

RIB

nr: 1772

SPF

FÖRSVARSVILJA OPINIONSKLIMAT OCH MASSMEDIER

En explorativ undersökning

Arni Sverrisson

Juni 1989

**Psykologiskt
försvar**

Rapport nr 153

FÖRSVARSVILJA, OPINIONSKLIMAT OCH MASSMEDIER

En explorativ undersökning

Arni Sverrisson

Juni 1988

**Sociologiska institutionen
Lunds universitet**

Utgiven av:
Styrelsen för psykologiskt försvar
ISSN 0348-9353

Produktion:
Allmänna förlaget 714 9 011
Tryckeri Balder AB Stockholm 1989

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

STYRELSENS FÖRORD

1. INTRODUKTION	1
2. FÖRSVARSVILJANS UTVECKLING	5
3. FÖRSVARSOPINION, KULTURKLIMAT OCH OBJEKTIVA FÖRHÅLLANDEN	13
4. OPINIONSKLIMATETS UTVECKLING	19
4.1 Ekonomiska förhållanden	19
4.2 Arbetskonflikter	24
4.3 Tillfredsställelse med samhället	26
4.4 Utrikespolitiska attityder	28
4.5 Partisimpatier	29
4.6 Försvarsvilja och partisynpaty	32
4.7 Högertrend och vänstertrend	35
4.8 Åsiktsröstning och partityten	37
4.9 Ungdomars försvarsvilja	40
4.10 Konkreta försvarsfrågor	43
4.11 Sammanfattning	49
5. KULTURKLIMATET OCH MASSMEDIERNA	53
5.1 Kulturklimatets radikalisering	53
5.2 Spänning och avspänning	56
5.3 Utrikesdebattens dimensioner	57
5.4 Sammanfattning	61
6. FÖRSLAG TILL EN INNEHÅLLSANALYS	64
6.1 Debattens intensitet - krigsväsen	64
6.2 Internationella förhållanden	68
6.3 Hotbilder och försvarsvilja	69
6.4 Debattens huvudämnen	71
6.5 Debattens effekter på opinionsbildningen	74
6.6 Förslag till innehållsanalys	77
7. SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER	79
REFERENSER	82
TABELLBILAGA	

DIAGRAMFÖRTECKNING

Stöd till väpnat försvar	9
Negativ inställning till väpnat försvar	10
Försvarsviljan, Andelen vet-ej svar	11
Bruttoinvesteringar	20
Konsumentprisindex, årlig ändring	21
Arbetslöshetens utveckling	22
Reallön i industrin	23
Arbetsdagar förlorade i konflikt	25
Inställning till det svenska samhället	27
Inställning till Förenta staterna och Sovjetunionen	29
Partisympatier	31
Andelen ja-svar bland S-M-K sympatisörer	33
Andelen ja-svar bland M-F-C sympatisörer	34
Höger - vänster index	36
Partibyten och byten mellan blocken	37
Klassröstning och åsiktsröstning	38
Klassröstning efter ålderskategorier	39
Yngsta åldersgruppens inställning till väpnat försvar	40
Vapenfriansökningar	42
Tilltro till försvarsförmåga och fredsbevarande förmåga	43
Åsikter om konfliktrisk i Europa	44
Åsikter om försvarets styrka	46
Inställning till försvarsutgifternas storlek	48
Frekvenser för begreppen "frihet" och "jämlighet"	54
Frekvenser för tre ekonomiska begrepp	54
Frekvenser för begreppen "demokrati" och "socialism"	54
Uniorientering USA-Sovjet och fjärrområdesorientering	58
Ledare om Sverige och N-S frågor och säkerhetspolitik	60
Antal skribenter om "krigsväsen"	65
Ledare om krigsväsen i svenska dagstidningar	66
Debatt om internationella förhållanden och krigsväsen	69
Försvarsutgifternas utveckling	73

TEXTTABELLER

Intresset för samhällsfrågor	7
Sammanfattning av tidsserierna i sektion fyra	50
Sammanfattning av tidsserierna i sektion fem	63
Sammanfattning av tidsserierna i sektion sex	76

F Ö R O R D

Enligt sin instruktion skall styrelsen för psykologiskt försvar (SPF) bl a följa svensk opinionsutveckling av betydelse för det psykologiska försvaret. Detta kan ske på olika sätt, t ex genom att följa debatten kring försvars- och säkerhetspolitiska frågor i massmedierna m m, men det viktigaste instrumentet utgör de årliga försvarsviljemätningarna i SPFs regi. I dessa mätningar - den första ägde rum 1952 - speglas den svenska allmänhetens attityder och inställning inte bara till försvaret och försvarsförmågan, utan också till samhället, säkerhetspolitiken och de rådande internationella förhållandena. Den långa tidsserien är unik i sitt slag och gör det möjligt att avläsa attitydförändringar genom åren.

En ständigt återkommande fråga i sammanhanget är hur variationerna i befolkningens försvarsvilja skall kunna förklaras mot bakgrund av vissa uppseendeväckande enstaka händelser och skeenden, eller är det andra faktorer som ligger bakom variationerna? I sin avhandling "Försvarsvilja och framtidstro" (SPFs rapportserie nr 145, 1987) utvecklade t ex Gertie Elsässer hypotesen att befolkningens försvarsvilja hänger samman med synen på framtiden.

I föreliggande rapport studerar och diskuterar Arni Sverrisson variationerna i försvarsviljan mot bakgrund av den allmänna utvecklingen i kultur- och opinionsklimatet under hela perioden; d v s från 1952. I sammanhanget har främst den ekonomiska utvecklingen och ställningstagandet i politiska frågor analyserats, men författaren ägnar också viss uppmärksamhet åt frågan hur försvarsdebatten har förts i medierna. I bl a denna del föreslår han att en fördjupad och breddad analys av försvarsdebatten under efterkrigstiden genomförs.

Sverrisson har genom det anlagda perspektivet och de framförda hypoteserna lämnat ett intressant bidrag till den fortsatta diskussionen om försvarsviljan och dess variationer. Studien har genomförts vid Sociologiska institutionen vid Lunds universitet.

Roland Nordlund
forskningschef

1. INTRODUKTION

Denna rapport är resultatet av en inventering av offentligt tillgängliga tidsserier med relevans för fortsatta studier av förhållandet mellan befolkningens försvarsvilja och det allmänna kultur- och opinionsklimatet, som författaren gjorde våren 1988 på uppdrag av Styrelsen för psykologiskt försvar. Professor Karl Erik Rosengren vid Sociologiska Institutionen i Lund och Rikard Stankiewicz, Forskningspolitiska Institutet i Lund, har bistått med råd och uppmuntran. De ansvarar dock självfallet inte för eventuella fel eller misstag, som måste skrivas på författarens räkning.

Rapportens utgångspunkt är en tidsserie, som visar försvarsviljans utveckling sen 1952. Serien bygger på ett antal opinionsmätningar utförda av skilda utredningsinstitut på uppdrag av Beredskapsnämnden och senare Styrelsen för psykologiskt försvar. Denna serie redovisas i rapportens sektion två, där det också kortfattat diskuteras vad begreppet "försvarsvilja" innebär.

Huvudsyftet med denna inventering av föreliggande tidsserier har varit att se hur opinionen i försvarsfrågor har utvecklats på sikt. Vilka långsiktiga trender finns och när har större avvikelser från dessa trender ägt rum? Dessutom har det undersökts, hur man kan förklara trenden och nivån i serierna som uttryck för långsiktiga förändringar i debattklimatet. Är samma övergripande mål och värden dominerande nu som förr? Har debattens dimensioner ändrats som följd av generella samhällsliga förändringsprocesser under perioden 1952-1986? I så fall, hur kan man komma utöver impressionistiska hypoteser om dessa förändringar,

och undersöka dem systematiskt på grund av konkreta fakta, utan att förlora det långsiktiga perspektivet? I vilken mån kan den objektiva samhällsutvecklingen såsom den är uttryckt främst i ekonomiska tidsserier, tänkas förklara eller vara relevant bakgrund till de observerade ändringarna i kulturklimatet?

Det följer av detta perspektiv, att enstaka händelser som kan tänkas påverka opinionen allmänt, och försvarsopinionen särskilt, inte ägnas stor uppmärksamhet. Effekten av enstaka händelser är i allmänhet nära förbunden med den tolkning som görs av dessa i opinionsbildningen. En händelse som i en period kan väcka stort uppseende och ha långtgående inverkan på den allmänna opinionen, kan under andra omständigheter passera ganska obeaktad, allt efter hur den uppfattas av debattörer och andra som aktivt formar opinionen. En förutsättning för att förklara enstaka händelsers inverkan är att känna till det sammanhang, inom vilka de har upptäckts, beskrivits och tolkats.

Denna inventering har utgått från den allmänna hypotesen att opinionsklimatet har ändrats först på sextiotalet, när det kalla krigets intensiva anti-sovjetism och borgerliga attityders ganska kompakta hegemoni blev avlöst först av en period med relativt tempererat politiskt klimat, och sedan av en period med framgång för vänsterorienterad opinion på skilda områden. En motsatt ändring började vid sjuttioalets slut, när de borgerliga attityderna började ta igen det som hade förlorats; denna process pågår sannolikt ännu.

Nu är denna hypotes i sin allmänna form självklar intill trivialitet. Att generella kulturförändringar som kan karakteriseras på detta sätt har förekommit, inte bara i Sverige men i de utvecklade kapitalistiska länderna som helhet, kommer knappast att förnekas av någon. Däremot är det mindre självklart hur denna generella ändring kan relateras till den grundläggande strukturförändringen i västvärldens ekonomi, och hur kulturklimatets allmänna ändringar kan relateras till variationen i attityder till försvaret.

I denna rapport har det preliminärt antagits att efterkrigstiden kan periodiseras på följande sätt:

1945-59 Kalla kriget, växande välstånd, konfliktbetonat,
1959-68 Omslagsperiod, välståndets höjdpunkt, konsensusbetonat,
1968-78 Vänstervridning, recessionens början, konfliktbetonat,
1978-88 Högervridning, recessionens genomslag, konfliktbetonat.

Var och en av dessa perioder har haft sina särskilda drag, som inte eller bara delvis reproduceras i följande perioder. Till varje period hör vissa dominerande eller hegemoniska paradigmer, jämte kritiska sådana, som har definierat den politiska debattens grunddrag. De exakta årtalen är valda utifrån den första genomgången av serierna. I det följande diskuteras denna periodisering detaljerat, liksom frågan huruvida det tillgängliga materialet stödjer dess giltighet eller motsäger den.

En allmän modell av försvarsopinionens orsaksfaktorer och olika aktörers samspel i opinionsbildningen skisseras i rapportens sektion tre. I stort antas försvarspolitikerna vara en inrikespolitisk angelägenhet, ett resultat av skilda aktörers samverkan inom den ram som den ekonomiska utvecklingen sätter. Detta är främst en praktisk begränsning av undersökningen, som dock kan motiveras med de aktuella förhållandens beskaffenhet. Främst bör här framhållas, att begivenheter utomlands rapporteras och tolkas utifrån politiska synsätt, som har sina rötter i det svenska samhället och dess förändring. Att dessa synsätt är parallella med utländska ideologier, och säkert kan föras tillbaka till utvecklingsprocesser som inkluderar inte bara Sverige utan hela världen, är en helt annan sak.

Genomgången av tidsserierna finns i rapportens sektion fyra. I huvudsak åskådliggör dessa tidsserier den ekonomiska utvecklingen och den politiska utvecklingen. Deras samband med försvarsviljan och andra serier som visar för-

svarsopinionens utveckling diskuteras, tillsammans med den periodisering som skisserats ovan.

Egentliga kulturindikatorer som förefaller relevanta finns inte tillgängliga för hela perioden, men en del av de indikatorer som framtagits av Kulturindikatorprogrammet för perioden 1945-1975 och har anknytning till opinionsbildningen i försvarsfrågor redovisas i sektion fem.

Det har vidare undersökts, huruvida det är möjligt och ändamålsenligt att utföra en kvantitativ innehållsanalys av efterkrigstidens försvarsdebatt, särskilt om det kan förväntas att en innehållsanalys kan belysa försvarsopinionens sammanhang med kulturklimatet i stort. Det ligger nu i öppen dag att alla frågor inte kan besvaras på detta sätt. Det är dock viktigt att försöka att ta fram material som kan informera vidare forskning och understödja en ideologikritisk genomgång av opinionsbildningen, samt i övrigt komplettera kvalitativa analyser (Sepstrup 1981:137 ff). För detta ändamål har sammanställts ett antal grova mått på debattens intensitet i skilda perioder. Dessutom har i ett urval av ledare undersökts, vilka teman som kännetecknat debatten i skilda perioder. På grundval av denna genomgång föreslås riktlinjer för en kvantitativ innehållsanalys. Resultatet av denna del av undersökningen finns i sektion sex.

Rapportens slutsatser summeras i sektion sju.

2. FÖRSVARSVILJANS UTVECKLING

I denna sektion diskuteras inledningsvis de tidsserier som är inventeringens utgångspunkt.

Sedan 1952 har Beredskapsnämnden, senare Styrelsen för psykologiskt försvar, låtit utföra en rad undersökningar i syfte att studera svensk opinion och "kartlägga den allmänna försvarsviljan i fredstid" (Elsässer 1987:9). Fram till 1963 utfördes dessa undersökningar oregelbundet, men därefter varje år (dock inte 1970). Några år har även två undersökningar företagits, och 1981 tre. (De diagram som följer bygger på medeltalet av varje års undersökningar då flera undersökningar har företagits. För de år, för vilka inga mätningar finns, har värden estimerats med hjälp av linjär interpolation.) De ställda frågorna har varierat både till form och innehåll. En fråga har dock varit med alltsedan 1952:

"Antag att Sverige anfalls. Anser du då att vi bör göra väpnat motstånd även om utgången för oss ter sig oviss?"

I genomsnitt har 74.5 % procent av urvalet svarat ja på denna fråga.

Nu kan man fråga sig, huruvida denna svarsfördelning mäter någon grundläggande och bakomliggande attityd, dvs försvarsviljan. Denna fråga är behandlad utförligt i flera rapporter, och diskussionen summeras i Gertie Elsässers avhandling "Försvarsvilja och framtidstro" (1987:9-15), men hon når inte fram till några mera definitiva slutsatser. (Senast diskuteras dessa frågor i Fredrik Miegels samtidigt publicerade rapport.) Diskussionen har för det mesta förts utifrån frågan om huruvida försvarsvilja i fred kan tänkas att ge en fingervisning om försvarsvilja i händelse av krig. Dessutom kan man ställa frågan huruvida försvarsviljan kan ses som en indikator på det allmänna stöd, som den förda försvarspolitiken har bland allmänheten, och som en indikator bland många andra på utvecklingen i det allmänna opinionsklimatet. Det är den sistnämnda frågan som är av intresse här.

Den kommer i det följande att belysas från skilda infallsvinklar.

Det första man bör fastna för är genomsnittets höga nivå. Denna är speciellt slående i jämförelse med andra länder. I en opinionsundersökning företagen av Listhaug och redovisad i Elsässers avhandling, har det visat sig att med undantag av normmän är svenskarna mest villiga bland 14 nationer att slåss för sitt land (Elsässer 1987: 11). På grund av denna utpräglade konsensus tycks det rimligt att anta, att väpnat försvar är en relativt okontroversiell fråga. Det är då närmast självklart att svara ja på frågan ovan, speciellt eftersom den är formulerad på ett lite ledande sätt (vi ... oss). Den minoritet som har en medveten och genomtänkt inställning till denna fråga, kan dock antas vara inte obetydlig.

Till en viss del kan den allmänna konsensus i frågan förklaras utifrån den enighet omkring försvarspolitikens grundprinciper i riksdagen, som med enstaka undantag har varit ganska kompakt (Agrell 1979). Detta har också inneburit, att "säkerhetspolitiska frågor inte givits någon mer framträdande plats i valkampanjer" (Lindahl 1987:71). En konsensus av denna typ kan dock inte ses som en direkt följd av riksdagspartiernas överenskommelse. Den måste ständigt reproduceras genom tolkande av nya, ofta oväntade händelser. I den allmänpolitiska dagsdebatten får den förda politiken försvaras och dess hegemoniska position därmed upprätthållas. Nya generationer socialiseras också till deltagande i det politiska livet. I denna process spelar medierna en central roll.

Tyvärr har det inte från Beredskapsnämndens / Styrelsens sida insamlats material, som kunde belysa frågan huruvida försvaret intar en central plats i allmänhetens politiska föreställningsvärld och hur definitiva eller intensiva meningar man har om försvaret och försvarspolitik. Det enda undantaget är två frågor ställda under 1986 års undersökning. De personer som ingick i urvalet tillfrågades om hur intresserade de var av svensk utrikes- och försvarspolitik, respektive sociala och humanitära frågor i utlandet. Som man kan se i tabell 1, är majoriteten av urvalet ganska eller mycket intresserad av säkerhets- och försvarsfrågor.

Tabell 1. Intresset för samhällsfrågor 1986

Fråga: Hur intresserad är du i allmänhet av frågor, som rör svensk utrikes- och försvarspolitik?

Hur intresserad är du i allmänhet av frågor, som rör sociala och humanitära frågor i utlandet?

	Svensk utrikes- och försvarspolitik	Sociala och humanitära frågor i utlandet
Mycket	15 %	11 %
Ganska	46 %	46 %
Inte särskilt	29 %	33 %
Inte alls	9 %	9 %
Vet ej	1 %	1 %

Källa: Opinion 86 :42

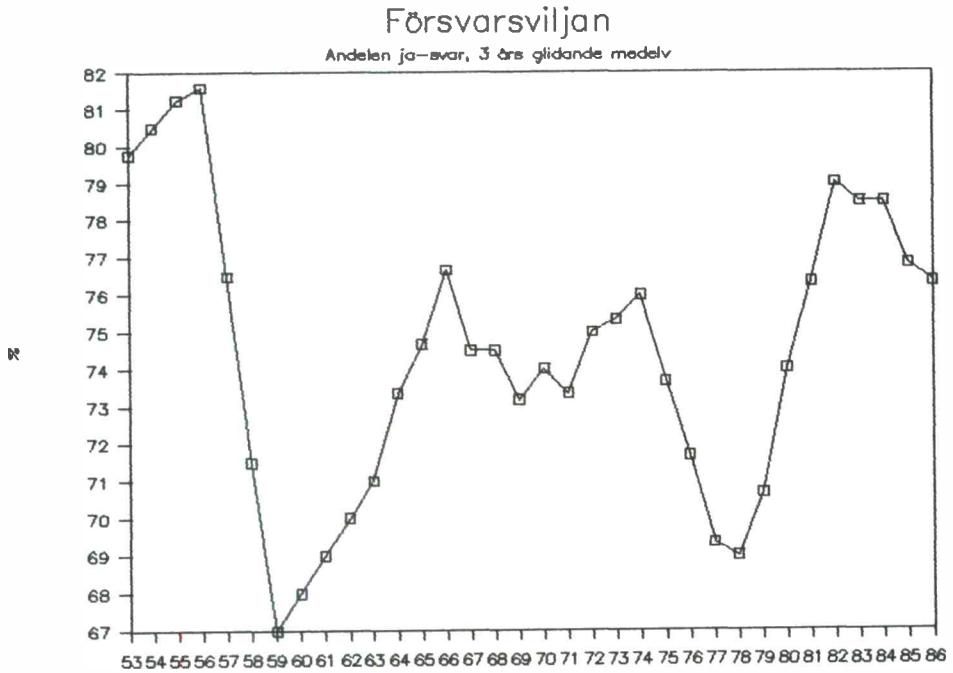
Ett liknande resultat har man kommit fram till i en undersökning, gjord vid Statsvetenskapliga institutionen i Göteborg 1986 (Lindahl 1987). Man kan dock inte från detta sluta sig till att försvarsviljan i sig skulle utgöra en central och ganska intensiv del av allmänhetens världsbild. Frågan om försvarsviljan är, även om den är allmänt formulerad, mer specifik än frågan om utrikes- och försvarspolitik i stort. Dessutom är det en klar minoritet som uppger sig vara mycket intresserad av utrikes- och försvarspolitiken.

I undersökningar företagna i samband med allmänna val rörande betydelsen av skilda sakfrågor för partivalet har framtagits material som kan belysa denna aspekt ytterligare (Holmberg och Gilljam 1987). Andelen väljare som tycker att försvars-, utrikes- och internationella frågor är viktiga för valet av parti har sålunda ökat kraftigt från 1979 till 1985. År 1979 uppgav 1% av de tillfrågade att dessa frågor var viktiga för partivalet. 1982 uppgick denna andel till 4% och 1985 till 6%. Det bör här beaktas, att man inte utan vidare kan sätta ett likhetstecken mellan en frågas centralitet och dess upplevda betydelse för valet av politiskt parti, speciellt när det råder allmän konsensus i frågan. Om man ser till det faktiska sambandet mellan åsikten i en central och livligt diskuterad försvarsfråga - om försvarsutgifternas storlek - och partivalet så har det inte ökat under denna period, även om frågan får betraktas som en av de centrala politiska frågorna (Holmberg och Gilljam 1987:290). Detta pekar på ett intressant förhållande, som också är belagt i Lindahls artikel, att sambandet mellan intresse för internationella eller utrikes frågor i allmänhet och konkreta försvarsfrågor verkar vara ganska svagt (Lindahl 1987).

Avslutningsvis kan man säga, att även om försvarsviljan sannolikt inte ger upphov till särskilt intensiva attityder, så är den central i den meningen att den tillsammans med andra attityder utgör en del av en attitydkonstellation, som de flesta medborgare omfattar och som bygger på allmänt accepterade värden. Huruvida detta är ett uttryck för konformism eller reell värdegemenskap får avgöras på grundval av annat material än det som redovisas här. Vad här skall framhåvas är, att dessa omständigheter gör att det krävs en ganska stark övertygelse för att svara nej på frågan. Försvarsviljan kan därför vara en ganska känslig och intressant barometer som indikerar fundamentala ändringar i det allmänna opinionsklimatet.

Diagram 1. Försvarsviljan 1952 - 1986:

Stöd till väpnat försvar, treårs glidande medelvärden

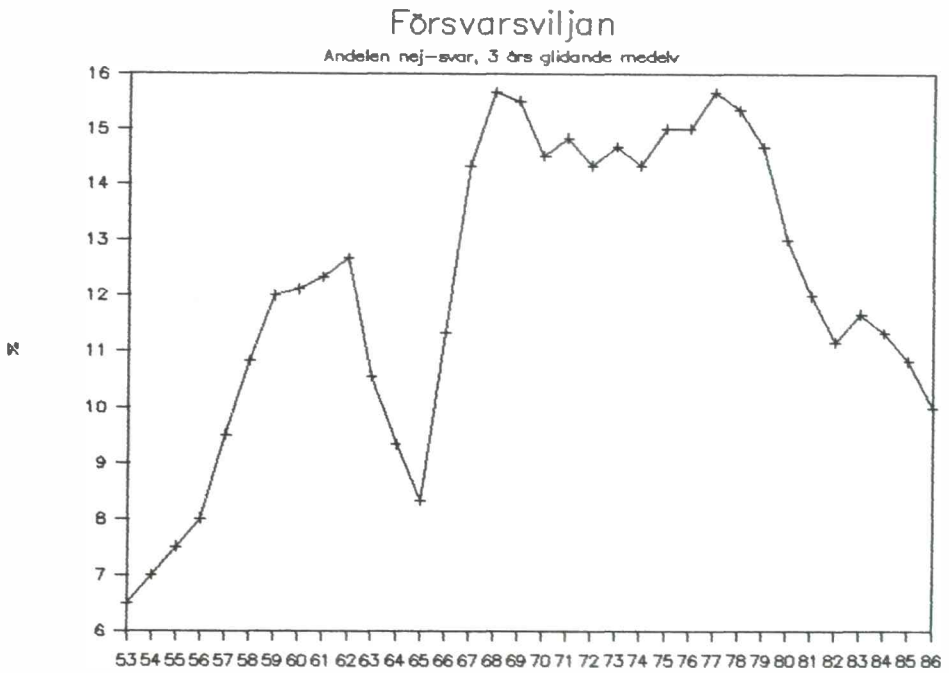
Källa: Opinion 1986

Ja-svarens andel år för år framgår av diagram 1. I stort är det den vågrörelse som där kan observeras som i denna rapport kommer att kallas försvarsviljans utveckling. Två större vågdalar och en mindre kan omedelbart observeras. Efter den första, med minimum 1959, höjs försvarsviljan på sextioalet men kommer inte upp till femtioalets nivå. Mot slutet av sextioalet och under sjuttioalets förra hälft kommer en serie mätningar med värden på relativt låg nivå. Under sjuttioalets senare hälft faller värdena successivt, till ett minimum

1977 och 1978. Därefter vänder trenden, och från och med 1981 har försvarsviljan stabiliserats på en historiskt sett relativt hög nivå.

Diagram 2. Försvarsviljan 1952 - 1986:

Negativ inställning till väpnat försvar, treårs glidande medelvärden

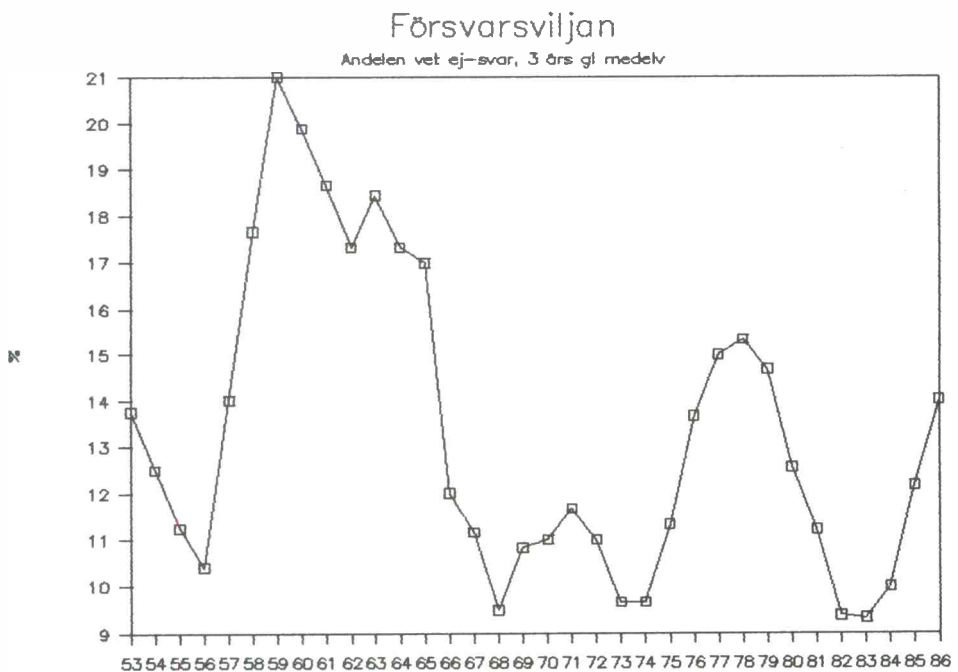

Källa: Opinion 86

I diagram 2 visas andelen nej-svar i de successiva undersökningarna. Efter att ha legat på en låg nivå under femtiotalet och fram till mitten av sextiotalet, ökar andelen nej-svar och stabiliseras sedan på en högre nivå på sjuttioalet. Mot slutet av sjuttioalet sker dock åter en nivåförskjutning.

Nu kan man föreställa sig att motiven för att svara nej har helt eller delvis andra dimensioner än motiven för att svara ja. Av detta följer, att orsaksvariabler som har en inverkan på t ex negativ inställning till väpnat försvar inte nödvändigtvis har den motsatta påverkan på det stöd väpnat försvar åtnjuter vid ett givet tillfälle. Dessutom är tvivel en mera sannolik reaktion än omvärdering, när ar-

Diagram 3. Försvarsviljan 1952 - 1986:
Andelen vet-ej svar

Källa: Opinion 86

gumenten för ens uppfattning och den upplevda realiteten går isär, och ovisshet gentemot väpnat försvar kan därför spela en självständig roll i opinionsklimatets utveckling. Att detta varit fallet, kan man se av diagram 3 som visar vet

ej-svarens andel över tid. Vid en jämförelse mellan diagram 1, 2 och 3 framgår omedelbart, att variationen i ja-svarens andel till stor del tycks kunna förklaras med variationen i de osäkras andel, medan nej-svarens andel är något stabilare. Speciellt är de dramatiska vågdalar med minimum 1959 och 1977-78, som visas i diagram 1, mestadels resultat av ökad osäkerhet. Endast i mindre utsträckning tycks det vara fråga om en intensifierad, artikulerad opposition mot det väpnade motståndets politik.

Utifrån detta ter det sig rimligt att ägna minst lika mycket uppmärksamhet åt de motiv som allmänheten har för att svara nej eller vet ej på frågan ovan som åt motiven för att svara ja. Det förefaller också rimligt att betrakta variationen i serierna som delvis orsakad av skilda fenomen (även skilda bakgrundsvariabler etc). Man kan med andra ord redan på grundval av dessa tidsserier framkasta den hypotesen, att förhållanden som i den ena gruppen tycks relevanta för ställningstagande i denna fråga, i delar av den andra gruppen inte tycks ha någon relevans alls.

Frågan "Hur kan variationen i försvarsviljan förklaras" måste därför omformuleras:

- Vilka faktorer förklarar variationen i osäkerheten gentemot väpnat försvar?
- Vilka faktorer påverkar oppositionen mot väpnat försvar?
- Vilka faktorer medverkar i reproduktionen av anslutningen till väpnat försvar?

3. FÖRSVARSSOPINION, KULTURKLIMAT OCH OBJEKTIVA FÖRHÅLLANDEN

I denna sektion diskuteras kort de teoretiska ansatser som genomgången av tidsserierna i nästa sektion bygger på.

I figur A visas mycket schematiskt hur försvarsviljan kan tänkas vara relaterad till andra politiska attityder och objektiva förhållanden. Det är inte meningen att med denna figur illustrera någon allmän teori om samhällets struktur. Syftet är snarare att åskådliggöra hur försvarsviljan kan tänkas påverkas av andra relevanta förhållanden, och därmed bringa ordning och reda i det annars ganska komplicerade och ibland av motsatser präglade materialet. Denna preliminära modell är en utveckling av den ansats som presenterats av Carlsson et al (1981).

Det bör också uppmärksammas, att det här är tal om en makromodell, till skillnad från den modell som presenteras av Elsässer i hennes doktorsavhandling (Elsässer 1987). Elsässers modell har till syfte att möjliggöra prövning av hypoteser om individers ställningstagande i försvarsfrågor. Den modell som presenteras här har däremot till syfte att möjliggöra systematisk undersökning av hypoteser omkring det politiska opinionsklimatets utveckling, inte enskilda individers attityder.

Man får dock inte glömma den omständigheten, att samhällliga fenomen i allmänhet och de som bestämmer försvarsviljans variation särskilt framträder endast genom individernas samhällliga handlande vilket i sin tur reproducerar eller ändrar strukturella förhållanden. Därför används i det följande aggregerade resultat av opinionsundersökningar som indikatorer på opinionsklimatets utveckling. Dessa relateras till tidsserier, som uttrycker utvecklingen av ekonomiska och politiska förhållanden, samt serier som uttrycker opinionsklimatet såsom det framträder i massmedierna.

Det antas att tre typer av objektiva förhållanden ligger till grund för den allmänna opinionsutvecklingen, nämligen

- a) det politiska systemet och främst konkreta beslut som angår försvaret,
- b) det ekonomiska och sociala systemet, samt
- c) internationella förhållanden.

Det allmänna opinions- och kulturklimatet är representerat med en grå box. Två delar av det allmänna kultur och opinionsklimatet kommer att intressera oss här, nämligen det politiska opinionsklimatet och försvarsopinionen. (Försvarsviljan är självfallet en del av den sistnämnda.) Dessa lyftes därför fram i figurens förgrund. Nu kan man tänka sig att angripa problemet med relationen mellan

Figur A. Försvarsviljan, opinionsklimatet och objektiva förhållanden

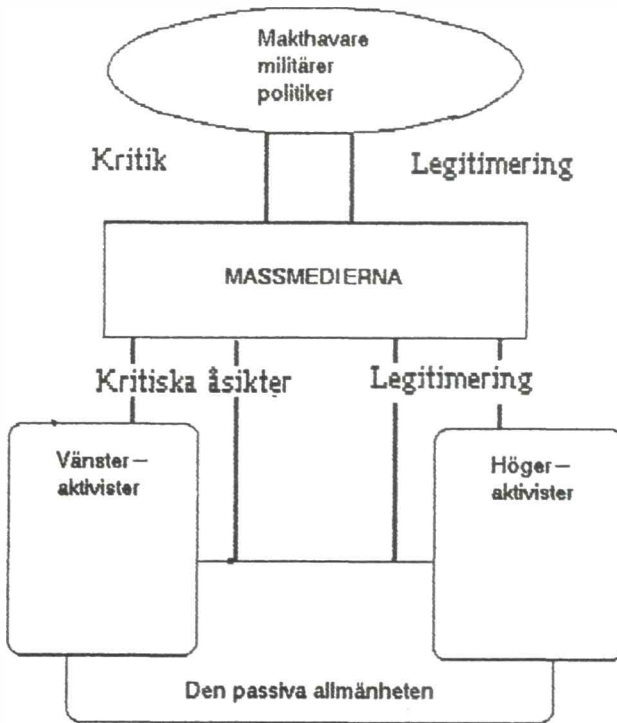
det politiska opinionsklimatet och försvarsopinionen på två sätt. Man kan söka efter direkta relationer däremellan, eller anta att de utvecklas parallellt i och med att båda utgör delar av det allmänna kulturklimatet.

Alla relationer som åskådliggörs i figuren ovan är på ett eller annat sätt förmedlade av massmedierna. Ett annat, lika viktigt aktörskollektiv är vad man kan kalla för det militära - politiska - industriella komplexet, vari de föreställningar som präglar det allmänna opinionsklimatet och särskilt opinionen omkring försvarsfrågorna har sitt ursprung, och som eventuella kritiker förhåller sig till.

Ett tredje aktörskollektiv är "den breda allmänheten". Detta aktörskollektiv kan inte antas att ha en homogen uppfattning, "Opinionen". Tvärtom tycks det vara rimligt att anta, att den är mindre homogen i detta sammanhang, än uppfattningarna hos mediernas debattörer och ledarskribenter, vilka i sin tur antagligen är mer heterogena i detta avseende än den grupp som utgörs av ledande politiker, militärens toppskikt och försvarsindustrins förespråkare. Inom denna grupp finns i sin tur diverse motsatser, baserade både på militärpolitiska förhållanden, försvarsgrenars specifika intressen etc, och på mer allmänna politiska synpunkter. För alla dessa aktörskollektiv måste man också beakta, att de är aktiva i opinionsbildningen - gentemot varann och inbördes.

Figur B åskådliggör detta perspektiv, d v s visar de aktörer som är relevanta för försvarsopinionens utveckling och reproduktion. För att förebygga missförstånd måste det här framhåvas, att det inte är tal om försvarspolitikens bestämmande faktorer. De beslutsprocesser som leder fram till slutlig formulering av politiken, budget och verkställande är inte denna rapports ämne. Dessutom är diagrammet centrerat på massmedierna; andra opinionsbildande socialisationsagenter är utelämnade.

Figur B . Opinionsbildningens aktörer

Två typer av interaktion visas, legitimering och kritik. Legitimering av åsikter antas gå från ovan och ned; kritik i den motsatta riktningen. Skilda delar av allmänheten är dessutom involverade i mottagande och förmedlande av legitimering å den ena sidan och upphov till kritik å den andra, här nämnda höger- respektive vänsteraktivister. Detta är självfallet en ganska kraftig förenkling av verkligheten. I realiteten kan man vänta att den politiskt aktiva delen av allmänheten, t. ex. partiernas talesmän på arbetsplatser och i andra sociala sammanhang, lokalpolitiker etc agerar blandat, även om den ena eller den

andra aspekten dominerar. Sålunda kan högerorienterade aktivister i allmänhet antas vara kritiska till delar av den konkreta politiken men knappast till försvarsdoktrinen som sådan, medan vänsterorienterad kritik till stor del riktas mot denna. Att detta är fallet får dock betraktas som en hypotes tills material föreligger mot vilket antagandena kan prövas, och eventuellt mer nyanserade relationer fastställas.

Man kan inte förvänta att finna enkla kvantitativa samband mellan de indikatorer som presenteras nedan och de mått på försvarsviljan som presenterades ovan. Det är viktigt att framhålla, att över en så lång tidsperiod som det här är fråga om, kan man inte vänta sig att relationerna mellan den objektiva utvecklingen och allmänhetens uppfattning i diverse frågor förblir oförändrad. Dessa är inte inbakade i samhällets grundstruktur på samma sätt som till exempel relationen mellan överskott och investering (Fibiger 1981:161).

Av samma anledning kan man heller inte förvänta att kvantitativa uttryck för samhällliga relationers utveckling som kan avläsas i diverse statistik och de serier som bygger på opinionsmätningar eller innehållsanalyser förhåller sig till varann på samma sätt under hela perioden från 1952 till 1987. Även relationer mellan åsikter i skilda frågor får antas att vara föränderliga i högsta grad, tills det motsatta är visat.

Carlsson et al. skriver också följande om denna problematik:

"The time perspective is very important in this connection. Social change may take place within days, weeks, months, years, decades or centuries. The time scale, then, may vary with a factor of up to, for example, 100,000. It would be strange indeed if the relations between culture and social structure would be the same under those very different circumstances. It may well be that a relationship found to operate on a given time scale, is not at all valid in another time scale, and vice versa. ... And in some cases of interdependence, the causal influence in one direction may be operating on a time scale

completely different from the influence in the opposite direction"(1981: 228).

Av dessa synpunkter följer, att försök till att utveckla argument omkring statistiska samband eller deras frånvaro måste bygga på hypoteser, som specificerar bl a relevanta periodindelningar. Man kan särskilt inte anta att samband kan verifieras över en tidsskala, som bestäms enbart av att material finns för en viss period (jfr tex Elsässer 1987:85). Man måste först studera den objektiva utvecklingens genomslag på generella attityder samt politiska attityder och periodisera utvecklingen på grundval av detta, för att därigenom få ledtrådar till det grundläggande händelseförloppet. Detta är denna rapports huvuduppgift. De hypoteser som framkommer på grundval av denna inventering kan eventuellt leda till försök till kvantitativt modellbyggande som i sin tur kan testas mot data.

4. OPINIONSKLIMATETS UTVECKLING

I denna sektion redovisas offentligt tillgängliga tidsserier, i den mån de förefaller relevanta för vår problematik.

Det är ganska ont om material som kan belysa utvecklingen före ca 1965, men det är också först vid denna tid som styrelsens undersökningar blir regelbundna. I denna sektion kommer diskussionen av den dramatiska vågdal som förekommer mot slutet av sjuttioalet att ta ganska mycket plats, i och med att det är från denna period som mycket av materialet härstammar.

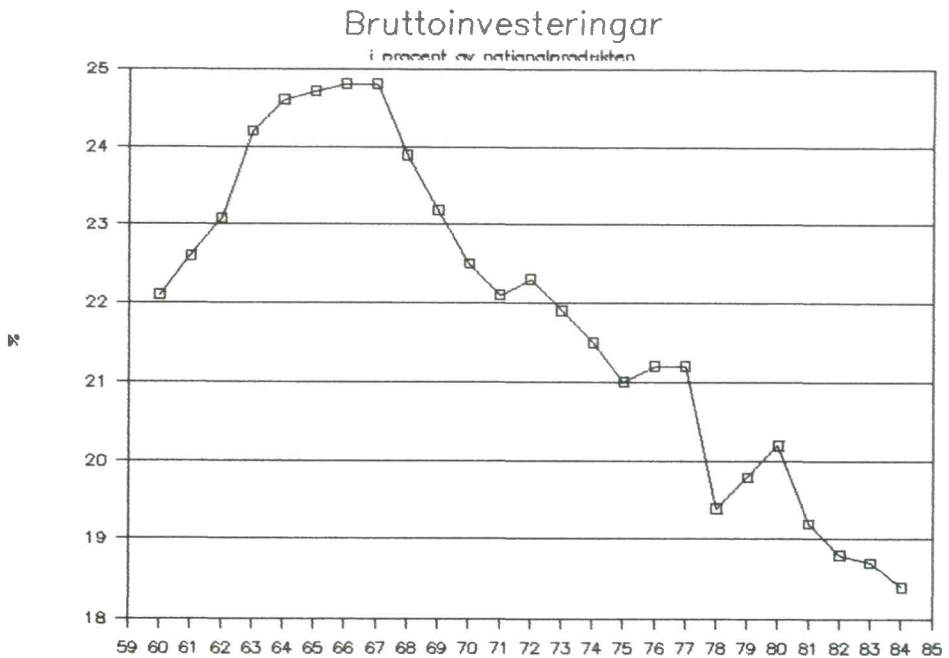
Om vi nu återvänder till samhällsstrukturen och dess föränderlighet, så förhåller det sig så med två av de grundläggande byggstenarna i schemat, att allmänheten får antas ha begränsad direkt erfarenhet av dessa, nämligen det politiska systemet och internationella förhållanden. Den kunskap allmänheten besitter är först och främst skapad och förmedlad av massmedierna, utbildningssystemet och andra socialisationsagenter och mer eller mindre kritiskt mottagen av gemene man.

Med det ekonomiska och sociala systemet förhåller det sig annorlunda. Alla deltar i och har en direkt erfarenhet av det som händer i denna sfär, och dessa upplevelser och deras interaktiva bearbetning kan antas påverka attitydernas utveckling, både generellt och politiskt. Därför tycks det vara relevant att beskriva utvecklingen här som grundval för vidare analys.

4.1 Ekonomiska förhållanden

I denna undersektion redovisas utvecklingen av bruttoinvesteringarna, inflationen, arbetslösheten och reallönen i industrin.

Diagram 4. Bruttoinvesteringar i procent av bruttonationalprodukten

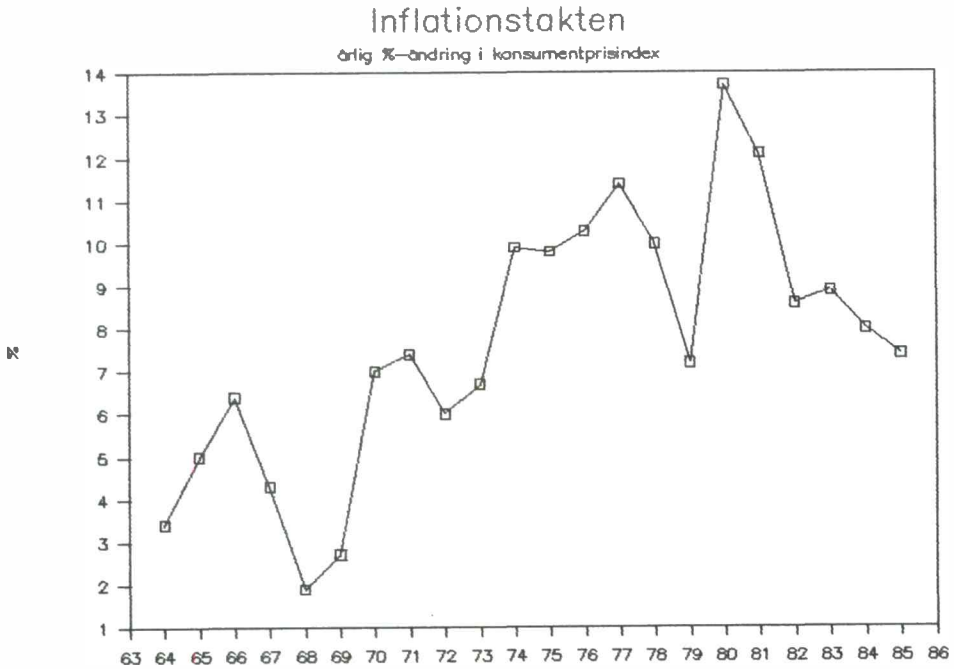

Källa: OECD Economic Outlook

I diagram 4 visas bruttoinvesteringarna som procent av bruttonationalprodukten under perioden 1960 till 1984. Fram till 1966 växer de varje år för att därefter stagnera och från och med 1968 uppvisa en nedåtgående trend. Det är viktigt att se de ändringar i opinionen som senare kommer att redovisas mot denna bakgrund av en allmän ekonomisk nedgång, vilken i sin tur är ett uttryck för en pågående och genomgripande strukturomvandling inte bara i Sverige, utan i hela västvärlden.

För de flesta visade den ekonomiska nedgången sig först efter en viss tid, genom inflation, sämre reallön och hotande arbetslöshet.

Diagram 5. Konsumentprisindex , årlig ändring, 1965-1986

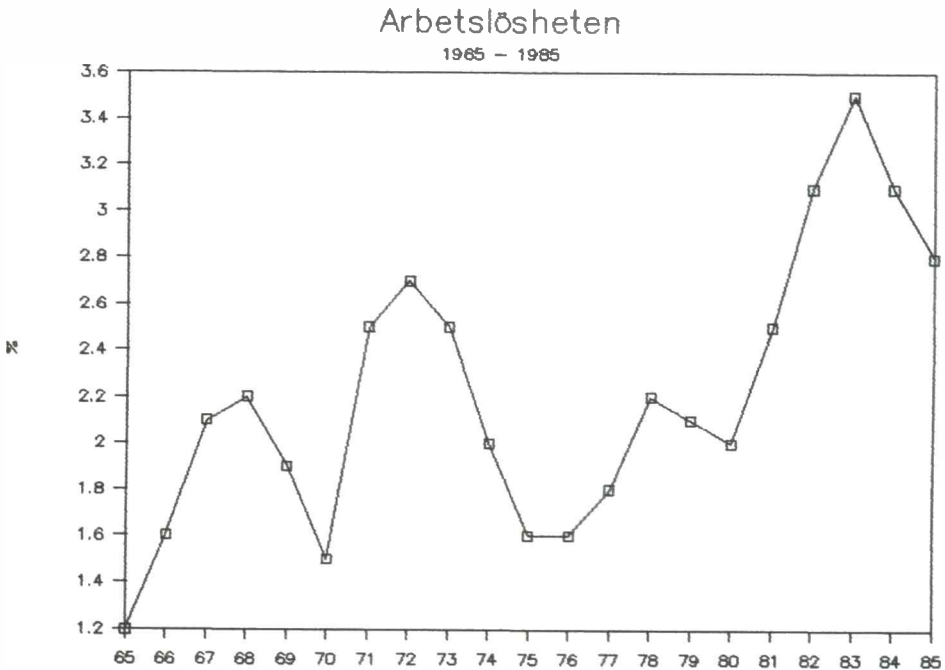

Källa: OECD Economic Outlook

Inflationen efter 1964 visas i diagram 5, d v s konsumentprisindexets årliga procentuella ändring. Det kan observeras att trenden vänder 1981. Inflationen kan påverka opinionen på två sätt, genom sin effekt på den aktuella ekonomiska situationen för allmänheten, d v s reallönen, och genom den effekt som den har på allmän optimism eller pessimism gentemot samhällsutvecklingen. Dessa faktorer kan i sin tur påverka opinionen i politiska frågor, och längre fram kommer det att vara anledning till att återkomma till detta. Här skall bara påpekas, att inflationstaktens utveckling uppvisar tecken på en viss stabilisering på åttiotalet. Samma tendens uppvisar också t ex bruttonationalprodukten per

sysselsatt person. Denna serie finns i tabellbilagan. Arbetslöshetens utveckling efter 1965 visas i diagram 6. Nu är arbetslösheten i Sverige ganska liten, men hotet känns starkt, speciellt i de regioner som drabbats av nedläggning av företag på sistone. Sysselsättningen är också ett av de stadigt återkommande tema i den politiska debatten. I och med den uppåtriktade trenden är det rimligt att anta, att hotet påverkar allmänhetens upplevelse av samhällets utvecklingstendenser mer än förut. Det måste dock ihågkommas, att ökad arbetslöshet sammanfaller med stabilisering av ekonomin i andra avseenden, som uttrycks bl a i minskad inflation. I den serie som visas i diagram 6, har deltidsarbetslösheten inte medtagits. Om så hade skett skulle arbetslöshetens ökning efter 1979 framträda ännu starkare.

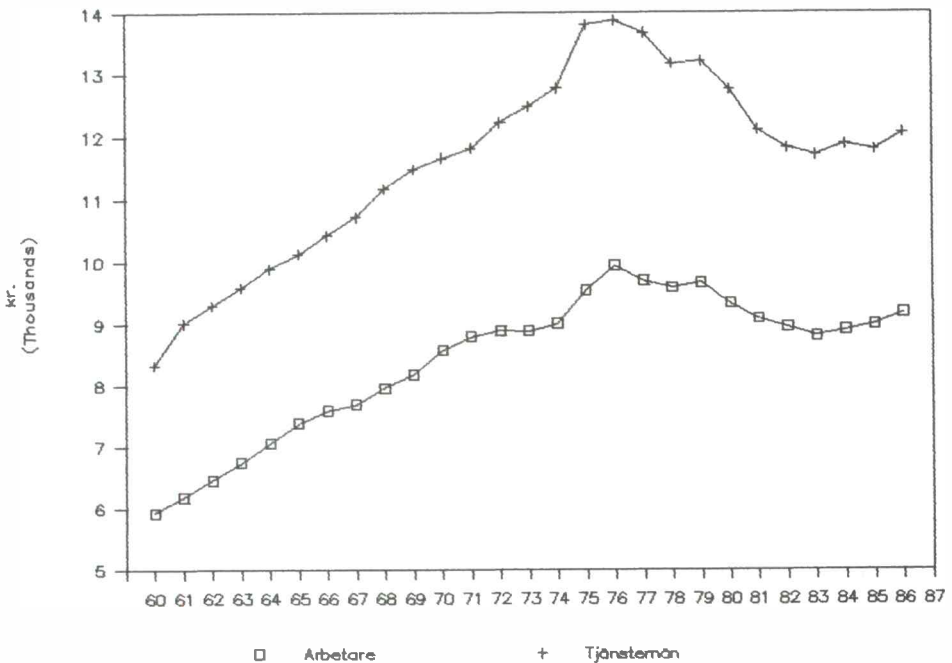
Diagram 6. Arbetslöshetens utveckling

Källa: OECD Economic Outlook

I diagram 7 visas reallönen i industrin och dess utveckling från 1960. Det kan direkt observeras att trenden slår om först 1977, dvs ett decennium efter det att investeringstakten började avmattas. På 80-talet med inflationens avtagande stabiliseras reallönen. Det förefaller rimligt att anta, att denna indikator bättre än andra berättar hur de ekonomiska realiteterna utvecklar sig för de flesta.

Diagram 7. Reallön i industrin. Månadslön i fasta priser

Källa: SCB:s lönestatistik

Sammanfattningsvis har vår första period, fram till 1959, varit präglad av växande välfärd. På sextiotalet undanröjs förutsättningarna för detta, men det är först in på sjuttioalet som effekten slår igenom i reallönens utveckling. På

åttiotalet kan noteras en viss återhämtning av reallönen genom minskad inflation (som dock uppträder tillsammans med ökad arbetslöshet). En direkt, mätbar effekt från ekonomiska vågrörelser till opinionens utveckling i specifika frågor går inte att påvisa utan vidare bearbetning av data. Dock är det all anledning att driva den hypotesen, att det ökade ifrågasättandet av etablerade värden och organisationer som kännetecknade sextiotalets slut och sjuttiotalets början, kan föras tillbaka till den ekonomiska nedgången, arbetslivets strukturomvandling och intensifierade konflikter förbundna med detta, och att de högervindar som i följande sektioner kommer att redovisas hänger samman med den relativa stabiliseringen av det ekonomiska läget, som noteras ovan.

4.2 Arbetskonflikter

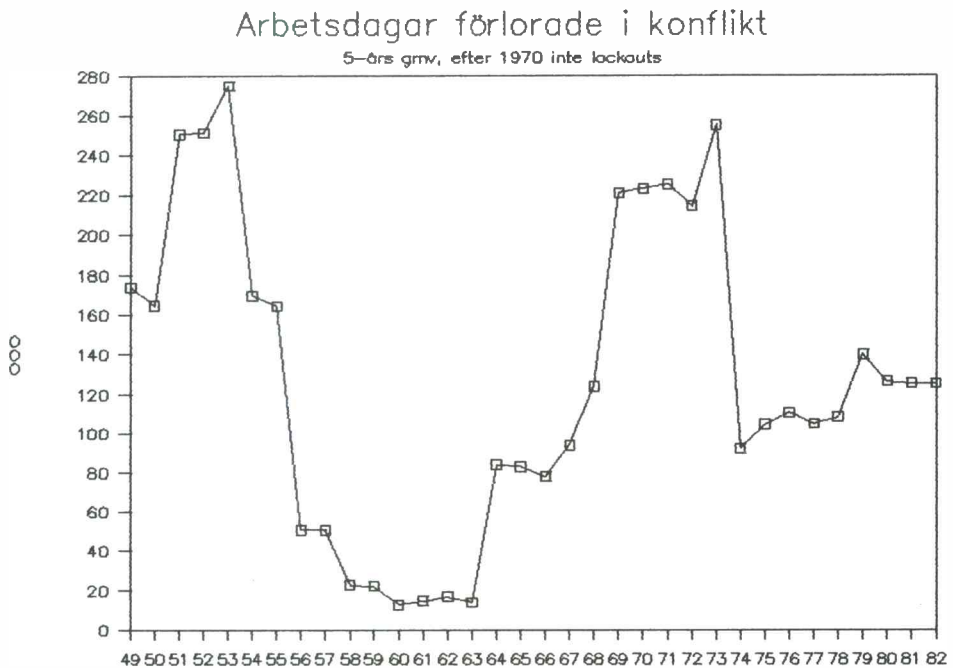
I detta sammanhang är det av intresse att se hur "allmänheten" reagerade på dessa ekonomiska förändringar. I diagram 8 visas arbetsdagar förlorade i konflikt från 1947, fem års glidande medelvärden. Denna framställningsform visar enbart de långsiktiga trenderna i konfliktaktiviteten, som varierar mycket kraftigt från ett år till ett annat, i samband med avtals giltighetstid och andra mindre grundläggande fenomen. Efter 1970 är dagar förlorade i lockouter inte inkluderade. Före 1970 medger SCB:s publicerade data inte särskild redovisning av arbetsdagar förlorade i lockouter på den ena sidan och strejker på den andra. Om lockouter inkluderas i diagrammet, hade de historiska trenderna i arbetarsidans aktivitet, som vi är intresserade av här, inte framkommit på grund av storlockouten 1980, som intar en helt unik plats i den svenska konflikthistorien. För siffrorna år för år för både lockouter och strejker hänvisas till tabellbilagan. Där finns även treårs glidande medelvärden.

Man kan i diagrammet observera konfliktaktiviteten på femtiotalet, det relativa lugnet vid sextiotalets början, ett lugn som så snart sämre tider inträffar avlöses av intensifierad aktivitet. Om man nu ser på diagrammets senare del, kan det observeras, att strejkaktivitetens höjdpunkt faller omedelbart före den period av ökad osäkerhet som producerat det dramatiska fallet av anhängare till väpnat

försvar sent på sjuttioalet, och före trendbrottet i reallönen. Efter det minskar strejkaktiviteten, även om det tidiga sextiotalets lugn inte återvänder.

Om man sammanhåller dessa data om konfliktintensiteten med data om den ekonomiska utvecklingen kan man se, att konflikternas intensitet ökar med investeringstaktens avtagande. Arbetarrörelsen kunde försvara reallönen till och med 1976, och även stabilisera den på åttiotalet. Dessa konflikter - en direkt följd av ekonomins strukturkris - kan rimligtvis tänkas ha påverkat det generella politiska klimatet först i vänsterriktning, och sedan - efter att arbetsgivarsidan har fått initiativet - i riktning åt höger.

Diagram 8. Arbetsdagar förlorade i konflikt.
Femårs glidande medelvärden

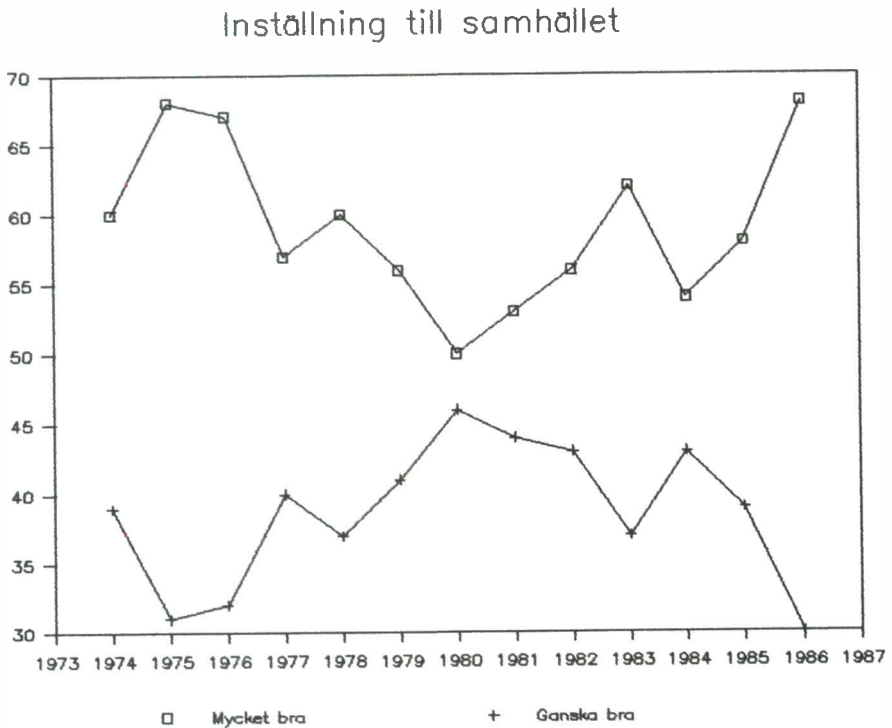
Källa: Statistisk Årbok, skilda årgångar

4.3 Tillfredsställelse med samhället

Styrelsens undersökningar har åstadkommit en dataserie, som i samband med de just redovisade data är ganska intressant. Från 1974 har följande fråga ställts: "Anser du att Sverige för dig är ett bra eller dåligt land att leva i?". Fem svarsalternativ har funnits, och en stor majoritet har valt "mycket bra" eller "ganska bra". Fördelningen mellan dessa alternativ uppvisar en klar utveckling som kan beskådas i diagram 9. Från 1975 blir det färre som anser att Sverige är ett "mycket bra land att leva i" för dem själva i alla fall, medan allt fler väljer det mer reserverade alternativet "ganska bra". Detta är i och för sig inte så uppseendeväckande, om den fallande reallönen togs med i räkningen. Men efter ett minimum 1980 vänder trenden, och 1986 är svarsfördelningen ungefär den samma som tio år förut. Under denna period har reallönen stabiliserats och även börjat en svag uppgång. Inflationen har också avtagit ganska drastiskt.

Arbetslösheten var 1975 och 1976 ganska låg men har sedan dess ökat stadigt - under åren 1979 och 1980 ganska kraftigt - utan att omedelbart hejda detta omslag i opinionen. Om man ser till denna period ter det sig därför rimligt att åtminstone framkasta den hypotesen, att reallönen och inflationen har en större omedelbar effekt på den allmänna inställningen till samhället än arbetslösheten och investeringstakten, vilka inte omedelbart berör så många. I detta sammanhang bör man också komma ihåg ändringen i konfliktintensitetens nivå efter 1975. Att ekonomiska indikatorer, typ reallön, en objektiv konfliktindikator, d v s konfliktintensiteten, och en indikator på det allmänna opinionsklimatet, nämligen tillfredsställelse med samhället, kan relateras på detta sätt gör det onekligen sannolikt, att ett samband finns mellan utvecklingen på skilda samhällsnivåer. Samtidigt är det också helt klart, att detta samband är utomordentligt komplicerat, och att dess beskaffenhet inte kan demonstreras utan vidare undersökningar.

Diagram 9. Inställning till det svenska samhället

Källa: Opinion 86

Nu kan man inte konkludera, att en ökad utbredning av en positiv inställning till samhället har direkt förorsakat en ökning av den allmänna försvarsviljan bland folket, i och med att försvarsviljans trend vänder före samhällsinställningens trend. (Detta kan dock i och för sig vara ett resultat av slumpen.) Men det tycks rimligt att dra slutsatsen att den ändring i försvarsviljans trend som uttrycker sig som en avtagande osäkerhet gentemot frågan och endast i en mindre grad som avtagande opposition mot det väpnade försvarets politik, är en del av en generell ändring av opinionsklimatet. Denna i sin tur är dels en reflektion av objektiva faktorer utveckling, men även dels resultat av ändrade reaktioner på det som

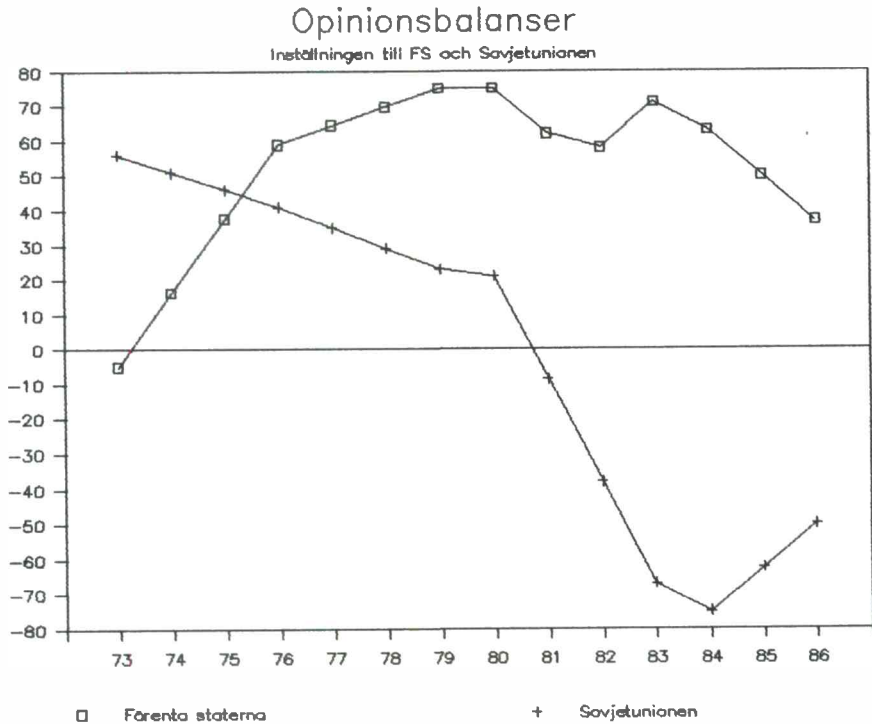
faktiskt sker, d v s en ändrad relation mellan den objektiva utvecklingen och opinionsklimatet.

4.4 Utrikespolitiska attityder

En annan typ av generella attityder som kan antas vara viktiga i detta sammanhang, är utrikespolitiska attityder av skilda slag. Styrelsen/beredskapsnämnden har sedan 1973 med oregelbundna mellanrum ställt frågor om inställningen till Förenta staterna och Sovjetunionen. Resultatet kan ses i diagram 10, som visar opinionsbalansen för dels Sovjetunionen, dels Förenta staterna. (För en redogörelse för opinionsbalansernas tillkomst se Opinion 86:8.)

Vad som är av störst intresse här, är att opinionen gentemot Förenta staterna blir alltmer positiv fram till 1980, för att därefter uppvisa en fallande trend. Sovjetunionens popularitet minskar däremot fram till 1980, och 1981 faller den dramatiskt efter grundstötningen i Karlskrona. Den västvind som diagrammen visar på sjuttioalet, har säkert varit en viktig del av det allmänna opinionsklimatets utveckling och kan eventuellt ses som en föregångare till en mer genomgripande ändring riktad åt höger. På 80-talet har inställningen till både Förenta staterna och Sovjet blivit väsentligt mer negativ, i takt med ökad positiv inställning till samhället i stort - och ökad försvarsvilja. Eventuellt kan man se detta som en tilltagande nationalism, en åsikt att Sverige i fortsättningen får lita mera på egna medel i sina strävanden att minimera risken för att bli indraget i krig.

Diagram 10. Inställning till Förenta staterna och Sovjetunionen

Källa: Opinion 86

4.5 Partisympatier

Man kan på goda grunder anta att samband finns mellan partisymptati och försvarsrelaterade attityder. Partisymptatierna har "tidigare visat sig att vara en av de bästa förklaringsfaktorerna i regressions- och variansanalyser" (Elsässer 1987, 166). Det är därför av intresse att undersöka förändringar i partisymptatiernas fördelning även på makronivå.

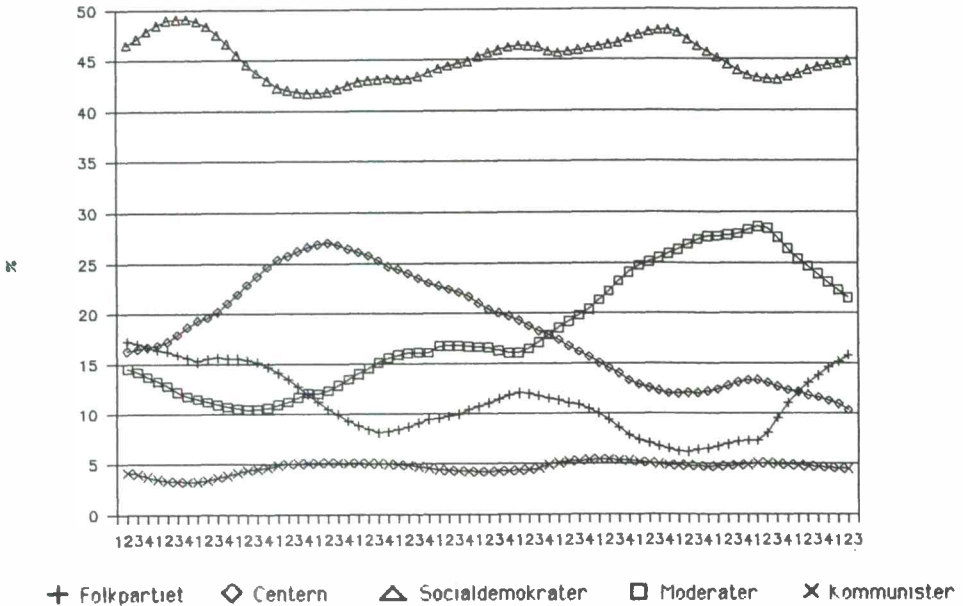
Diagram 11 visar långtidstrenderna i SIFO:s väljarbarometer alltsedan regelbundna mätningar av partisympatiernas fördelning påbörjades 1967. I de diagram, som SIFO regelbundet publicerar, visas nio månaders glidande medelvärden. Här visas däremot 35 månaders glidande medelvärden, för att bättre dra fram historiska trender i materialet. Utjämnningen av kortsiktiga svängningar i opinionen blir därmed jämförbar med den som har erhållits med treårs medelvärden för serier baserade på årliga mätningar.

I diagrammet visas enbart värden för var tredje månad, dvs maj, augusti, november och februari. Man kan observera, att vpk har legat på ungefär samma nivå från sjuttioalets början, och socialdemokraternas andel varierat mellan 40% och 50% under samma period, med uppåtgående trend hela sjuttioalet och med ett lokalt maximum 1981. Detta rimmar i och för sig illa med den påstådda högervändningen som så småningom skulle ha slagit igenom. I alla fall har den inte påverkat socialdemokraternas väljarandel i någon större grad.

Stora förändringar har däremot förekommit inom det borgerliga blocket. År 1972 var centern det största borgerliga partiet, men partiet är nu lika litet i förhållande till de andra som det var stort då. Från 1972 har centerns väljarandel fallit ganska konstant, med undantag 1983, när centern hade en kortvarig renässans. Folkpartiet har däremot upplevt varierande öden. Åren 1974 och 1975 närmade dess väljarandel sig kommunisternas. 1979 blev folkpartiet för en kort period nästan lika stort som de andra borgerliga partierna, även om detta inte framgår av vårt diagram; det är däremot klart att mellan 1975 och 1979 kunde folkpartiet ändra trenden från 1968 - 1975. Därefter gjorde folkpartiet kommunisterna sällskap igen som minsta parti. Valåret 1985 tog folkpartiet dock igen allt det förlorat på 15 år, i huvudsak på moderaternas bekostnad. Denna ökning av väljarnas sympati för folkpartiet har i stort sett stabiliserats. Den långsiktiga trenden har därför gått uppåt.

Diagram 11. Partisympatier 1968 - 1986

Enligt SIFO:s väljarbarometer. 35 månaders glidande medelvärden

Källa: Egna bearbetningar av SIFO:s material.

Fram till 1985 var moderaterna vinnare i det borgerliga loppet om väljarnas gunst. Från att ha varit borgerlighetens minsta parti blev moderaterna 1979 lika stora som de andra, och efter en intensiv tillväxtperiod under 80-talets början gick partiet i mitten av 1985 upp till 30 % av väljarna, allt enligt väljarbarometern.

I all korthet kan man därför beskriva utvecklingen inom det borgerliga blocket som centerns reträtt och moderaternas framgång på sjuttioalet, och från 1979 som moderaternas segermarsch följt av folkpartiets revansch 1985. Sålunda har först centern och senare moderaterna dominerat i tur och ordning, och nu pekar den historiska trenden mot att folkpartiet står på tur att inta rollen som

dominerande borgerligt parti. Det är högst osannolikt att denna utveckling inte skulle ha något med opinionsklimatets allmänna trender och försvarsviljans utveckling att göra. Man får komma ihåg, att just moderaterna genom åren varit de mest ivriga talesmännen för ett starkare försvar, och deras framgångsperiod efter 1979 sammanfaller också med ökad försvarsvilja.

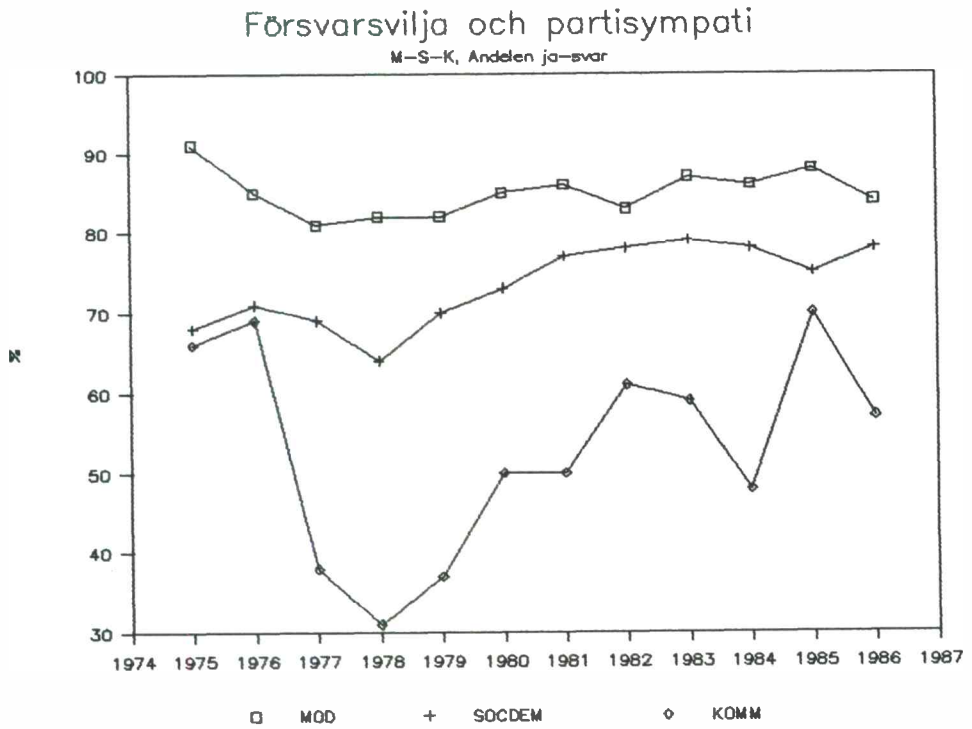
Det finns därför all grund att närmare utreda, hur partipolitiska ställningstaganden och försvarsviljans utveckling i allmänhet hänger samman.

4.6 Försvarsvilja och partisympati

I detta sammanhang är det intressant att se hur försvarsviljan har utvecklats sig bland skilda partiers sympatisörer. Information om detta finns i styrelsens rapporter från 1972. I diagram 12 visas för tre partier, moderaterna, socialdemokraterna och vpk, den andel som svarar ja på frågan om försvarsviljan. Man kan se hur en liknande utveckling äger rum. Trenden vänder bland alla partiers sympatisörer efter 1978, men på olika nivåer.

I och med att vpk:s andel av den totala väljarkåren är liten, har den kraftiga variationen i denna grupp endast en marginell effekt på försvarsviljans totalutveckling. En intressant hypotes kan dock kastas fram inom parentes, nämligen att tidens mode och stämningar slår igenom med större kraft i denna grupp än andra. Större konsekvenser har socialdemokraternas ändrade ställningstagande. Det kan här observeras, att denna grupp mellan 1978 och 1983 år för år blev positivare till väpnat försvar.

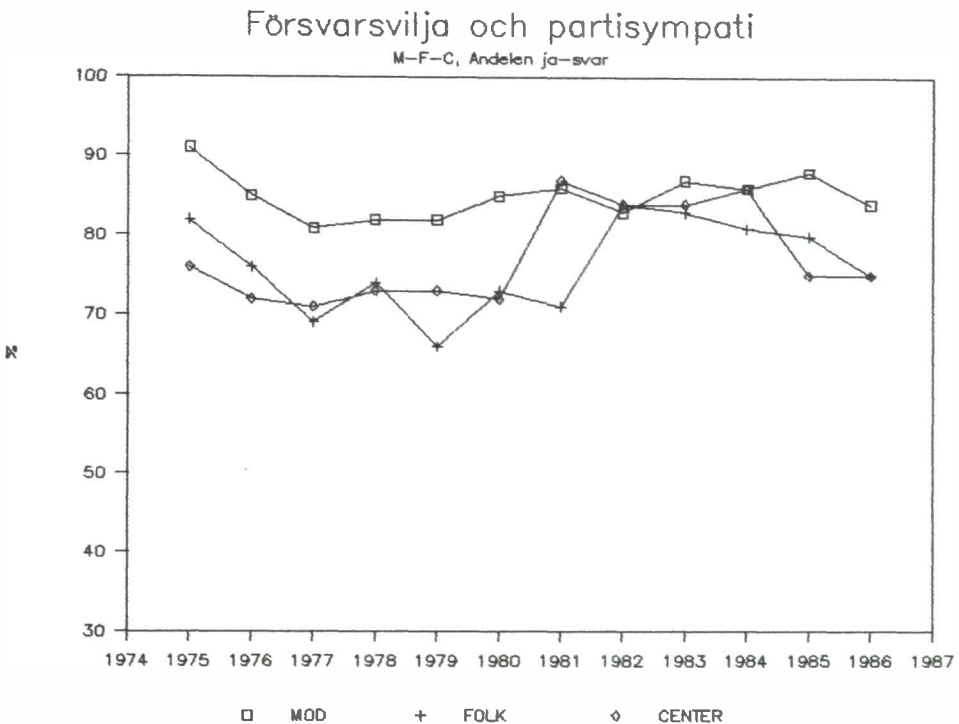
Diagram 12. Andelen ja-svar bland S-M-K sympatisörer

Källa: Opinion 86

Om man nu studerar utvecklingen inom det borgerliga blocket som visas i diagram 13, fastnar man först för försvarsviljans olika nivå inom partierna vid periodens början. Ett annat intressant fenomen bör dock också observeras. Försvarsviljan bland moderaterna börjar öka redan 1978. För centern kommer trendbrottet först 1981, och då ett ganska kraftigt sådant. Ett liknande hopp finns också bland folkpartiets sympatisörer, men först 1982. Ändringarna 1981 och 1982 bland moderaterna och socialdemokraterna är i motsats till detta ganska marginella. Om man nu kommer ihåg att moderaterna gick fram hela perioden 1972 till 1982, och speciellt mellan 1979 och 1982, ligger det nära att anta att försvarsviljans variation delvis hänger samman med ändringar i partisympatiernas fördelning bland väljarna. Dock spelar ändringar i konkreta ställningstaganden inom partiernas sympatisörskara också en viktig roll.

Diagram 13. Andelen ja-svar bland M-F-C sympatisörer

Källa: Opinion 86

4.7 Högertrend och vänstertrend

Nu kan man fråga om den utveckling i partisympatiernas fördelning som visas i diagram 11 ovan kan karakteriseras som högerutveckling. Om man ser enbart till fördelningen mellan de politiska blocken, så ökade det socialistiska blockets väljarandel under hela sjuttioalet, för att därefter avta inpå åttiotalet. Detta kan omedelbart ses från diagram 11. Kommunisternas andel har varit så pass stabil att en blockindikator enbart innehåller information om variationen i socialdemokratiens popularitet (se tabellbilagan).

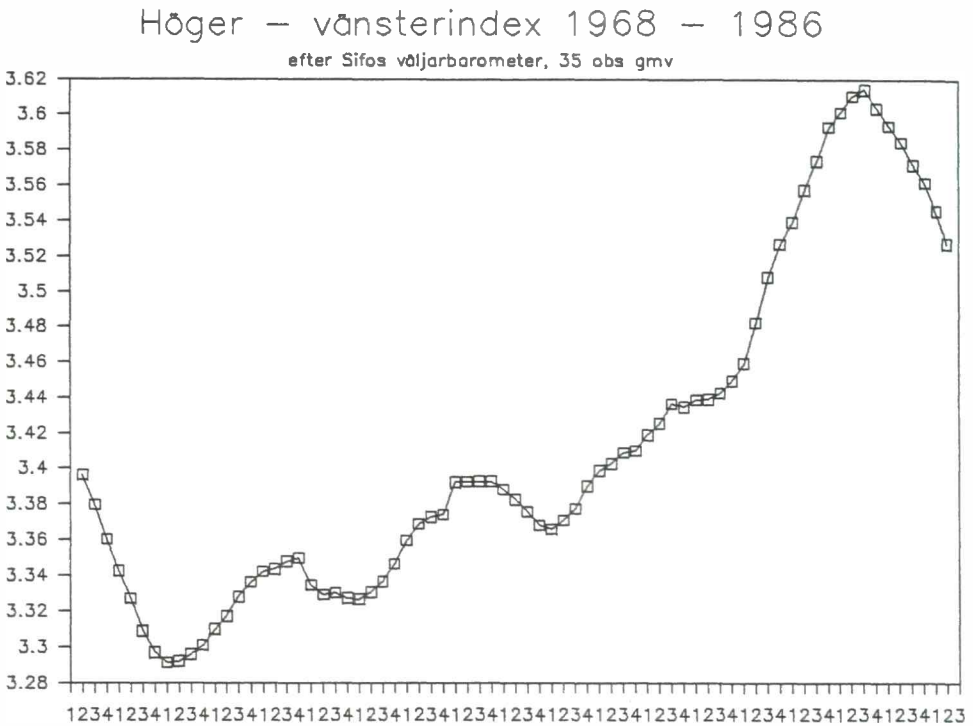
För att få fram ett mer nyanserat svar på frågan har en höger-vänster indikator konstruerats på grundval av SIFO:s väljarbarometer. Formeln för denna är:

$$(6m_t + 5f_t + 4c_t + 2s_t + k_t + 3ö_t) / 100 = I_t$$

Bokstäverna m,f,c,s,k står för respektive partiers andelar, som de mätts av väljarbarometern, ö står för kategorin "övriga partier" och t för tiden. Andelarna har här tilldelats vikterna 6,5,4,2,1,3, utifrån partiernas placering på en tänkt höger - vänster skala. Det kan dock diskuteras om dessa vikter inte också borde ses som variabler. Variationen i partiernas höger- respektive vänsterut-veckling har dock inte, så vitt jag vet, mätts på något sätt hittills, som direkt kan kombineras med barometerns information. (Vissa ansatser finns dock i samband med de regelbundna undersökningar som görs i samband med allmänna val.) För vårt omedelbara syfte, att reducera väljarbarometern till en enda indikator, räcker denna arbiträra viktsättning. Det följer av vikternas ordningsföljd, att om högerorienteringen ökar bland det urval av väljarkåren som SIFO har frågat, så erhålles också högre värden på indikatorn. I diagram 14 visas 35 månaders glidande medelvärden av indikatorn, och fyra värden per år (februari, maj, augusti och november). Här kan ses hur högerorienteringen, mätt på detta sätt, tilltar hela sjuttioalet trots socialdemokratins framgång. I början av 80-talet accelererar denna utveckling, när väljarnas minskade sympati för socialdemokratien kombineras med moderaternas framgång. Härav förstår man att en högervind faktiskt fanns på sjuttioalet, vilket vi också

konstaterat i samband med utvecklingen av inställningen till Sovjetunionen och Förenta Staterna. Att denna högervind kan ses som upptakt till den nivåförskjutning i försvarsviljans utveckling som förekommer under samma period förefaller rimligt. 1978 sammanfaller minima i försvarsviljans utveckling med ett trendbrott i vårt höger-vänster index; in på åttiotalet fortsätter högerutvecklingen till 1984, och efter 1984 kan också konstateras att försvarsviljan avtar. Det är högst osannolikt att detta är ett resultat av slumpen.

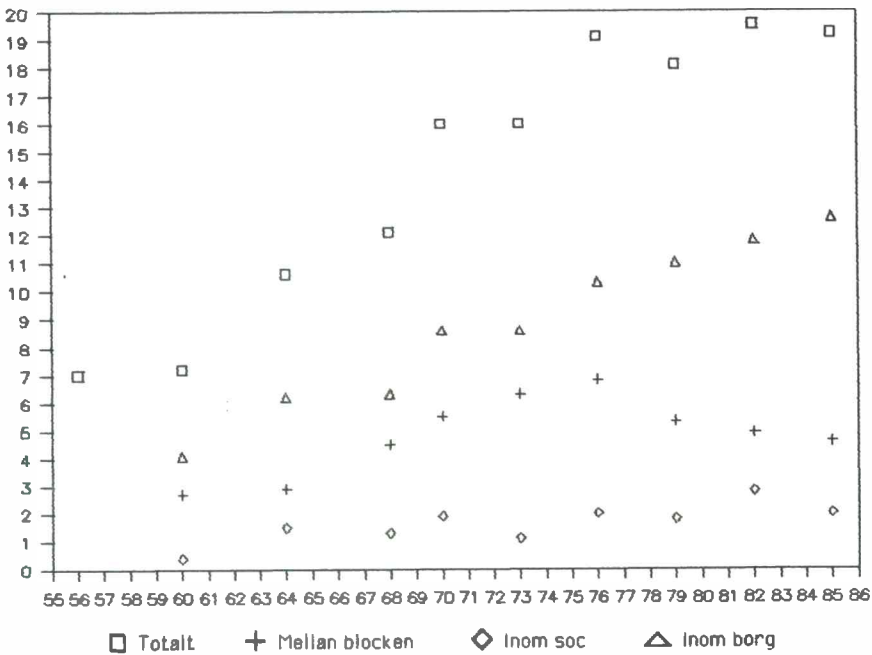
Diagram 14. Höger - vänster index efter SIFO:s väljarbarometer,
35 observationers glidande medelvärden

4.8 Åsiktsröstning och partibyten

Resultaten av undersökningar som utförts i samband med allmänna val belyser ytterligare vår problematik och skall därför i all korthet redovisas. I diagram 15 kan man observera en ökning av partibyten som tilltar fram till 1976 för att därefter stabiliseras. Fram till 1976 följs byten mellan blocken och byten inom det borgerliga blocket åt uppåt, men från och med 1979 blir byten mellan blocken mera sällsynta, medan byten inom det borgerliga blocket ökar.

Diagram 15. Partibyten och byten mellan blocken. Procentandelar

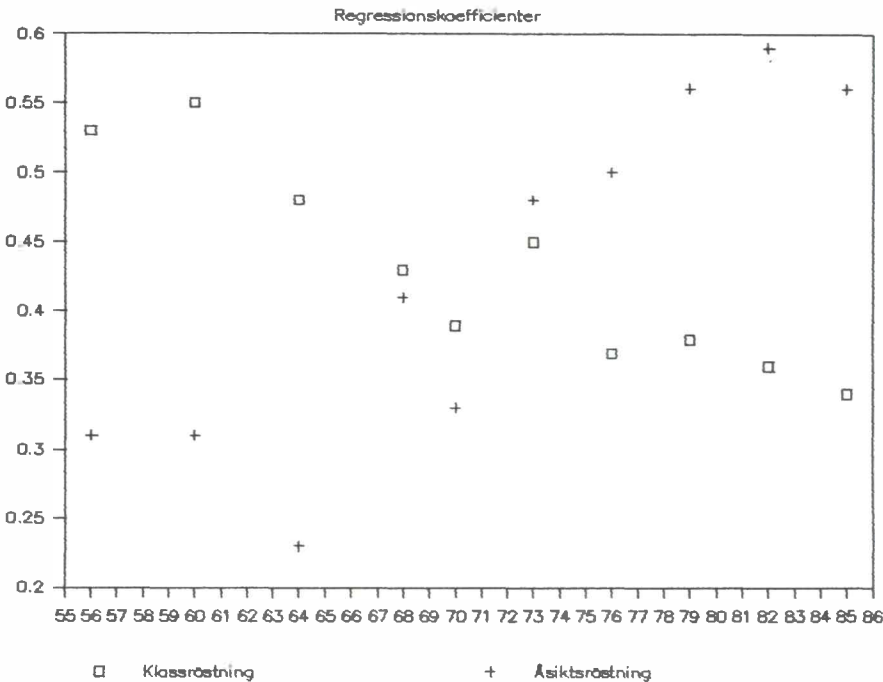

Källa: Holmberg och Giljam 1987, 233

Denna utveckling går ihop med utvecklingen av andra indikatorer, nämligen vänsterideologins framgångar på slutet av sextiotalet och början av sjuttioalet, och den högervind på sjuttioalets slut och åttiotalets början som har observerats i andra sammanhang och främst fått uttryck som förskjutningar inom det borgerliga blocket. Byten till och från småpartier kan också i stort tillföras byten inom det borgerliga blocket, så länge man som här rör sig med en endimensionell modell av partistrukturen. Holmberg och Gilljam har däremot valt att redovisa dessa separat (1987, 233).

Holmberg och Gilljam har också undersökt den roll klasstillhörighet respektive konkreta åsikter har för partivalet.

Diagram 16. Klassröstning och åsiktsröstning

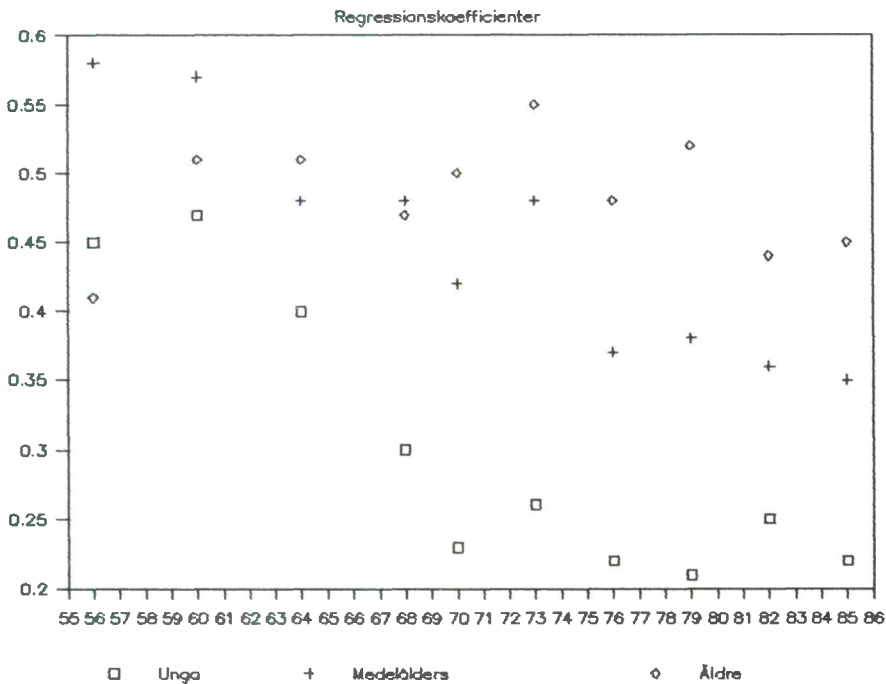

Källa: Holmberg och Gilljam 1987, 294

Klassröstningens och åsiktsröstningens utveckling visas i diagram 16. Klassröstning förklarar allt mindre andel av variansen i blockvalet, åsiktsröstningen allt större andel. Åsiktsröstningens framgångar förekommer främst i valen 1968 och 1973, dvs den period då vänsterorienterade åsikter enligt vår hypotes skulle skörda störst framgång. Klassröstningens inverkan minskar under hela sextioalet men stabiliseras något på sjuttioalet, vilket mycket väl går ihop med andra data som pekar på sextioalet som en övergångsperiod.

En närmare analys av klassröstningen visar att denna utveckling är särskilt dramatisk vad de yngsta väljarna angår. Denna trend sammanfaller i stort med ökad vänsterröstning bland kategorin "medelklass" ett mönster som blir allt mer

Diagram 17. Klassröstning efter ålderskategorier

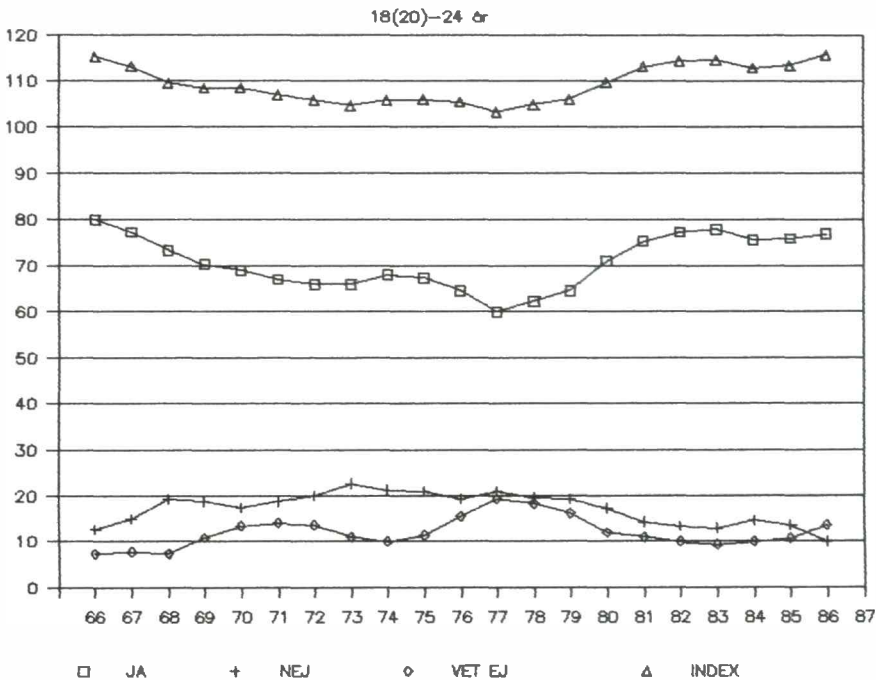
Källa: Holmberg och Gilljam 1987, 225

framträdande under hela sextiotalet, stabiliseras på sjuttioalet, och ökar något i styrka igen på åttiotalet. Det är främst tjänstemännen som står för denna utveckling (Holmberg och Gilljam 1987, 184- 185). För en utförligare diskussion hänvisas till Holmberg och Gilljam 1987.

4.9 Ungdomars försvarsvilja

Ovan visades i samband med klassröstning och åsiktsröstning, hur nya trender i det politiska opinionsklimatet främst framträder som ungdomars ändrade inställning och handling i politiska frågor. Det är därför av särskilt intresse att undersöka, hur den yngsta åldersgruppens inställning till väpnat försvar har ändrats. Styrelsens undersökningar har innehållit information om detta för perioden 1965 - 1987, som visas i diagram 18.

Diagram 18. Yngsta åldersgruppens inställning till väpnat försvar

I diagrammet visas fyra kurvor, som alla bygger på treårs glidande medelvärden. Nederst visas andelen vet-ej-svar. Dessa är som flest samtidigt med andelen vet-ej-svar i totalurvalet. På lite högre nivå visas andelen nej-svar. Dessa uppnår med vår postulerade periodövergång en ny nivå 1968. Efter 1979 minskar denna andel igen. Den tredje kurvan visar andelen ja-svar. Den fallande trenden når i stort fram till 1977, därefter ändras utvecklingen uppenbart radikalt. Med andra ord: Utvecklingen i den yngsta åldersgruppen vad försvarsviljan angår är ganska liknande den som ovan redovisades för urvalet i sin helhet. Variationen är dock större: skillnaden mellan största och minsta värde för jakande svar i totalurvalet är ungefär hälften av den som observeras för yngsta åldersgruppen. Det förefaller därför rimligt att ägna försvarsviljans fördelning efter åldersgrupper särskilt uppmärksamhet i fortsättningen.

Den fjärde kurvan representerar ett försök att reducera alla tre serierna till en enda indikator. Här framträder den historiska trenden mycket klart, och brytpunkten 1977 - 78 särskilt, samt stabiliseringen på åttioalet.

Motivet för konstruktionen av detta index är att i vidare analyser kan det hända att problem uppstår när enbart ja-svarens andel tas som uttryck för försvarsviljan. Ett sådant förfarande implicerar, att vet-ej svaren och nej-svaren är likvärdiga. I sektion två förde våra resonemang fram till den slutsatsen, att detta inte är fallet. För att undvika dessa problem har en indikator konstruerats efter följande formel:

$$(3j_t + n_t + 2v_t) = I_t$$

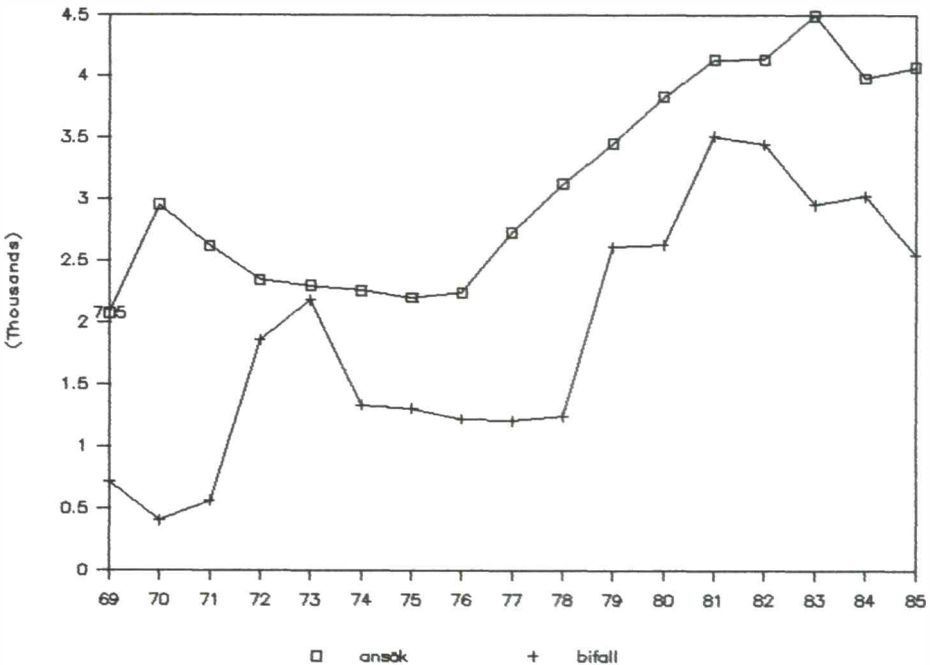
där j, n, v står för ja-, nej- och vet ej-andelar av svaren och t står för tiden.

Dessa vikter kan även här diskuteras. Denna indikatorkonstruktion får ses som exempel på transformationer som kan företas i syfte att förenkla komplicerad information, och inte nödvändigtvis som den under alla förhållanden och

utifrån alla hypoteser mest lämpliga. Slutligen har denna indikator transformerats till index, med 1978 = 100. Treårs glidande medelvärden av detta index visas så överst i diagram 18.

Ett annat tänkbart mått på ungdomars inställning till väpnat försvar är antalet ansökningar om vapenfri tjänst. Utvecklingen av dessa visas i diagram 19, samt antalet bifall. Detta mått tyder på en utveckling rakt motsatt den som visades ovan. Från och med 1977 ökar antalet ansökningar kraftigt. Från och med 1979 ökar också proportionen av ansökningar som bifölls kraftigt.

Diagram 19. Vapenfriansökningar 1969 - 1985

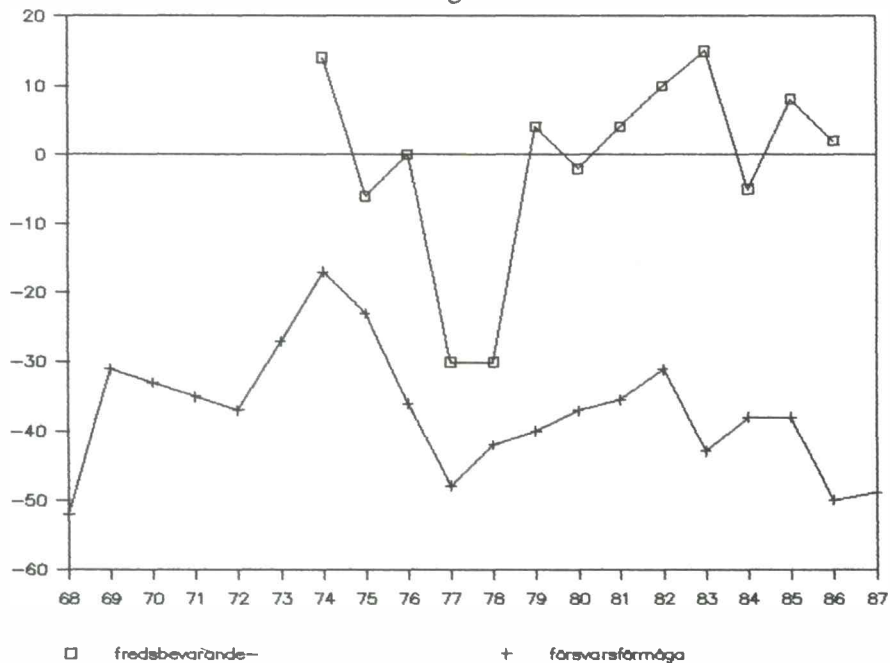
Källa: Försvarsdepartementets försvarsstatistik.

Man kan här se hur inställningen till personligt deltagande i det väpnade försvaret inte nödvändigtvis sammanfaller med den allmänna inställningen till väpnat försvar som sådant. Även ändrad praktik i behandlingen av ansökningarna lär ha spelat en roll här. Bådadera reflekterar sannolikt en ändrad inställning till egen värnpliktstjänstgöring i fred och krig bland män i värnpliktig ålder. Åren 1976-78, dvs när trendbrottet händer, var inställningen till värnplikt och försvarspflicht allmänt dessutom relativt negativ, jfr styrelsens opinionsundersökningar (Opinion 87:78). En intressant fråga här är huruvida värnplikt och försvarspflicht var föremål för särskild diskussion under denna period.

4.10 Konkreta försvarsfrågor

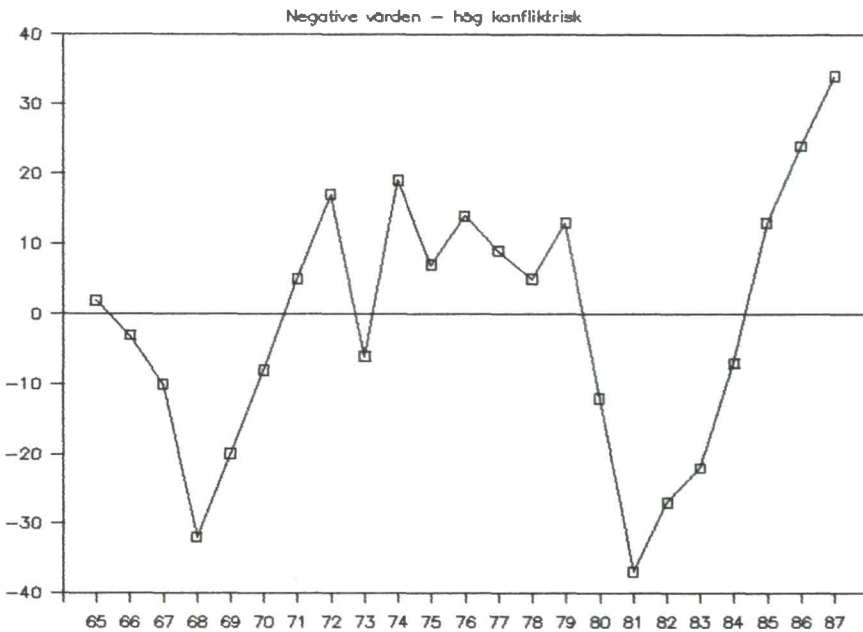
Styrelsen har i sina undersökningar ställt flera frågor som är relevanta för vår undersökning. Den första frågan angår försvarsmöjligheterna i krig, och den har ställts sedan 1968 (till 1974 något oregelbundet). Opinionsbalansen (d v s positiva svar - negativa svar) i denna fråga visas i diagram 20. (För närmare redogörelse för opinionsbalansernas konstruktion, se Opinion 86.) Det framgår omedelbart

Diagram 20. Tilltro till försvarets försvarsförmåga och tilltro till försvarets fredsbevarande förmåga

att tilltron till försvarets möjligheter i krig minskade från 1974 till 1977, varefter den ökade fram till 1982. En annan relaterad fråga är huruvida försvaret kan hålla Sverige utanför ett eventuellt krig, dvs den fredsbevarande förmågan. Allmänhetens åsikter i denna fråga har undersökts sedan 1974 (dock inte år 1976). Utvecklingen i opinionsbalansen visas också i diagram 20. Den följer i stort samma trend som ifråga om försvarets möjligheter att försvara landet. Det är dock värt notera, att allmänheten är mycket mer positiv gentemot försvarets möjligheter att förhindra krig, än den är till dess möjligheter att försvara landet om det blir indraget i krig. En tredje fråga som belyser aspekter av allmänhetens optimism eller pessimism angår risken för en storkonflikt i Europa. I de årliga undersökningarna har styrelsen/beredskapsnämnden frågat om denna regelbundet efter 1972, men också under åren 1966-68. Utvecklingen av opinionsbalansen för denna fråga visas i diagram 21. Här kan man åter observera

Diagram 21. Åsikter om konfliktrisk i Europa - opinionsbalanser

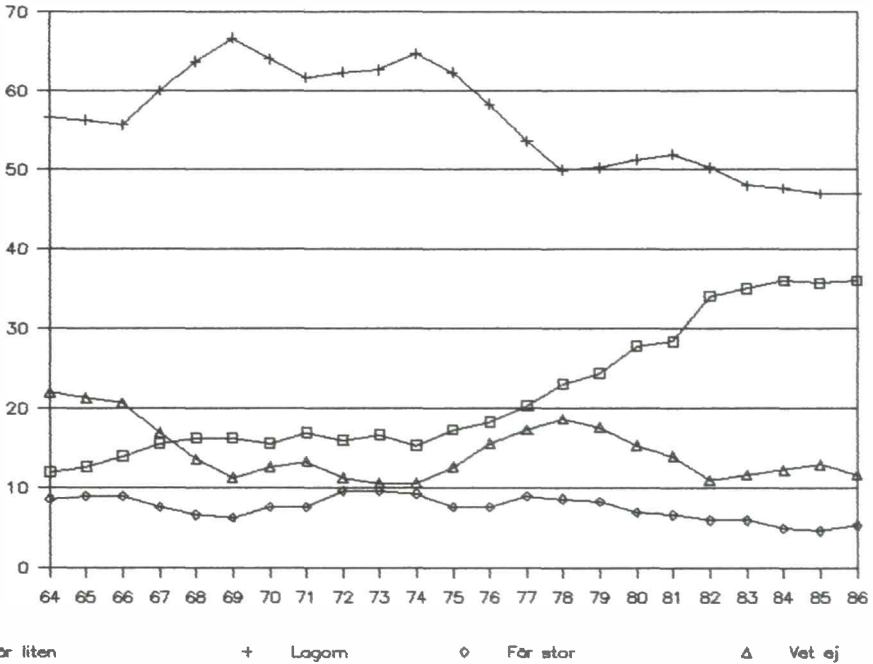
en opinionsförändring 1980 som dock redan 1982 har vänts; 1985 är den upplevda krigsriskerna tillbaka på samma nivå som på sjuttioalet.

I alla serierna återkommer de trender som vi redan har konstaterat som osäkerhet gentemot väpnat försvar vid sjuttioalets slut. Elsässer har kommit fram till det resultatet att en samvariation föreligger för dessa serier och försvarsviljan. Hon tillfogar dock den reservationen att antalet observationer är litet. Inga uppgifter lämnas om resultatets signifikans (Elsässer 1987:82-87).

Liknande tendens till ökad oro för den **politiska spänningen** i världen kan också observeras i styrelsens rapporter, med ett trenderbrott 1981. Den frågan ställdes dock först 1976. Tilltron till försvarets avskräckande förmåga har inte ändrats avsevärt, och följer samma trend från 1976 till 1984. Dessutom har styrelsen alltsedan 1952, om än något oregelbundet, frågat om Sveriges möjligheter att förhålla sig neutralt i händelse av storkonflikt i Europa. Efter 1976 ökar pessimismen med hänsyn till detta avsevärt, och stabiliseras på en hög nivå på åttioalet. För dessa sistnämnda serier hänvisas till styrelsens rapporter.

Styrelsen har också frågat om konkreta politiska stridsfrågor som är relevanta i detta sammanhang, nämligen inställningen till försvarets styrka, och inställningen till försvarsutgifterna. Dessa frågor har under åren diskuterats livligt i bl a riksdagen. Dessutom har man här längre serier av observationer att bygga på. Utvecklingen i dessa frågor skall därför underkastas en särskild granskning.

Diagram 22. Åsikter om försvarets styrka , treårs glidande medelvärden

Källa: Opinion 86

I diagram 22 visas svarsfördelningen i fråga om försvarets styrka. De som tycker att försvarets styrka är för stor utgör en ganska liten andel, och denna uppvisar en fallande trend, speciellt efter 1978. Mest intressant är att studera fördelningen av de andra svarsalternativen. Om man ser på andelen som tycker att försvarets styrka är lagom, kan man se att denna faller drastiskt mellan 1975 och 1977, för att därefter gå över till en svagt fallande trend. Detta stora fall är resultat av en samtidig ökning i den andel som tycker att försvarets styrka är för liten och den andel som inte vet hur de vill svara på detta. I detta

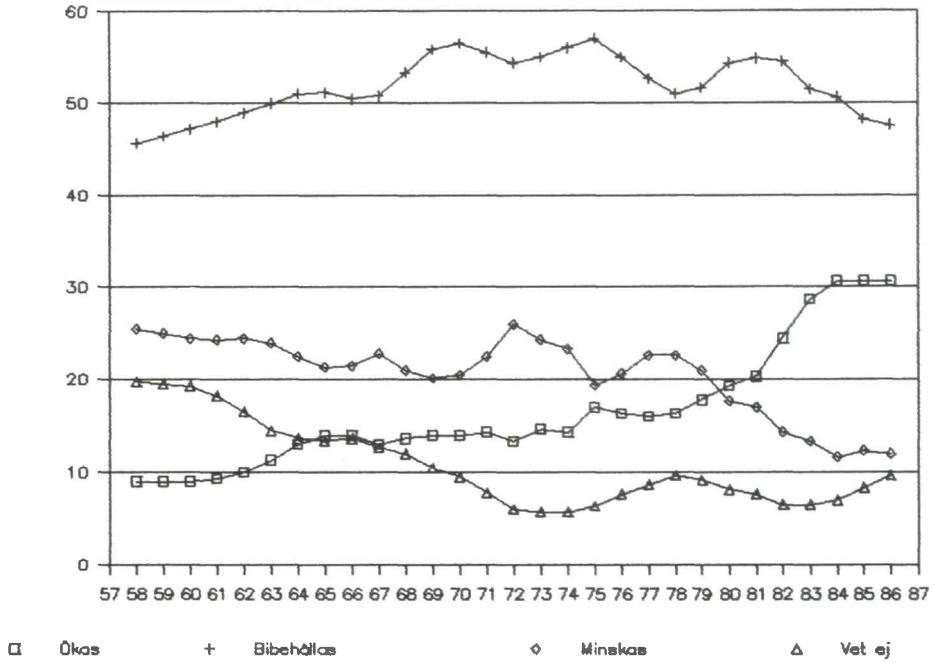
sammanhang får man erinra sig, att under dessa år ökar också osäkerheten bland allmänheten om det väpnade försvarets politik, samtidigt som inställningen till samhället blir mera reserverad. År 1975 var även arbetskonflikter ganska intensiva, speciellt olovliga strejker.

Efter 1978 går vet inte-kurvan och för-liten-kurvan skilda vägar. Allt färre har ingen mening i denna fråga, allt färre tycker att försvarets styrka är för stor och allt färre tycker den är lagom, men i samma period ökar den andel kraftigt som tycker att försvarets styrka är för liten. I denna utveckling visar det sig mycket klart hur en generell ändring i opinionen först uppträder som en ökad osäkerhet som så småningom avtar. Vissheten däremot har ändrat riktning.

I samband med vidare analyser av detta material kan tänkas att en indikator av samma typ som konstruerats för att fånga in högerutvecklingen på sjuttioalet kunde komma till användning. Detta är desto mera intressant som klara trender finns i inställningen till försvarets styrka, vilken på detta sätt kunde relateras till andra indikatorer för opinionsklimatet. Det är dock inte lika självklart hur alternativen skall rangordnas inbördes här som i de andra föregående fallen. Är "lagom" ett likvärdigt svar med "vet ej" ? Bör "vet ej" eventuellt inte tas med?

Inställningen till försvarsutgifterna som visas i diagram 23 visar inte samma klara trender som i frågan om försvarets styrka. Utvecklingen har dock i skilda perioder gått i stort sett samma riktning som ovan. Det bör dock observeras att de som vill minska utgifterna till försvaret har konstant varit flera än de som tycker att försvarets styrka är för stor. Det är med andra ord inte för alla självklart att ett linjärt samband finns mellan utgifter och erhållen effekt. Om den ena serien väljes framför den andra för att ingå i vidare analyser måste detta förhållande beaktas.

Diagram 23. Inställning till försvarsutgifternas storlek.
Treårs glidande medelvärden

Källa: Opinion 86

4.11 Sammanfattning

Vår genomgång har i stort gett stöd åt hypotesen att försvarsviljans utveckling hänger samman med generella politiska trender vilka i sin tur är relaterade till den ekonomiska utvecklingen samt konflikter som härstammar från denna. Två indikatorer på den ekonomiska utvecklingen är speciellt intressanta här, nämligen investeringstakten och reallönernas utveckling. När investeringstakten kom upp på sitt historiska maximum, inträffade vad vi preliminärt kan kalla för ett välståndssyndrom, politiskt och kulturellt. Det blir anledning att återvända till detta i nästa sektion, men här skall först och främst noteras den upplösning av tidigare politiska gränser, neutralisering av konfliktpotentialen på arbetsmarknaden och osäkerhet gentemot försvarspolitiken som kan observeras under denna period. Efterhand som tiden gick och investeringstakten avtog, intensifierades konflikterna på arbetsmarknaden. Den stadigt ökande reallönen visar att styrkeförhållanden först var till löntagarnas förmån; vänsterorienterade åsikter noterade också framgång i denna period, bl a oppositionen mot ett väpnat försvar. Från 1976 ändrades styrkeförhållandena, vilket visar sig bl a i reallönens fall; dessutom fick landet en borgerlig regering, vilket kan förväntas ha inverkat på den politiska debattens parametrar. Samtidigt ökar osäkerheten gentemot försvarspolitiken. Under åren 1978-80 slår opinionstrenderna om till en deciderad högerutveckling, avtagande opposition mot väpnat försvar, avtagande ovisshet likaså, samtidigt som moderaterna skördar stora framgångar. Samhällsinställningen blir också mer positiv. En stabilisering av det ekonomiska läget med avtagande inflation och stabiliserad reallön verkar ha underbyggt denna utveckling.

I tabell 2 är tidsserierna i denna sektion sammanfattade. För varje period anges, om trenden går uppåt, neråt eller är stationär. Dessutom är brytpunkter angivna, dvs år, när maximala eller minimala värden har erhållits, eller trendens lutning ändras radikalt. Dessa kan i vissa fall avvika från de brytpunkter som framkommer när glidande medelvärden är räknade och visade. Detaljerade uppgifter finns i bilagan. I tabellen är tidsserierna upptagna

Tabell 2. Sammanfattning av tidsserierna i sektion fyra.

Period	till	till	till	till	Brytpunkt	Längd
Serie	1959	1968	1978	1988		
Försvarsviljan ja	-	+	-	+	58, 78	1952 - 87
Försvarsviljan nej	+	+	0	-	64-68, 78	1952 - 87
Försvarsviljan vet ej	+	-	+	-	64-68, 75,78	1952 - 87
Bruttoinvesteringarna		+	-	-	65-67	1960 - 84
BNP pr. syssels. pers.			-	+	78	1966 - 85
Konsumentprisindex			+	-	80	1964 - 86
Reallön-ind. arbetare		+	+	-	75-76	1960
Reallön-ind.tjänstem.		+	+	-	76	1960 - 86
Samh inst. mycket bra			-	+	80	1974 - 86
Inst. till USA - OB			+	-	79-80,	1973 - 87
Inst. till Sovjet - OB		-	-	-	80	1973 - 87
Konfl.risk Europa - OB		(-)	(+)	0	79-81	1966 - 85
Väljarbarometer - S			(-)	-	72, 81	1968 - 86
Väljarbarometer - C			0	-	72, 81	1968 - 86
Väljarbarometer - F		-	+		85	1968 - 86
Väljarbarometer - M			0	+	72, 79	1968 - 86
Väljarbarometer - K			0	0		1968 - 86
Höger-vänster index			+	++	70, 84	1968 - 86
Försvarsvilja och parti-S			-	+	78	1972 - 85
Försvarsvilja och parti-C			-	+	80	1972 - 85
Försvarsvilja och parti-F			-	+	79	1972 - 85
Försvarsvilja och parti-M			-	+	77	1972 - 85
Försvarsvilja och parti-K			-	+	78	1972 - 85
Klassröstning	-	-	-			1956 - 85
Åsiktsröstning	(+)	+	0		64, 82	1956 - 85
Klassröstning-unga	--	0	0		70	1956 - 85

Period	till	till	till	till	Brytpunkt	Längd
Serie	1959	1968	1978	1988		
Partibyten inom borg.		+	+	0	76/79	1960 - 85
Partib. mellan blocken		+	0	-	73/76	1960 - 85
Partibyten totalt		+	+	0	73/76	1956 - 85
Ungdomsindex			-	+	78	1965 - 87
Försvarsmöjligheter-OB			(+)	+	77	1968 - 85
Fredsbev. förmåga - OB			(-)	+	77-78	1974 - 85
Försv. styrka lagom		(+)	--	-	77	1963 - 86
Försv. styrka f liten		(+)	+	++	73	1963 - 86
Försv. styrka f stor		(-)	+	-	78	1963 - 86
Försv. styrka vet ej		(-)	+	-	77	1963 - 86
Försvarsutg. lagom		(+)	-	-	69	1957 - 86
Försvarsutg. ökas		(+)	+	++	81	1957 - 86
Försvarsutg. minskas		(-)	0	-	78	1957 - 86
Försvarsutg. vet ej		-	0	0	73	1957 - 86

i samma ordning som i texten. Försvarsviljans utveckling är också medtagen här. Vissa serier, där klara linjära trender inte kan urskiljas, eller det förefaller meningslöst att estimeras dessa, är inte med i tabellen (arbetslösheten, arbetskonflikter, oro för spänningen i världen). Tecken i parentes står för mycket svag trend, dubbla tecken för mycket stark trend.

Det kan observeras att de flesta brytpunkterna förekommer i närheten av de periodövergångar som förutsattes av vår hypotes. Undantagen är dock viktiga, nämligen investeringarna, reallönen, partisympatierna, höger - vänster index och partibyten mellan blocken. Det är på detta underlag tänkbart, att en alterna-

tiv periodisering kunde komma i fråga, med övergångar omkring 1965, 1975 och 1985.

Vårt resonemang ovan, från ekonomi till politik, utesluter inte en specifik kulturell dynamik som förmedlar ekonomins effekt på opinionen. Vår nästa uppgift blir att försöka att komma denna på spåren.

5. KULTURKLIMATET OCH MASSMEDIERNA

Under rubriken "Svensk symbolmiljö 1945-1975" genomfördes inom Kulturindikatorprogrammet vid universiteten i Lund och Stockholm en serie kvantitativa innehållsanalyser, i syfte "att konstruera s k kulturindikatorer, d v s standardiserade mätinstrument med vars hjälp man kan studera olika aspekter av kultur- och symbolmiljön fattad i vid mening" (Rosengren i Block, 1982). Inom Kulturindikatorprogrammet producerades flera tidsserier i detta syfte; bl a studerades minskad formalitet i tilltalsformer samt sekularisering (Block 1984; Nowak 1984). Två av kulturindikatorprojektets delprojekt är dock av speciellt intresse här, nämligen Eva Blocks undersökning av teman i ledare i svenska tidningar, och Kjell Goldmanns undersökning av "Stormaktspolitik och kulturklimat" som också sammanfattar resultat från andra undersökningar (Block, 1982; Goldmann 1981).

5.1 Kulturklimatets radikalisering

I sin undersökning av teman i svenska tidningars ledare kommer Block till följande slutsats: "Mätt längs en höger-vänster skala har kulturklimatet radikaliserats starkt under efterkrigstiden" (Block 1982, 178). Detta är i sig föga uppseendeväckande, "men det är viktigt att minnas att det övervägande antalet tidningar i denna undersökning utgjorts av borgerliga tidningar, och att det är det samlade utbudet som har vänstervridits" (Block 1982, 169). Med andra ord har inte bara kulturklimatet radikaliserats. Denna radikalisering kan även spåras i den borgerliga pressens ledare.

I diagram 24, 25 och 26 är några av Blocks resultat sammanställda. Dessa återger den procentvisa förekomsten av vissa begrepp i svenska tidningars ledare 1945-1975, 3-års glidande medelvärden. I diagram 24 visas utvecklingen av två centrala abstrakta begrepp i den politiska debatten, "frihet" och "jämlighet". Det kan omedelbart avläsas, att intresset för frihet minskas i relativt jämn takt, medan intresset för jämlighet ökar från mitten av sextioalet.

Diagram 24. Frekvenser för begreppen "frihet" och "jämlighet"

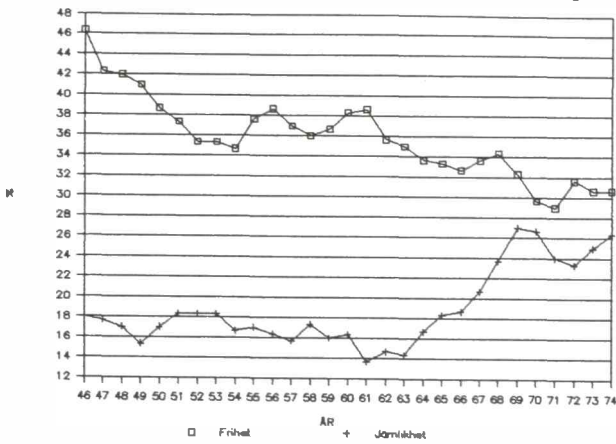

Diagram 25. Frekvenser för begreppen "reglering", "tillväxt" och "löntagare"

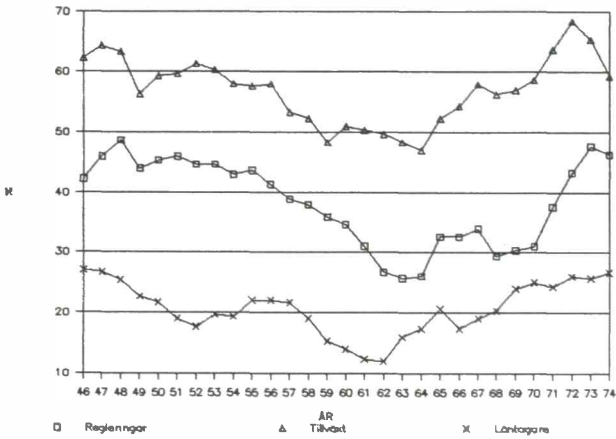
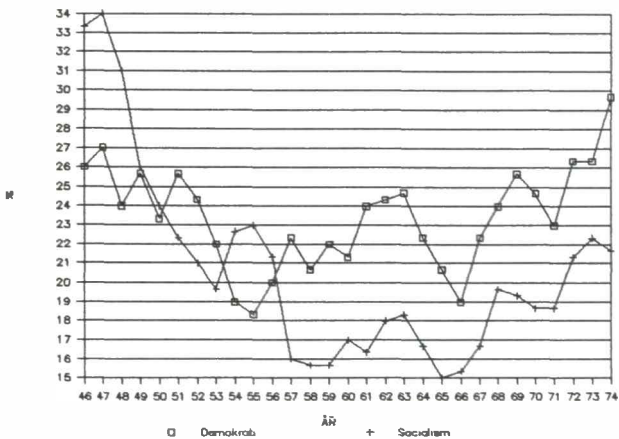

Diagram 26. Frekvenser för begreppen "demokrati" och "socialism"

Utvecklingen av begreppen frihet och jämlikhet visar klart den vänstervridning som Block noterar. Man får komma ihåg, att det är den borgerliga pressens ideologiska konstruktioner som mäts här. Det förefaller därför rimligt att se detta begreppspar som ett motsatspar, som Block gör.

I diagram 25 visas utvecklingen av förekomster av tre begrepp, "statliga regleringar", "ekonomisk tillväxt" och "löntagare och andra ekonomiska grupperingar". Dessa refererar alla till jämförelsevis konkreta förhållanden. Intresset för statliga regleringar minskar fram till 1963 och ökar därefter. Denna generella utveckling kan också observeras i förekomsten av begreppet tillväxt och därmed besläktade begrepp. Lika klar är utvecklingen dock i fråga om förekomsten av begrepp som hänvisar till ekonomiska grupperingar. Att utvecklingen för alla dessa begrepp sammanfaller i så hög grad illustrerar på ett bra sätt utvecklingens allmänna karaktär. Diagram 26 visar utvecklingen för begreppen "demokrati" och "socialism". Det är slående, att ganska liknande trender återkommer, även om man rör sig på en annan diskussionsnivå.

De begrepp som Block har undersökt, täcker ganska bra helheten av vad man brukar kalla ideologi i politiska sammanhang - i motsats till vad som kan kallas "sakliga argument". Att dessa begrepp som helhet är mer sällsynta på sextioalet än både före och efter tyder på en viss avideologisering under sextioalet. Här skall inte spekuleras i orsaken till detta fenomen. Dock får läsaren komma ihåg, att detta var en utpräglad välståndperiod och att konflikter på arbetsmarknaden inte var särskilt intensiva; avideologiseringen är med andra ord en del av välståndssyndromet. Denna avideologisering har dessutom påverkat den del av debatten som förs i tidningarnas ledarartiklar in på sjuttioalet, vilket visar sig i den relativt låga frekvens Block har observerat för begreppen frihet och socialism. Mer jordnära begrepp såsom reglering, och i mindre grad jämlikhet, tillväxt och ekonomiska grupper blir däremot allt mer frekventa vid sextioalets slut och sjuttioalets början. Den hypotesen förefaller rimlig, att denna tendens har fortsatt på sjuttioalet, eftersom skilda

ekonomiska problem har ägnats stor uppmärksamhet. Ökad polarisering av politiken vid sjuttioalets slut och åttioalets början kan däremot väntas ha medfört ett trendbrott i detta avseende. Denna hypotes kan dock inte vare sig verifieras eller falsifieras utan vidare undersökningar.

Om man nu jämför den just redovisade utvecklingen med de tidsserier som redovisats i sektion fyra, kan man se att omslaget i tidningarnas intresse för dessa teman sammanfaller med den periodisering som föreslagits ovan. Tyvärr börjar de flesta av styrelsens tidsserier vid samma tid eller senare än det omslag i ledarskribenternas intressen som Block påvisar. Om man ser på själva försvarsviljan, kan man dock observera att mellan 1964 och 1974 minskade andelen vet-ej svar markant, speciellt på sextioalets. Andelen nej-svar ökade ganska kraftigt till en historiskt hög nivå, som sedan i stort sett höll sig till sjuttioalets slut. I och för sig passar detta bra ihop med det som sades förut. Det förhållandet att flera inte vill att landet försvaras med vapen får väl tas som uttryck för ökad utbredning av vänsterorienterade åsikter. Den samtidigt ökande utbredning av "lagom"-inställningen till försvaret pekar däremot mot den slutsatsen att denna åsiktsändring inte har inneburit någon allmän radikaliserings. Sannolikt har radikaliserings varit begränsad till vissa befolkningsgrupper: ungdom, särskilt studenter och arbetare i utsatt ställning och hotade av arbetslöshet. Att en vänstervridning av detta slag ger utslag i massmediernas begreppsvärld illustrerar ett intressant förhållande, nämligen att medierna inte enbart återspeglar kulturklimatet såsom det uttrycks i ett genomsnitt, utan även i viss mån kan reflektera minoritetsåsikternas dialog.

5.2 Spänning och avspänning

En tänkbar orsak till variation i försvarsviljan som hittills inte har uppmärksamats i denna rapport, är avspänning och spänning stormakterna emellan, och i vilken grad massmedierna fokuserar på öst-väst dimensionen i internationella förhållanden. I denna sektion redovisas material som belyser detta.

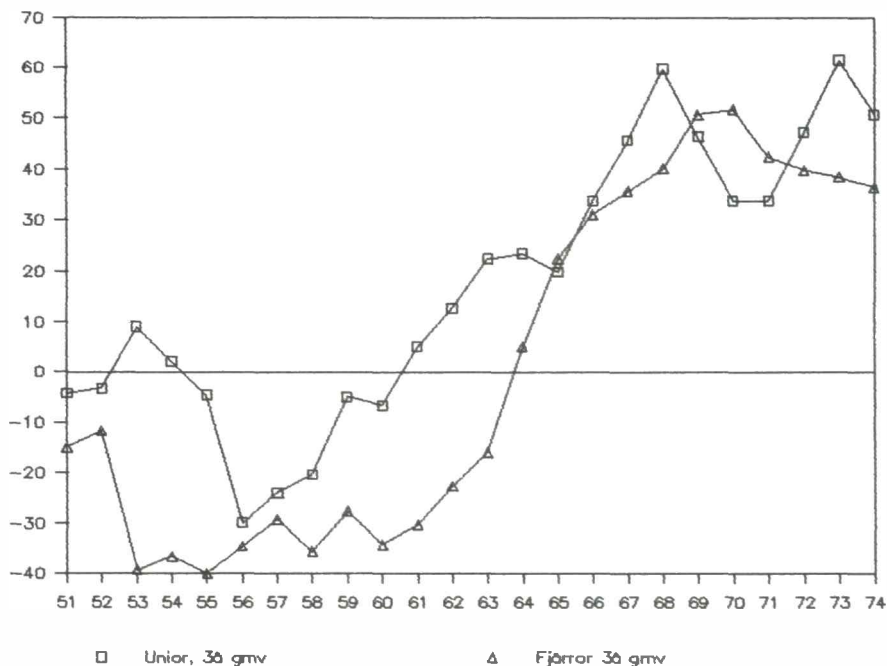
Goldmann och Lagerkranz har arbetat med olika spänningsindex för stormaktsrelationerna i Europa 1946-1975. Två index har konstruerats, båda på grundval av kvantitativ innehållsanalys av regeringsuttalanden. Vid konstruktion av index "har använts den s k imbalanskoefficienten, vilken sammanväger spännings- och avspänningsbetonade utsagor till ett index som kan variera mellan +1 och -1 ... ju högre negativt värde, desto högre spänning" (Goldmann 1981, 27). Resultatet av Goldmanns och Lagerkranz analyser är, kort sagt, att avspänningen i Europa inträder under samma period som vårt välståndssyndrom. Även om detta syndrom sannolikt inte är en isolerad svensk företeelse, förefaller det väl dumdrigt att postulera en kausal relation mellan avspänningen i Europa och investeringstakten i västerlandet. Dessutom slår de ekonomiska svårigheterna för västerlandet först igenom mycket senare än minskningen i den mellanstatliga spänningen. Vad som är viktigt att fasthålla är att den avspänning som inträffade på sextiotalet är en del av den relativa avideologisering, som här har kallats för välståndssyndromet och som inträder efter en lång tids ekonomiska framgångar. För Sveriges del är denna avspänning en extern faktor; mer generellt är den sannolikt en integrerad del av opinionsutvecklingen i väst.

5.3 Utrikesdebattens dimensioner

Johan Lagerkranz har utfört en innehållsanalys av utrikespolitiska ledare under perioden 1950 till 1975. Han kom fram till resultat som gör det möjligt att lägga flera drag till vår periodindelning. Dessa redovisas delvis i det följande; för mer detaljerade resultat hänvisas till Goldmann (1981).

För att summera sina resultat om ledarnas behandling av Sovjetunionen respektive Förenta staterna har Lagerkranz sammanställt ett index på uniorientering Förenta staterna - Sovjetunionen; detta visas i diagram 27 med 3-års glidande medelvärden.

Diagram 27. Uniorientering USA-Sovjet och fjärrområdesorientering

Källa: Goldmann (1981)

Diagrammet visar fjärrområdesorientering x 100

Uniorientering definieras här som differensen mellan antalet ledare om Sovjetunionen och Förenta staterna, dividerat med det totala antalet ledare om den ena eller den andra, och multiplicerat med 100. Ju högre differensen är, desto högre värde erhålles på index; detta värde är negativt, om intresset för Sovjetunionen överstiger intresset för Förenta staterna. Här kan det observeras att femtioalet kännetecknas av stigande intresse för Sovjetunionen proportionellt med intresset för Förenta staterna som når sin höjdpunkt åren 1955-57, för att därefter minska fram till 1968-69, och stabiliseras på sjuttioalet.

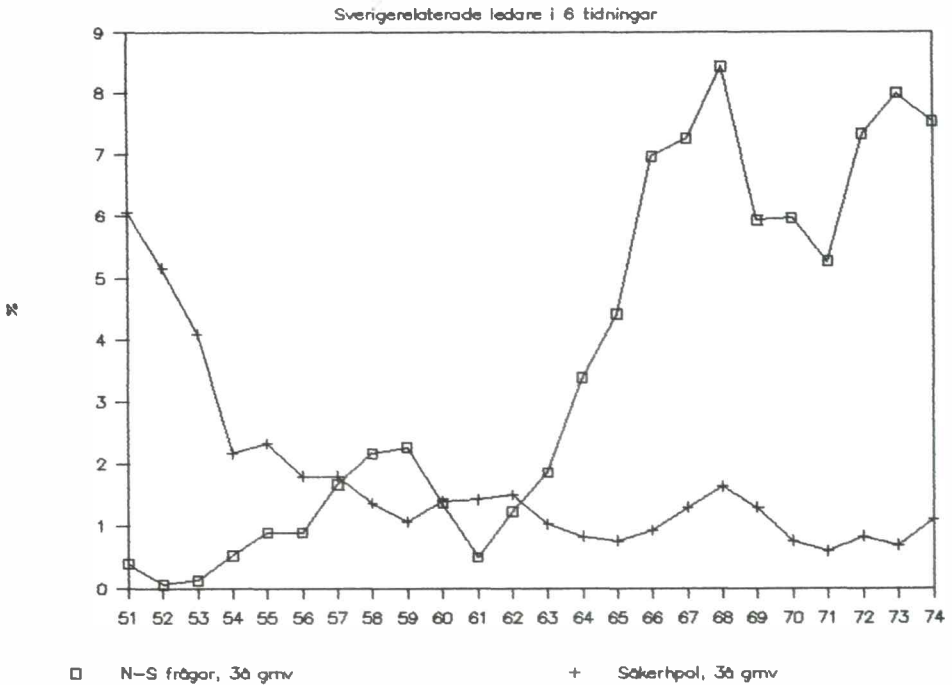
Lagerkranz har också konstruerat index för fjärrområdesorientering, som också visas i diagram 27. Detta index mäter i vilken mån ledarna behandlar Sveriges närområde (Norden), mer avlägsna världsdelar (Europa inklusive Sovjetunionen, NATO och Warszawapakten), ännu mer avlägsna världsdelar (Mellersta Östern, Nordafrika, Nordamerika) eller "övriga delar av världen". Indexet kan variera mellan +1 (maximal fjärrområdesorientering) och -1 (maximal närområdesorientering). Detta index har i diagrammet multiplicerats med 100 för att underlätta jämförelsen med uniorienteringsindex, de proportionella ändringarna är självklart de samma.

Fjärrområdesorienteringsindex följer i stort sett samma trend som utvecklingen av uniorienteringen Sovjetunionen - Förenta Staterna. Att denna utveckling hänger samman med "sådana attitydfrågor som slagordsmässigt brukas betecknas som 'radikalisering' och 'internationalisering' kan man ta för givet" skriver Goldmann (1981). Att radikaliserings- och internationaliseringsfrågor av kulturklimatet och ett ökat intresse för det som händer i andra världsdelar var nära förknippade på sextiotalets slut och sjuttiotalets början förnekas väl inte av någon som var med. En närmare beskrivning av vad det var som var intressant i fjärran länder kan dock inte avläsas från dessa serier. Detta skulle kräva en mer detaljerad analys.

Under hela den period som täcks här ökas också intresset för Nord-Sydfrågor bland tidningarnas ledarskribenter. Under de "intressanta åren" är denna ökning ganska kraftig, från en mycket låg utgångspunkt vid sextiotalets början. Detta intresse når sin höjdpunkt före intresset för Förenta staterna, vilket kan ses i diagram 28, som visar antalet Sverigerelaterade ledare om Nord-Sydfrågor per tidning i sex tidningar med 3 års glidande medelvärden (Arbetet; Dagens Nyheter; Svenska Dagbladet; Skånska Dagbladet; Stockholmstidningen till 1966, därefter Aftonbladet; Ny Dag).

Viktigast är att ta fasta på det förhållandet att intresset för Sveriges agerande i Nord-Sydfrågor stiger samma period som intresset för Sovjetunionen avtar.

Diagram 28. Ledare om Sverige och Nord-Syd frågor och säkerhetspolitik

Källa: Goldmann (1981)

Denna ändring av den utrikespolitiska debattens dimensioner från Öst-Väst-dimensionen till Nord-Syddimensionen är av största vikt för att förstå den form vänsterorienteringen av kulturklimatet tog vid sextioalets slut och sjuttioalets början. Det faktum att ledare om Sveriges agerande i Nord-Syd-frågor, i huvudsak Sveriges bistånd, ökar så pass kraftigt under denna period hänger intimt samman med ungdomsrevoltens internationella dimension (Goldmann 1981, 59). Däremot fortsätter intresset för försvarsfrågor, som minskar ganska kraftigt på femtioalets slut, mätt på detta sätt, att ligga på en relativt låg nivå.

5.4 Sammanfattning

Av redovisningen av Kulturindikatorprogrammets tidsserier i denna sektion kan man dra den slutsatsen, att sextioalet i överensstämmelse med vår hypotes med relativt stor säkerhet kan karakteriseras som en övergångsperiod. Det kalla krigets slut samt ändrade perspektiv på internationella förhållanden förberedde rimligen det ifrågasättande av det dominerande försvarspolitiska och säkerhetspolitiska paradig som slog igenom på sjuttioalet. Återstår frågan, hur denna ändring var relaterad till det politiska opinionsklimatet i stort. Blocks resultat tyder på att den politiska debatten försiggick i ganska lugn takt på sextioalet. Även om denna "end of ideology" visade sig vara av kortvarig karaktär, beredde den plats för nya och viktiga paradigmers inträde på den politiska scenen, vars konsekvenser gick långt utöver enbart opinionsbildningen i försvarsfrågor. Samtidigt påverkades dock denna, i och med att den miljö i vilken försvarsfrågorna formuleras och besvaras blev en annan än förut.

Vidare tolkning av dessa resultat är dock ganska svår i och med att analyser av ledare bara indirekt reflekterar de pågående ändringarna i opinionsklimatet. Kulturindikatorprogrammets tillvägagångssätt att analysera ledare och regeringsuttalanden gör det svårt att med säkerhet konkludera om utvecklingen av nya diskussionsämnen och definitioner. På grundval av de redan gjorda undersökningarna är det dock möjligt att formulera målriktade hypoteser om den allmänna debattens beskaffenhet; dessa redovisas i nästa sektion.

Tyvärr har det arbete som utförts inom Kulturindikatorprogrammet inte vidareförts, och inga data föreligger därför om utvecklingen efter 1975, inte ens vad ledarna angår. Detta gör, att debattens utveckling i ledarna inte kan sammanföras med den allmänna opinionsutvecklingen efter 1975. Detta är särskilt olyckligt därför att det är först på sjuttioalet som Styrelsens opinionsundersökningar blir så pass brett anlagda, att sådan analys hade blivit meningsfull. Från det här anlagda perspektivet - att studera försvarsopinionens

variation och orsakerna till denna - får det därför betraktas som en stor samtidshistorisk miss att kulturindikatorprogrammet inte vidareutvecklas.

I tabell 3 är tidsserierna i denna sektion sammanfattade. För varje period anges, om trenden är uppåt, neråt eller ingen alls. Dessutom är brytpunkter angivna, d v s år, när maximala eller minimala värden har erhållits, eller trendens lutning ändras radikalt. I tabellen är tidsserierna upptagna i samma ordning som i texten. Försvarsviljans utveckling är också medtagen. Här kan observeras att de flesta brytpunkterna inte förekommer i närheten av de periodövergångar som förutsätts av vår hypotes. Undantagen är dock viktiga, nämligen uniorienteringen gentemot Förenta staterna och Sovjetunionen samt fjärrområdesorienteringen. Det förefaller vara en rimlig hypotes, att dessa serier indikerar fundamentala och högst relevanta ändringar i debattens dimensioner, bort från kalla krigets Sovjetintresse, till sjuttioalets internationalism. Det är även i ljuset av dessa data tänkbart att en alternativ periodisering kunde komma i fråga - med övergångar omkring 1965, 1975 och 1985. Ett avgörande förutsätter dock mer information än den som kunnat redovisas i denna rapport.

Tabell 3. Sammanfattning av tidsserierna i sektion fem.

Period	till	till	till	till	Brytpunkt	Längd
Serie	1959	1968	1978	1988		
Försvarsviljan ja	-	+	-	+	58, 78 1	1952 - 87
Försvarsviljan nej	+	+	0	-	64-68, 78	1952 - 87
Försvarsviljan vet ej	+	-	+	-	64-68, 75,78	1952 - 87
Begreppsfrekvenser:						
Frihet	-	-	-			1945 - 75
Jämlikhet	0	+	0		63	1945 - 75
Demokrati	-	0	+		65	1945 - 75
Socialism	-	0	(+)		58	1945 - 75
Reglering	-	-	+		63	1945 - 75
Tillväxt	-	+	0		63	1945 - 75
Ekonomiska Grupper	-	0	+		63	1945 - 75
Spänningen i Europa	-	--	0		52, 63	1946 - 75
Uniorientering USA-Sovjet	-	+	0		57, 68-9	1950 - 75
Fjärrområdesorientering	-	+	0		60, 68	1950 - 75
Ledare om N-S frågor	+	+	+		61,68	1950 - 75
Ledare om säkerhets.pol.	-	0	-		54	1950 - 75

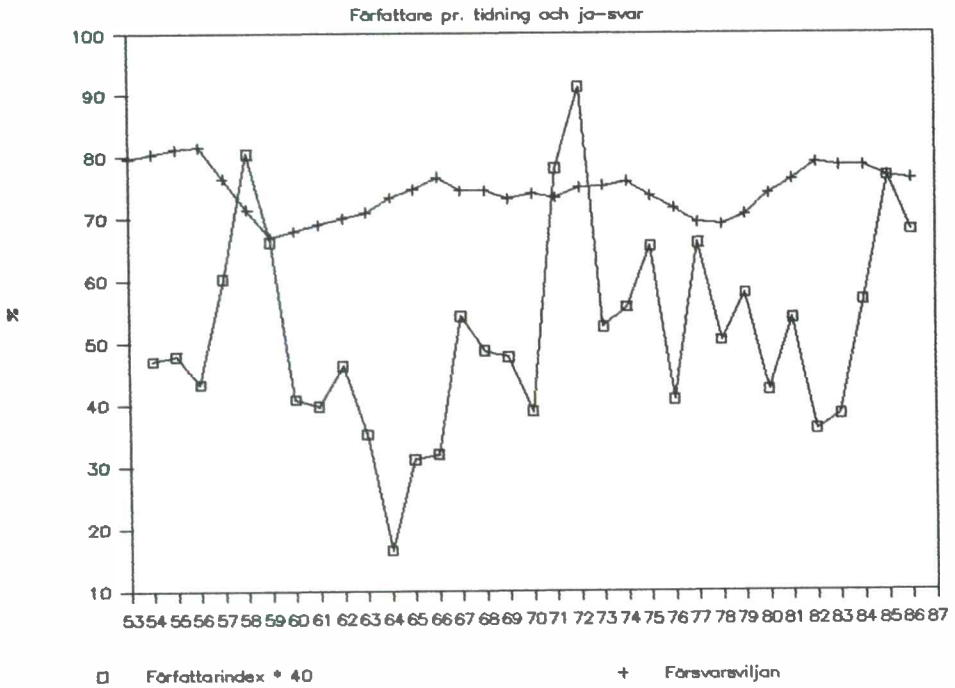
6. FÖRSLAG TILL EN INNEHÅLLSANALYS

I denna sektion redovisas grova mått på utvecklingen av dels försvarsdebatten, dels debatten om internationella förhållanden. På grundval av en genomgång av ett urval av ledare och några debattskrifter diskuteras först debattens dimensioner. I fortsättningen av kapitlet föreslås riktlinjer för en kvantitativ innehållsanalys som kunde närmare belysa problemen kring försvarsopinionens utveckling.

6.1 Debattens intensitet - krigsväsen

Som första steg på vägen förefaller det rimligt att undersöka, under vilka perioder försvarsdebatten har varit mest intensiv. Vad som är eller inte är försvarsdebatt kan i och för sig diskuteras. Här anses de artiklar tillhöra försvarsdebatten som av Bibliotekstjänst i deras bibliografi över kultur- och debattartiklar i svenska tidningar klassificeras i kategorin "krigsväsen". Författarna till dessa artiklar har räknats samman månad för månad. En författare som skriver många artiklar, eller publicerar samma artikel i många tidningar inom samma månad utgör alltså en enhet; om han offentliggör sina alster under skilda månader utgör han däremot flera enheter. Månadernas summor har sedan summerats och dividerats med det antal tidningar som är katalogiserade under året i fråga. Detta något krångliga tillvägagångssätt är nödvändigt därför att det tidigare var ganska vanligt att en artikel publicerades i många tidningar ungefär samtidigt. Denna praxis har emellertid nu upphört, om man kan lita på bibliografierna. En enkel sammanställning av artiklar från ett år till annat kunde därför ge missvisande resultat, men en sammanställning av deltagarantalets utveckling över tid borde räcka för våra ändamål här. Resultatet visas i Diagram 29, tillsammans med utvecklingen i försvarsviljan.

Diagram 29. Antal skribenter om "krigsväsen" 1954-1986
och försvarsviljans utveckling under samma period

Källa: Svenska tidningsartiklar, respektive årgångar

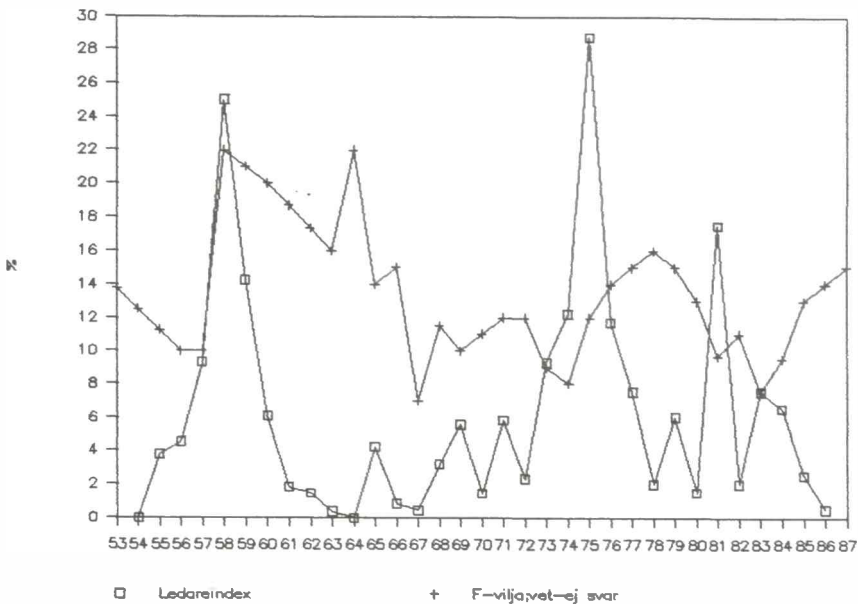
Det är ganska påfallande, att debattens intensitet, mätt på detta sätt, avtar ganska kraftigt under den period som vi ovan hävdade kan beskrivas som en politisk lågkonjunktur, en övergångsperiod kännetecknad av relativ avideologisering. Brytpunkten i kurvan sammanfaller också i stort med de resultat som framkom i Blocks och Lagerkrantz' undersökningar. I början av den vänsterorienterade perioden återupplivas debatten. Den når sin höjdpunkt 1972, för att därefter avta i en något ojämn takt

Denna utveckling passar med andra ord bra med den periodisering som ovan föreslagits och utvecklats på grundval av skilda indikatorer. Dessutom illustrerar

diagrammet på ett utmärkt sätt det problem som abstrakt diskuterades i sektion 3.3, nämligen att relationerna mellan olika indikatorer kan vara olika under skilda perioder; denna olikhet måste förklaras på något sätt. Under perioden 1958-68 utvecklas debattens intensitet och försvarsviljan i snarast motsatt riktning; under perioden 1968 - 78 kan ingen entydig trend urskiljas, och efter 1978 utvecklas debattintensiteten och försvarsviljan åt skilda håll igen.

I diagram 30 visas antalet ledare per tidning från 1955, tillsammans med andelen vet-ej-svar. Den ovan visade utvecklingen reproduceras här i stort, nämligen få ledare vid mitten av sextioalet i förhållande till femtioalet, och sedan en ökning på sjuttioalet. När man kommer till perioden efter 1978 förekommer en återupplivning av intresset, i motsats till vad som gäller för den allmänna debatten; detta intresse tycks emellertid ha avtagit under 1985 och 1986.

Diagram 30. Ledare om krigsväsen i Svenska dagstidningar 1955-1986 och andelen som svarat vet ej på fråga om väpnat motstånd

Källa: Svenska tidningsartiklar, respektive årgångar

Förutom denna allmänna trend finns enstaka toppar i ledarskribenternas aktivitet på detta område. Den första toppen baseras till största delen på diskussioner om de krav ett eventuellt atomkrig kan ställa på civilförsvaret, samt på den stora stridsfrågan om Sverige skulle anskaffa atomvapen. Den andra toppen är lite mer blandad, men även där är det den vapentekniska utvecklingens krav på försvaret som spelar huvudrollen. Denna gång är det frågan om anskaffandet av nya krigsflygplan som dominerar debatten, samt ÖB:s funderingar över billigare sätt att försvara landet. Den tredje toppen kan helt och hållet tillskrivas ubåtsaffären 1981. Ubåtsaffärens effekter har i stort sett lämnats åt sidan i denna rapport, och så blir fallet också här. Det skall bara observeras, att denna topp, till skillnad från de andra, består av ett enda års observationer.

Om man nu ser på sammanhangen mellan ledarfrekvensen och försvarsviljan, här representerad av andelen ovissa (som vi ovan noterade vara försvarsviljans spegelbild under de perioder som uppmärksammas här) så förefaller det rimligt att anta att samband finns mellan intensiv ledaraktivitet och ökad ovisshet i frågan om väpnat försvar. Att postulera ett direkt kausalsamband förefaller dock dumdrigt. Det är snarare så, att bådadera är tecken på perioder av grundläggande osäkerhet i försvarspolitiken. Denna hypotes är särskilt rimlig för den förra periodens vidkommande, när frågan om svenska atomvapen diskuterades mycket livligt i den borgerliga pressen.

Om man ser på den andra perioden, så förefaller det rimligt att vänta sig att ovissheten gentemot väpnat försvar också här skulle hänga samman med debatten omkring försvaret och en ovisshet om dess förmåga att fullgöra sina uppgifter i händelse av krig. Om detta har vi upplysningar från styrelsens undersökningar som redovisas i diagram 20.

Här kan man omedelbart observera, att det är debatten når sitt höjdpunkt, börjar nedgången i förtroendet för försvarsmöjligheterna. Utvecklingen följer

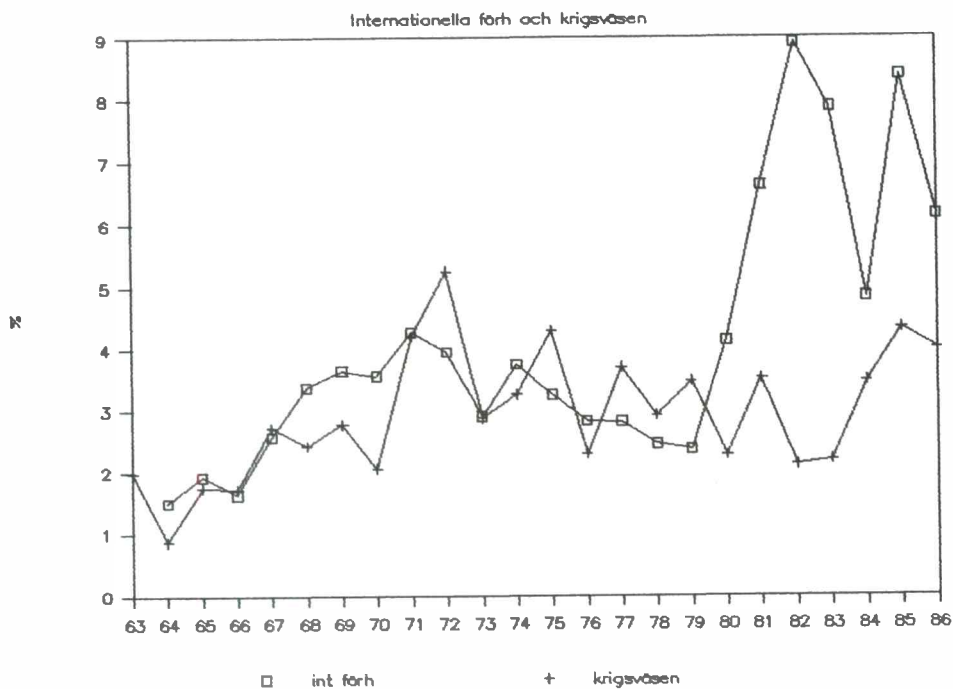
i stort därefter samma trend som ovissheten gentemot väpnat motstånd. Utvecklingen före detta bygger dock här på oregelbundna mätningar (1968, 1969, 1972 och 1974, årliga mätningar därefter). Att ledarskribenterna inte ensamma kan lastas för denna utveckling framgår dock om man ser på de senaste fem årens mätningar. Ovissheten gentemot väpnat försvar har under dessa år ständigt varit i tilltagande, och förtroendet i fråga om försvarsmöjligheterna i krig i avtagande, även om ledarskribenternas intresse under denna period avsevärt avtagit.

6.2 Debattens intensitet - internationella förhållanden

Förutom ovan redovisade mått har det undersökts huruvida debatten om internationella förhållanden - igen med stöd av Bibliotekstjänsts klassificering - utvecklats på samma sätt. Detta är nödvändigt av två orsaker: Nord-Syd vs Öst-Västdimensionen i utrikesdebatten är av intresse här, och dessutom klassificerar Bibliotekstjänst mestadels inlägg om fredsrörelsen i denna kategori. Resultatet kan beskådas i diagram 31, som visar antalet publicerade artiklar i denna kategori år för år från 1964, samt antalet publicerade artiklar om krigsväsen för samma period. Före 1964 finns inte denna kategori i bibliografierna, och en reklassificering kunde inte komma i fråga inom tidsramen för denna inventering.

Här kan observeras, att fram till 1979 följer antalet publicerade artiklar i dessa två kategorier i stort sett samma trend, för att därefter gå skilda vägar. Det förefaller rimligt att framkasta hypotesen, att skillnaden efter 1979 beror på den "nya fredsrörelsens" framväxt, men något bestämt kan inte sägas om detta så länge en noggrann innehållsanalys inte företagits. Det bör dock framhållas att med inträde av en ny period med nya måttstockar och delvis annan politisk symbolmiljö, som redovisats i förra sektionen, går dessa mått på debattintensitet skilda vägar. Slutsatsen är, att för att komma åt orsakerna till variationer i försvarsopinionen behövs analys inte bara av artiklar som klassificeras som "krigsväsen", utan också av sådana om internationella förhållanden.

Diagram 31. Debatt om internationella förhållanden och krigsväsen

Källa: Svenska tidningsartiklar, respektive årgångar

6.3 Hotbilder och försvarsvilja

I diskussioner om försvarspolitik och försvarsdebatt spelar hotbilder, främst hot utifrån, en central roll. Sålunda har Agrell (1979) ägnat en stor del av en bok åt militärers och politikernas konventionella hotbilder som han med vissa variationer beskriver som alternativ för invasion från öst. Agrell kommer till den slutsatsen, att dessa hotbilder är föga realistiska. Denna åsikt har i stort betraktats som riktig av deltagarna i styrelsens undersökningar.

I sin senaste opinionsundersökning har Styrelsen ställt frågor som vidare kan belysa detta, och svaren skall här kort refereras. Några av dessa frågor har med en lite annan formulering ställts tidigare; svaren är delvis redovisade i sektion fyra.

Hösten 1987 kände 39% mycket eller ganska stor oro för den nuvarande politiska situationen i världen, 51% mycket eller ganska liten oro, och 6% ingen oro alls. 4% uppger ingen åsikt. Dessa resultat tyder på mera optimism än tidigare; 1986 var motsvarande andelar 69%, 24% och 6%, 2% uppgav ingen åsikt (Opinion 87, 70).

När frågan specificeras blir svaren mer optimistiska. Sålunda anser hösten 1987 30% av de tillfrågade, att det föreligger mycket eller ganska stor risk för en militär storkonflikt i Europa inom en tioårsperiod, 64% anser risken mycket eller ganska liten, och 7% har ingen åsikt. År 1986 var motsvarande andelar 39%, 52% och 9% (Opinion 87, 71). När man frågar direkt om Sverige, tilltar optimismen ännu mer. 1987 ansåg 9% att det var mycket eller ganska sannolikt att Sverige blir angripet av en främmande makt före år 2000, 85% ansåg detta mycket eller ganska osannolikt, och 7% uppgav ingen åsikt. Motsvarande andelar 1986 var 16%, 71%, och 12% (Opinion 87, 72). På frågan huruvida Sovjet utgör ett hot mot Sverige svarade 19% ja hösten 1987, gentemot 31% året före (Opinion 87, 64).

Styrelsen har i sina rapporter närmare analyserat bakgrunden till urvalets åsikter i denna fråga 1984 och 1986, men tyvärr inte huruvida dessa hänger samman med försvarsviljan. Det finns en klar relation mellan höger-vänster orienterade åsikter och inställning till hotet från Sovjetunionen, men ålder och andra bakgrundsvariabler uppvisar inte ett lika entydigt samband (Opinion 86, 46). I en annan undersökning har det visat sig, att intresset för försvarsfrågor växer när man rör sig från vänster till höger i det allmänpolitiska spektrum (Lindahl, 1987, 75). Av någon anledning ställdes inte frågor om inställning till ett eventuellt hot

från Sovjetunionen i denna - ganska intressanta - undersökning av säkerhetspolitiska hotbilder. Ovan visade det sig att moderaterna inte bara är mest försvarsvilliga, utan också stabilare i sina åsikter i denna fråga än sympatisörer med andra partier.

Dessa resultat gör att man får ta föreställningar om hotbilders betydelse för försvarsviljan med en nypa salt. Uppfattningen av hotet om angrepp från Sovjet som den militärpolitiska diskussionen i stort har som en av sina grundförutsättningar, hänger nära samman med en högerorienterad inställning. Intresse för denna diskussion är också åtminstone delvis en funktion av allmän högerorientering. Variationen i uppfattningen av detta hot är sannolikt dels en engångseffekt av dramat kring den sovjetiska ubåten 1981, dels en effekt av den allmänna högervändning vi observerade ovan. Numera ställer befolkningen sig ganska främmande till denna möjlighet, att Sovjet invaderar Sverige, även om Sovjet allmänt betraktat anses utgöra ett hot av en ganska stor del av urvalet i styrelsens undersökningar.

För att uppnå en tillfredsställande förklaring på sambandet mellan försvarsviljans variation och den debatt som förs i medierna förefaller det därför nödvändigt att här gå lite mera på djupet än att enbart analysera hotbilder i medierna. Att hänvisa till bland allmänheten förekommande hotbilder av generellt slag räcker heller inte (se Lindahl 1987 för en annan uppfattning).

6.4 Debattens huvudämnen

I denna sektion diskuteras debattens dimensioner, såsom de framträder i dagspressens ledare. Ledare klassificerade av bibliotekstjänst under "krigsväsen" har studerats och det har noterats vilka teman som förekommer. Egentlig kodning har dock inte företagits. De tidningar som tagits med i denna genomgång är Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Aftonbladet, Arbetet och Sydsvenska Dagbladet.

Vissa problem är förbundna med att enbart genomgå ledarartiklar. Det första är deras koncentration omkring några få tidpunkter, en koncentration som mycket skiljer sig från den allmänna debattens stabilare utveckling. Ett annat problem är att den svenska pressen, i likhet med pressen i andra västländer, är överväldigande borgerlig. Den socialdemokratiska pressen är dessutom föga kritisk mot försvarspolitikens grundläggande förutsättningar. När man vill undersöka sammanhangen mellan mediedebatten och försvarsviljans variation - opposition mot väpnat försvar innebär ju ett relativt radikalt ställningstagande - utgör ledarna inte precis den del av debatten som bäst reflekterar motiven och attityderna bakom en ändrad inställning i denna fråga. Däremot finns gott om polemik mot den pacifism och mot de nedrustningssträvanden som förekommer i den allmänna debatten, respektive socialdemokratins utrikespolitik. För att delvis bota detta har parallellt med ledargenomgången några få fredsforskare debattskrifter genomgått (Agrell 1979; Öberg (red.) 1983 som innehåller flera inlägg). I detta sammanhang måste dessutom framhåvas, att genomgång av ledarna endast är ett rimligt första steg i analysen, inte dess slutpunkt.

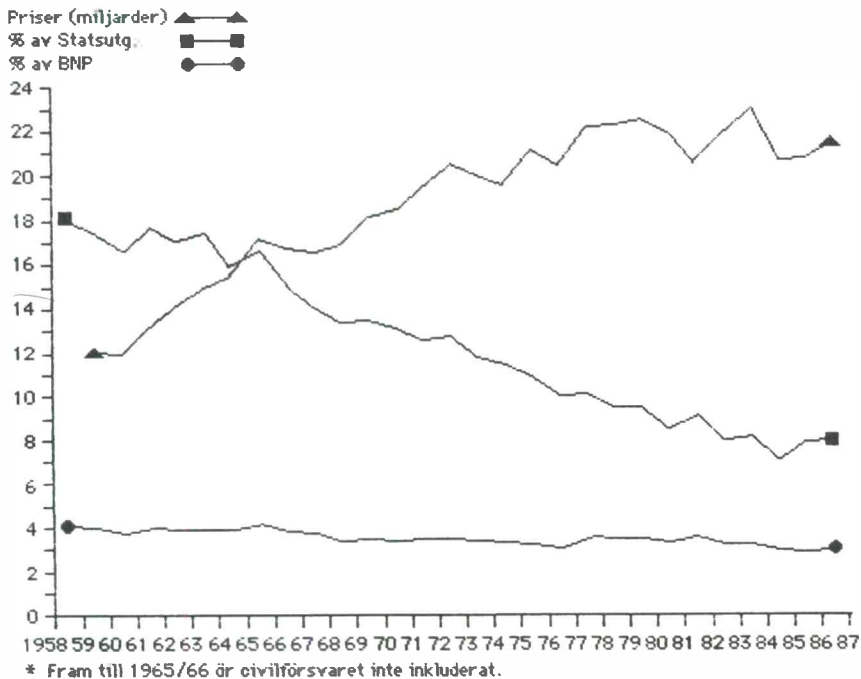
Ett första resultat av denna genomgång är att försvarsviljan, helt enligt vår hypotes, inte är särskilt omdiskuterad. I ledarna diskuteras främst hur försvarsviljan kan upprätthållas. Ledarskribenterna befattar sig inte med frågan, huruvida det är rimligt och rätt att försvara landet med vapenmakt. Stridsfrågorna har mera handlat om andra frågor med anknytning till försvarspolitikerna, och därför förefaller det rimligt att anlägga ett bredare perspektiv på debatten än enbart fokusera på dess effekt på försvarsviljan.

Tills nu har den förda försvarspolitikerna och den effekt den eventuellt har på opinionsbildningen inte ägnats mycken uppmärksamhet. Detta måste göras nu, eftersom ledarna till stor del är en respons på politiska utspel från regeringen och militärledningen. Om man skulle summera svensk försvarsdebatt så som den uttrycks i tidningarnas ledare i en sats, så beskrivs den bäst som ett uttryck för en motsats mellan krigsteknikens och välfärdsstatens statsfinansiella

prioriteringar. Den allt mer sofistikerade förödelseteknologin har - i motsats till teknologisk utveckling i stort - medfört ständigt ökade kostnader för att uppnå den önskade effekten. Här kan det lämnas därhän varför detta är så. Det räcker att observera att Förenta staternas teknologiska ledarskap i denna sfär gör att andra länder får följa med eller finna sig i relativ försvagning. Å den andra sidan kan försvarsutgifterna av politiska skäl inte lägga beslag på hur mycket som helst.

Sverige har under den senaste tiden avsatt ständigt mindre andel av bruttonationalprodukten till detta ändamål. Denna utveckling visas i diagram 32. Mätt i fasta priser har utgifterna däremot ökat fram till 1979, för att därefter i stort sett stagnera. Under samma tid har försvarsutgifternas andel av statsutgifterna minskat dramatiskt.

Diagram 32. Försvarsutgifternas utveckling

Källa: Försvarsstatistik 1986

Denna utveckling i de kvantitativa indikatorerna återspeglar dragkampen mellan militära intressen och de intressen som kännetecknar välfärdsstaten. Större delen av ledarna har kretsat omkring denna utveckling och dess konsekvenser för försvarets möjligheter i händelse av krig. Dessutom antags det, åtminstone i den borgerliga pressen, att trovärdigheten av alliansfrihet i fredstid och neutralitet i krigstid grundas på påtaglig krigsförmåga som backas upp av tillräcklig inhemsk teknologisk kapacitet i produktionen av krigsmateriel. I detta sammanhang frammanas de för tillfället accepterade hotbilderna och relateras till de tekniska alternativ som står på dagordningen jämte kostnaderna för dessa.

Källan till dessa hotbilder, samt kopplingen hotbild/teknik är främst militära utredningar som citeras flitigt, ibland med ett inslag av kritik. Ännu mer kritiseras dock den sittande regeringen för att inte följa de förslag som fackkunskapen på området producerar, samt för att beskära försvarets handlingsmöjligheter, främst med snålt tilltagna anslag. Andra hänsyn, såsom demokratisk kontroll av försvaret, dess förankring bland folket, sysselsättning och regionalpolitik, dras vid enstaka tillfällen in i debatten. Men tekniken och kostnadsfrågan är allt dominerande.

Denna debatt är med andra ord legitimerande i den mån den handlar om politikens grundprinciper, men kritisk gentemot regeringarnas sätt att föra ut dessa i praktiken. Nedrustning och direkt urholkning av försvarsförmågan är ständigt återkommande teman.

6.5 Debattens effekter på opinionsbildningen

Nu kan man fråga sig vilken effekt denna debatt har på allmänhetens föreställningar om försvaret. I Styrelsens sista rapport om de regelbundna opinionsundersökningarna framkastar författaren, Göran Stütz, följande hypotes: "Att tilltron till försvaret är låg bland allmänheten kan förklaras med den debatt som förs och förts i massmedia där brister i både manskap, materiel och ekonomi ofta påtalas" (Opinion 87, 57). Att förklara den låga **nivån** i

befolkningens tilltro till försvarsförmågan på detta sätt förefaller mindre rimligt. Men hypotesen är all aktning värd, när det gäller att förklara relativt kortsiktiga **variationer** i allmänhetens uppfattning av Sveriges möjligheter i händelse av krig, som så i sin tur påverkar försvarsviljan, främst genom graden av ovisshet i frågan. (Jfr det samband mellan ledarfrekvensen och ovisshet som konstateras ovan.) Därav följer denna hypotes: **Ovisshet** gentemot det väpnade försvarets politik ökar i samma takt som massmedierna fokuserar på försvarets relativa tekniska underläge. **Opposition** kan däremot antas variera med diskussionen i medierna om fundamentala värden, vilka dessutom inte i sig behöver ha någon direkt relation till strikt militära angelägenheter, men väl till principerna för landets försvar.

Nu kan denna fokusering på militär teknik och statsbudgeten antas förekomma inte bara i ledarartiklar, utan också i debattartiklar av skilda slag, även om den inte dominerar där på samma sätt och i ledarna. Dessa är - kan man anta - skrivna av både vänsterkritiker som menar att försvaret är för dyrt, och högeraktivister som driver den tesen att mer resurser behövs för att upprätthålla de försvarsprinciper som praktiskt taget hela riksdagen bekänner sig till. (Se t ex debatten om försvarspropositionen 1977.) Det kan även tänkas att dessa debattartiklar i längden har större effekt än de ganska standardiserade ledarna, i alla fall när det är frågan om ändringar i opinionen. Dessutom verkar det uppenbart när man ser till påverkan i riktning mot opposition gentemot det väpnade försvarets politik, att i den mån denna påverkan härstammar från massmedierna uttrycks den med enskilda undantag inte i ledarna. Däremot verkar det rimligt att anta att försvarsprinciperna ifrågasätts i massmedierna, samtidigt som oppositionen och eller ovissheten mot dessa ökar, och vice versa. I så fall måste det ske i debattartiklarna.

Förutom tekniken och kostnaderna har diverse teman förekommit i ledarna. Dessa är dock mer sällsynta. Den mest intressanta frågan i detta sammanhang är hur försvarsdebattens grundläggande dimension kopplas till dessa teman.

Nord-Syd-frågor, den nordiska balansen, terrorbalansen i allmänhet, balansen i konventionella stridskrafter i Europa, neutralitetspolitik och alliansfrihet, pacifism, värnplikt och folkförsvar, civilförsvar, befälsutbildning, laglydnad, pressfrihet och demokrati - alla dessa teman är i varierande grad och vid skilda tidpunkter kopplade till debatten om försvarets krigsförmåga och den rimliga kostnadsnivån. Även i andra artiklar än ledarartiklarna kan det rimligtvis antas att dessa sammankopplingar förekommer, men antagligen med annan frekvens.

I tabell 4 är tidsserierna i denna sektion sammanfattade. För varje period anges, om trenden är uppåt, neråt eller ingen alls. Dessutom är brytpunkter angivna, d v s år, när maximala eller minimala värden har erhållits eller trendens lutning ändras radikalt. I tabellen är tidsserierna upptagna i samma ordning som i texten. Försvarsviljans utveckling är också medtagen.

Tabell 4. Sammanfattning av tidsserierna i sektion sex.

Period	till	till	till	till	Brytpunkt	Längd
Serie	1959	1968	1978	1988		
Försvarsviljan ja	-	+	-	+	58, 78	1952-87
Försvarsviljan nej	+	+	0	-	64-68, 78	1952-87
Försvarsviljan vet ej	+	-	+	-	64-68, 75,78	1952-87
Debatt, krigsväsen	+	-	+	+	64, 72	1954-86
Ledare, krigsväsen	(+)	-	+	-		1954-86
Debatt, inte förh.			-	+	71, 79	1964-86
Försvarsutg % BNP		-	-	-		1958-86
do % av statsutgifterna		-	-	-		1958-86
Försvarsutg. fasta priser		+	+	-	78	1959-86

Här kan observeras att de flesta brytpunkterna förekommer i närheten av de periodövergångar som förutsätts av vår hypotes. Det är ännu tänkbart att en alternativ periodisering kunde komma i fråga - med övergångar omkring 1965, 1975 och 1985. Debattserierna får dock tas som en varningssignal mot ett förhastat förkastande av den ursprungliga hypotesen.

6.6 Förslag till innehållsanalys

Det resonemang som ovan förts leder till följande förslag till riktlinjer för kvantitativ innehållsanalys av försvarsdebatten:

1. Att såväl debattartiklar som ledarartiklar borde inkluderas, och eventuellt också debatten om internationella förhållanden.
2. Att det undersöks, om ändringar i försvarsdebattens teman följer samma periodisering som de tidsserier som redovisats ovan. Detta skulle visa huruvida pressen faktiskt har en förmedlande roll eller ej i strukturmodellen.
3. Att det undersöks i vilken mån pressens funktion är legitimerande eller kritisk i detta sammanhang.
 - (a) Att det undersöks huruvida de hotbilder och andra antaganden som försvarspolitiken utgår från reflekteras, alternativt kritiseras i pressdebatten. Detta skulle belysa pressens ställning och funktion i aktörmodellen gentemot politiker och militär. En analys av citerade källor förefaller också lovande här.
 - (b) Att det undersöks i vilken mån pressens bild av omvärlden reflekteras i allmänhetens föreställningar, såsom de framträder i styrelsens undersökningar. Detta skulle belysa pressens ställning och funktion i aktörmodellen gentemot allmänheten.

4. Det förväntas att argumentationen för och emot ökade anslag till försvaret under skilda perioder rör sig i skilda dimensioner, och ett sätt att komma åt detta är en analys av samförekomster av huvudtemat och andra teman.
5. Det borde också undersökas huruvida försvarsdebatt och allmän politisk debatt är relaterade, främst med en förlängning av valda serier från kulturindikatorprogrammet, och analys av dessa tillsammans med försvarsdebattens utveckling. Speciellt verkar det intressant att förlänga serierna för fjärrområdesorientering, och frekvensen av begreppen ekonomiska grupper, reglering och ekonomisk tillväxt som kan bidra till att belysa hur försvarsdebatten ändras tillsammans med generella politiska ändringar. Alternativt kan debatten om internationella förhållanden och krigsväsen kodas med hänsyn till fjärrområdesorientering och valda generella politiska begrepp.

Nu kan det ifrågasättas, om dagspressen är den viktigaste förmedlaren av politisk opinion och politisk kultur. TV har i efterkrigstiden tagit till sig allt större del av mediekonsumtionen, och förutom dagspress finns också veckopress och fackpress. Även litteratur, teater och annan konst får räknas till relevanta uttryck för kulturklimatet; att konstverk har medvetet politiska syften är ganska vanligt. Skolan vidarebringar också kritiska såväl som etablerade synpunkter, och inte enbart från lärare till elever.

Även om allt detta är riktigt, är dagspressen dock lämpligast som undersökningsobjekt. De flesta synpunkter kan komma till tals i dagspressen. De flesta är i kontakt med dessa synpunkter. Dagspressen är därför den bästa ingångsporten till debatten, och det får avgöra i detta sammanhang.

7. SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER

I denna rapport har redovisats ganska många tidsserier - 61 för att vara exakt - och dessutom hänvisas till ett antal andra, som återfinns i tabellbilagan. Från början har det varit ambitionen att dra in tidsserier som uttryckte utvecklingen inte enbart i opinionsklimatet, men även ekonomiska och andra serier, som kunde bidra till en kontextualisering av utvecklingen i kultur- och opinionsklimatet, och därmed till en bättre förklaring av försvarsopinionens variation. Denna inventering har med andra ord gått utifrån den hypotesen, att samband finns mellan den sociala, främst ekonomiska utvecklingen och ställningstagande i politiska frågor, att detta samband är förmedlat av det allmänna kulturklimatet, och att dessa samband får uttryck i utvecklingen av kvantitativa indikatorer. Serier som beskriver förhållanden i andra länder och internationella förhållanden har utelämnas utifrån antagandet att sociala förhållanden i Sverige är viktigare än händelser i andra länder. Komparativ analys har också fallit utanför ramen för denna rapport.

I stort har vår hypotes fått stöd. Det får också anses meningsfullt att periodisera efterkrigstiden som föreslagits i inledningen, även om det också har påpekats att alternativa periodiseringar inte är uteslutna. Varje period i sig och övergångarna mellan perioderna kan därmed underkastas ett närmare studium. Å andra sidan är det uppenbart att förmedlingsprocessen från ekonomi till politik är utomordentligt komplicerad. De indikatorer som redovisades i denna rapport och de långtidstrender som konstateras är enbart krusningar på samhällets yta, de reducerar motsägelsefulla processer till mycket enkla uttryck. Detta är också deras förtjänst. De blir därmed en lämplig ingångsport till förklaringar av samtidshistorien.

Kan man på grundval av dessa tidsserier komma fram till en kvantitativ modell av opinionsbildningen? Många av tidsserierna är så pass korta, att om de skulle inkluderas blev modellens räckvidd ganska begränsad. Ett annat -

och viktigare - problem är att kvantitativa mått saknas som kunde belysa mediernas förmedlande roll, alternativt medierna som upphov till ändrade trender i utvecklingen. De flesta serier som kunde belysa detta räcker inte längre än till 1975. I och för sig är det trots detta väl möjligt att undersöka vidare, hur långt man kan komma med det föreliggande materialet.

En modell med glidande medelvärden förefaller vara ett rimligt mål; vägen dit är dock lång. En relaterad möjlighet är att konstruera kvantitativa uttryck - indikatorer och index - på grundval av serierna, som sedan kan relateras inbördes. Det blev på ett tidigt stadium klart, att det är ganska tidskrävande att lösa de mättekniska problem som är förbundna med detta, och det kunde i alla fall inte göras i samband med denna inventering. Dessa problem diskuteras generellt bl a av McLeary et al, (1980). Mer specifika problem som autokorrelation och tidsförskjutning diskuteras bl a av Ostrom (1978). McDowall et al (1980) tar upp mer detaljerat modelbyggande, speciellt hur effekten av enstaka, dramatiska händelser kan dras in i analysen, ett högst angeläget ämne mot bakgrund av t ex ubåtsaffärena.

Vid ytterligare arbete borde följande serier främst beaktas: investeringarna, reallönen, inflationen, konfliktintensiteten, partibyten, partisympatier, debattintensiteten, försvarsutgifterna och inställningen till dessa samt försvarets styrka och, naturligtvis, försvarsviljan. Man kan dock inte komma från det faktum, att den viktigaste länken i orsakskedjan kommer att fattas tills de föreslagna innehållsanalyserna är utförda.

Dessa förslag är utformade i syfte att närmare belysa de komplicerade förmedlingsprocesser som svetsar politik, ekonomi och kultur till en helhet. Speciellt är det viktigt att insamla data som inte enbart belyser strukturella samband. Även skilda aktörers roll för bevarande alternativt ändringar i de strukturella relationerna bör undersökas.

Det föreslås att framtida undersökningar inriktas på debatten i dagspressen. Denna är inte det enda - ja kanske inte ens det viktigaste - ideologiska slagfältet i det svenska samhället. Dock kan på goda grunder antas att de synpunkter som där framförs är representativa för samhällsdebatten i sin helhet. Det är dock en förutsättning för valida resultat, att inte enbart ledare utan även debatten i sin helhet undersöks.

REFERENSER

- Agrell, Wilhelm (1979) *Om kriget inte kommer: En debattbok om Sveriges framtida försvars och säkerhetspolitik*. Stockholm: Liber.
- Block, Eva (1982) *Frihet, jämlikhet och andra värden: Svensk inrikespolitisk debatt på dagstidningarnas ledarsidor 1945 - 1975*. Forskningsprogrammet Kulturindikatorer - Svensk symbolmiljö, 1945 - 1975. Rapport nr 4. Lund: Studentlitteratur.
- Block, Per (1984) *Newspaper Content as Secularization Indicator*. I Melischek, Gabriele, Karl Erik Rosengren and James Stappers (eds.) *Cultural Indicators: An International Symposium*. Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften.
- Carlsson, Gösta, Alf Dahlberg och Karl Erik Rosengren (1983) *Mass Media Content, Political Opinion and Social Change: Sweden, 1967 - 1974*. I Karl Erik Rosengren (ed.) *Advances in Content Analysis*. Sage Annual Reviews of Communications Research, Volume 9. London: Sage.
- Elsässer, Gertie (1987). *Försvarsvilja och framtidstro*. Styrelsen för psykologiskt försvar, Rapport nr 145. Lund: Studentlitteratur.
- Fibiger, Bo (1983) *Danish Election Campaigns in the Seventies*. I Karl Erik Rosengren (ed.) *Advances in Content Analysis*, Sage Annual Reviews of Communications Research, Volume 9. London: Sage.
- Försvarsstatistik 1986*. (1987). Stockholm: Försvarsdepartementet.
- Goldmann, Kjell (1981) *Stormaktspolitik och kulturklimat*. Forskningsprogrammet Kulturindikatorer - Svensk symbolmiljö, 1945 - 1975. Rapport nr 2. Lund: Studentlitteratur.
- Holmberg, Sören och Mikael Gilljam (1987) *Val och väljare i Sverige*. Stockholm.
- Lindahl, Rutger (1987) *Säkerhetspolitisk opinion och debatt*. I *Samhälle, opinion, massmedia*, nummer 1. Göteborgs Universitet: Avdelningen för masskommunikation.

- McDowall, David, Richard McLeary, Errol E. Meidinger and Richard Hay, Jr. (1980) *Interrupted Time Series Analysis*. Sage University Paper on Quantitative Applications in the Social Sciences, Series/Number 07 - 021, London: Sage Publications.
- McLeary, Richard and Richard A Hay, Jr., with Errol E. Meidinger and David McDowell (1980) *Applied Time Series Analysis for the Social Sciences*. London: Sage Publications.
- Nowak, Kjell (1984) *Cultural Indicators in Swedish Advertising 1950 - 1975*. I Melischek, Gabriele, Karl Erik Rosengren and James Stappers (eds.) *Cultural Indicators: An International Symposium*. Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften.
- OECD: *Economic Outlook*, no 30 (1981), no 39 (1986), no 41 (1987). Paris: OECD.
- Ostrom, Charles W. (1978) *Time Series Analysis: Regression Techniques*. Sage University Paper on Quantitative Applications in the Social Sciences, Series/Number 07 - 009. London: Sage Publications.
- Riksdagen, 1976/77, *Protokoll, A/11*.
- Riksdagen, 1976/77, *Proposition 74, B/5*.
- Riksdagen, 1976/77, *Försvarsutskottets betänkande och andra yttranden, E/7*.
- Sepstrup, Preben (1983) *Methodological Developments in Content Analysis*. I Karl Erik Rosengren (ed.) *Advances in Content Analysis*, Sage Annual Reviews of Communications Research, Volume 9. London: Sage.
- SOU:9 (1987) *Det svenska totalförsvaret inför 90 - talet, Slutbetänkande av 1984 års försvarskommitté*. Stockholm.
- SOU:5 (1976) *Säkerhetspolitik och totalförsvaret, Betänkande av 1974 års försvarsutredning*. Stockholm.
- Statistisk Årbok*, skilda årgångar. Stockholm: Statistiska Centralbyrån.
- Stütz, Göran (1987) *Opinion 86: En opinionsundersökning hösten 1987*. Stockholm: Styrelsen för psykologiskt försvar, Rapport nr 136.

Stütz, Göran (1987) *Opinion 87: En opinionsundersökning om svenska folkets inställning till några samhälls- och försvarsfrågor hösten 1987*. Stockholm: Styrelsen för psykologiskt försvar, Rapport nr 146.

Öberg, Jan (red.) (1983) *Försvar för en kärnvapenfri värld: 15 artiklar om kriget i fredstid, säkerhet och försvar, fredsörelsernas strategi och politik*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Dessutom har SIFO ställt till mitt förfogande sammanställningar av deras väljarbarometer, och SCB:s lönestatistik opublicerade serier för reallönens utveckling, för vilket jag härmed tackar.

Försvarsviljan	2
Ekonomisk statistik	4
Reallön i industrin	5
Arbetsdagar förlorade i strejker	6
Klassificering av arbetskonflikter	7
Data från styrelsens undersökningar	8
Sifos väljarbarometer	9
Höger - vänster indikatorer	18
Data från väljarundersökningarna	28
Inst. till väpnat motstånd i åldersgruppen 18 (20) - 24 år .	29
Vapenfri tjänst	30
Inställning till försvarets styrka	31
Inställning till statsutgifterna för försvaret	33
Data från Eva Block	35
Data från Lagercranz	39
Data baserat på Bibliotekstjänsts bibliografier	41
Utgifterna för totalförsvaret	43
Utgifterna för det militära försvaret	44

I.	FÖRSVARSVILJAN		
År	ja	nej	vet ej
1952	79.00	6.00	15.00
1953	79.75	6.50	13.75
1954	80.5	7.00	12.5
1955	81.25	7.50	11.25
1956	82.00	8.00	10.00
1957	81.50	8.50	10.00
1958	66.00	12.00	22.00
1959	67.00	12.00	21.00
1960	68.00	12.00	20.00
1961	69.00	12.33	18.67
1962	70.00	12.67	17.33
1963	71.00	13.00	16.00
1964	72.00	6.00	22.00
1965	77.00	9.00	14.00
1966	75.00	10.00	15.00
1967	78.00	15.00	7.00
1968	70.50	18.00	11.50
1969	75.00	14.00	10.00
1970	74.00	14.05	11.00
1971	73.00	15.00	12.00
1972	73.00	15.00	12.00
1973	79.00	13.00	9.00
1974	74.00	16.00	8.00
1975	75.00	14.00	12.00
1976	72.00	15.00	14.00
1977	68.00	16.00	15.00
1978	68.00	16.00	16.00
1979	71.00	14.00	15.00
1980	73.00	14.00	13.00
1981	78.00	11.00	9.67
1982	78.00	11.00	11.00
1983	81.00	11.50	7.50
1984	76.50	12.50	9.50
1985	78.00	10.00	13.00
1986	76.00	10.00	14.00
1987	75.00	10.00	15.00

* För år då inga mätningar har gjorts, är värden intrapolerat.
 För år, då flera mätningar har gjorts, är värden medelvärden.
 Källa: Stütz 1987, där originalobservationerna finns.

FÖRSVARSVILJAN
3 års glidande Medelvärden

ÅR	ja	nej	vet ej
53	79.75	6.50	13.75
54	80.50	7.00	12.50
55	81.25	7.50	11.25
56	81.58	8.00	10.46
57	76.50	9.50	14.00
58	71.50	10.83	17.66
59	67.00	12.00	21.00
60	68.00	12.11	19.89
61	69.00	12.33	18.66
62	70.00	12.66	17.33
63	71.00	10.56	18.44
64	73.33	9.33	17.33
65	74.66	8.33	17.00
66	76.66	11.33	12.00
67	74.50	14.33	11.16
68	74.50	15.66	9.50
69	73.16	15.50	10.83
70	74.00	14.50	11.00
71	73.33	14.83	11.66
72	75.00	14.33	11.00
73	75.33	14.66	9.66
74	76.00	14.33	9.66
75	73.66	15.00	11.33
76	71.66	15.00	13.66
77	69.33	15.66	15.00
78	69.00	15.33	15.33
79	70.66	14.66	14.66
80	74.00	13.00	12.56
81	76.33	12.00	11.23
82	79.00	11.16	9.39
83	78.50	11.66	9.33
84	78.50	11.33	10.00
85	76.83	10.83	12.16
86	76.33	10.00	14.00

II.

EKONOMISK STATISTIK

	Brutto- investeringar som % av bruttonational- produkten	Konsument- prisindex, årlig procentuell ändring	Arbets- lösa i % av ekonomiskt aktiv befolkning
1960	22.1		
1961	22.6		
1962	23.1		
1963	24.2		
1964	24.6	3.4	
1965	24.7	5.0	1.2
1966	24.8	6.4	1.6
1967	24.8	4.3	2.1
1968	23.9	1.9	2.2
1969	23.2	2.7	1.9
1970	22.5	7.0	1.5
1971	22.1	7.4	2.5
1972	22.3	6.0	2.7
1973	21.9	6.7	2.5
1974	21.5	9.9	2.0
1975	21.0	9.8	1.6
1976	21.2	10.3	1.6
1977	21.2	11.4	1.8
1978	19.4	10.0	2.2
1979	19.8	7.2	2.1
1980	20.2	13.7	2.0
1981	19.2	12.1	2.5
1982	18.8	8.6	3.1
1983	18.7	8.9	3.5
1984	18.4	8.0	3.1
1985		7.4	2.8

Källa: OECD

III. REALLÖN I INDUSTRIEN
1983 års priser
Källa: SCB:s lönestatistik

ÅR	Arbetare	Tjänstemän
1960	5930.00	8330.00
1961	6190.00	9020.00
1962	6460.00	9300.00
1963	6750.00	9590.00
1964	7060.00	9900.00
1965	7390.00	10130.00
1966	7600.00	10430.00
1967	7700.00	10730.00
1968	7970.00	11180.00
1969	8190.00	11490.00
1970	8580.00	11670.00
1971	8800.00	11820.00
1972	8900.00	12230.00
1973	8890.00	12490.00
1974	9010.00	12780.00
1975	9550.00	13800.00
1976	9940.00	13870.00
1977	9700.00	13670.00
1978	9590.00	13170.00
1979	9670.00	13210.00
1980	9340.00	12760.00
1981	9090.00	12120.00
1982	8960.00	11830.00
1983	8810.00	11710.00
1984	8910.00	11880.00
1985	9000.00	11800.00
1986	9180.00	12070.00

IV. ARBETSDAGAR FÖRLORADE I STREJKER

Ar	000	3 - års glidande medelvärden	5 - års glidande medelvärden
1947	125		
1948	151	99.00	
1949	21	71.00	173.80
1950	41	197.67	164.60
1951	531	217.00	250.80
1952	79	397.33	251.40
1953	582	228.33	275.00
1954	24	255.00	169.60
1955	159	62.33	164.40
1956	4	72.00	51.00
1957	53	24.00	51.00
1958	15	30.67	22.80
1959	24	19.00	22.40
1960	18	14.67	12.80
1961	2	8.33	14.80
1962	5	10.67	16.80
1963	25	21.33	14.00
1964	34	21.00	84.00
1965	4	130.00	83.00
1966	352	118.67	78.20
1967	0	117.67	93.80
1968	1	37.67	124.00
1969	112	89.33	221.20
1970	155	368.33	223.20
1971	838	334.33	225.40
1972	10	286.67	214.40
1973	12	26.33	254.80
1974	57	142.00	92.40
1975	357	146.67	104.40
1976	26	151.00	110.40
1977	70	46.00	104.80
1978	42	47.00	108.20
1979	29	148.33	140.00
1980	374	196.00	126.40
1981	185	187.00	125.40
1982	2	74.67	125.20
1983	37	22.33	
1984	28		

* Före 1970 är dagar förlorade i lockouts även inkluderade

Källa: Statistisk Arbok, skilda årgångar

V. KLASSIFICERING AV ARBETSKONFLIKTER

	Totalt	lovl	olovl	lovl lockouts	strejker
1970	155	0	155	0	0
1971	1071	1045	26	233	812
1972	10	2	8	0	2
1973	12	0	12	0	0
1974	57	35	22	0	35
1975	358	15	343	1	14
1976	26	7	19	0	7
1977	119	105	14	49	56
1978	42	23	19	0	23
1979	29	1	28	0	1
1980	4470	4432	38	4096	336
1981	209	202	7	24	178
1982	2	0	2	0	0
1983	39	36	3	2	34
1984	31	13	18	3	10

Källa: Statistisk Arbok, skilda årgångar

VI. INSTALLNING TILL SAMHALLET

	mycket bra	ganska bra
1974	60	39
1975	68	31
1976	67	32
1977	57	40
1978	60	37
1979	56	41
1980	50	46
1981	53	44
1982	56	43
1983	62	37
1984	54	43
1985	58	39
1986	68	30

Källa: Stütz 1986

VII. DATA FRAN STYRELSENS UNDERSÖKNINGAR
Opinionsbalanser. Källa: Stütz, 1986 och 1987

Inställning till Förenta staterna och Sovjetunionen

AR	För. Stat.	Sovjet
73	-5.00	56.00
74	16.33	51.00
75	37.67	46.00
76	59.00	41.00
77	64.33	35.00
78	69.67	29.00
79	75.00	23.00
80	75.00	21.00
81	62.00	- 67.00
82	58.00	- 38.00
83	71.00	- 67.00
84	63.00	- 75.00
85	50.00	- 5.00
86	37.00	- 50.00

Inställning till:

	Försvarets fredsbev. förmåga	Försvarets försvars- möjligheter	Risk för konflikt i Europa
1965			2
1966			-3
1967			-10
1968		-52	-32
1969		-31	-20
1970		-33	-8
1971		-35	5
1972		-37	17
1973		-27	-6
1974	14	-17	19
1975	-6	-23	7
1976	0	-36	14
1977	-30	-48	9
1978	-30	-42	5
1979	4	-40	13
1980	-2	-37	-12
1981	4	-35	-37
1982	10	-31	-27
1983	15	-43	-22
1984	-5	-38	-7
1985	8	-38	13
1986	2	-50	24
1987		-49	34

VIII. SIFOS VALJARBAROMETER
originalserien

DATUM	M	FP	C	S	VPK	övriga (residual)	NUMMER
67.03	16.0	20.5	16.0	40.5	6.0	1.0	1
67.04	16.0	20.0	15.0	42.5	5.5	1.0	2
67.05	16.0	20.5	14.0	42.0	6.0	1.5	3
67.06	16.5	20.0	15.5	43.0	5.0	0.0	4
67.08	15.5	21.5	14.5	42.5	5.0	1.0	5
67.09	16.5	19.0	16.5	41.5	6.0	0.5	6
67.10	16.5	19.0	17.0	41.5	4.5	1.5	7
67.11	16.0	19.5	15.0	42.0	6.0	1.5	8
67.12	17.5	20.5	14.5	42.5	5.0	0.0	9
68.01	17.0	18.5	15.0	42.5	6.0	1.0	10
68.02	15.5	20.0	14.0	43.0	6.0	1.5	11
68.03	15.0	20.5	14.5	43.0	6.0	1.0	12
68.04	16.0	18.0	16.0	42.5	5.5	2.0	13
68.05	14.5	19.5	14.0	45.0	5.0	2.0	14
68.06	15.5	20.0	14.0	44.0	5.5	1.0	15
68.08	13.5	19.0	14.0	47.5	4.0	2.0	16
68.09	14.5	16.0	17.0	46.0	5.0	1.5	17
68.10	14.5	12.5	19.5	50.5	2.0	1.0	18
68.11	14.0	12.5	19.0	50.5	2.5	1.5	19
68.12	14.0	13.0	17.5	51.5	3.5	0.5	20
69.01	14.0	13.0	18.0	51.5	3.0	0.5	21
69.02	12.0	14.0	18.0	52.5	2.0	1.5	22
69.03	12.5	16.0	17.5	50.5	2.5	1.0	23
69.04	12.5	14.0	19.0	51.5	1.5	1.5	24
69.05	12.5	14.0	19.5	50.5	3.0	0.5	25
69.06	12.5	13.5	18.0	52.5	2.5	1.0	26
69.08	13.0	13.5	18.5	52.5	2.0	0.5	27
69.09	11.5	13.5	18.0	54.0	2.0	1.0	28
69.10	11.5	15.0	17.5	52.0	2.0	2.0	29
69.11	11.0	15.0	17.0	53.0	2.0	2.0	30
69.12	10.0	15.0	16.5	54.0	3.0	1.5	31
70.01	10.0	16.0	19.5	50.0	3.0	1.5	32
70.02	10.0	17.0	18.5	50.5	2.5	1.5	33
70.03	10.0	17.0	17.5	51.0	2.5	2.0	34
70.04	11.5	17.0	17.0	50.5	2.5	1.5	35
70.05	11.5	18.0	16.0	50.0	3.0	1.5	36
70.06	11.5	17.0	17.5	50.0	2.5	1.5	37
70.08	10.5	17.5	19.0	48.5	2.0	2.5	38
70.10	10.5	16.5	21.5	45.5	4.0	2.0	39
70.11	10.0	16.0	22.5	44.0	5.0	2.5	40
70.12	10.0	15.5	22.0	44.5	5.5	2.5	41
71.01	9.0	16.0	23.5	43.5	5.5	2.5	42
71.03	10.5	15.0	23.5	44.0	5.0	2.0	43
71.06	11.5	16.0	21.5	43.0	5.0	3.0	44
71.09	11.0	15.5	22.0	43.5	5.0	3.0	45
71.10	10.0	17.5	22.5	42.5	4.5	3.0	46
71.11	10.0	16.5	22.5	43.0	5.0	3.0	47
72.01	10.0	14.0	26.0	42.0	5.5	2.5	48
72.02	10.5	13.0	29.0	39.5	5.5	2.5	49

72.04	10.0	14.0	28.0	41.0	4.5	2.5	50
72.06	10.5	13.5	29.0	39.0	5.5	2.5	51
72.09	10.0	12.0	28.5	42.5	5.0	2.0	52
72.10	10.0	12.5	29.0	41.5	5.0	2.0	53
72.11	10.0	13.5	28.0	41.0	5.0	2.5	54
72.12	10.5	14.0	27.5	41.0	4.5	2.5	55
73.01	11.0	12.5	28.0	43.0	3.5	2.0	56
73.02	11.5	13.0	27.0	43.0	4.0	1.5	57
73.03	12.5	12.0	27.0	41.5	4.5	2.5	58
73.04	14.0	10.0	28.0	41.0	4.5	2.5	59
73.05	14.0	10.5	28.0	40.0	5.5	2.0	60
73.06	15.0	10.0	26.0	41.0	5.0	3.0	61
73.08	14.0	10.5	24.5	42.0	5.0	4.0	62
73.10	14.0	8.0	27.5	43.0	5.5	2.0	63
73.11	14.0	7.5	28.5	41.5	6.0	2.5	64
73.12	14.5	7.0	28.0	42.5	5.0	3.0	65
74.01	15.0	6.5	29.0	40.5	6.0	3.0	66
74.03	16.0	6.5	28.0	42.5	5.5	1.5	67
74.04	16.0	6.5	26.5	43.5	5.0	2.5	68
74.05	15.5	6.5	26.5	43.0	6.0	2.5	69
74.06	17.0	8.0	23.0	44.0	5.0	3.0	70
74.09	15.5	8.0	24.5	44.0	5.5	2.5	71
74.10	15.0	8.0	25.0	44.5	5.0	2.5	72
74.11	16.5	7.5	24.5	45.0	4.5	2.0	73
74.12	17.0	7.5	23.5	44.5	5.0	2.5	74
75.01	16.0	8.0	23.0	45.0	5.0	3.0	75
75.02	16.5	6.5	24.0	45.0	5.0	3.0	76
75.03	17.0	6.0	24.5	45.0	4.5	3.0	77
75.05	17.0	7.0	23.0	44.5	5.5	3.0	78
75.06	16.5	7.0	26.0	42.5	5.5	2.5	79
75.09	15.5	8.5	25.5	43.5	4.0	3.0	80
75.10	17.5	7.5	23.0	44.5	5.0	2.5	81
75.11	18.5	8.0	23.0	43.0	4.5	3.0	82
76.01	17.5	11.0	21.0	44.0	3.5	3.0	83
76.02	18.0	11.5	20.0	44.0	4.0	2.5	84
76.03	19.0	12.5	19.5	42.5	4.0	2.5	85
76.04	19.5	12.0	22.5	38.5	4.5	3.0	86
76.05	17.5	12.5	23.0	39.5	4.5	3.0	87
76.06	19.0	13.0	21.5	40.5	4.0	2.0	88
76.08	17.0	12.0	22.0	42.5	4.5	2.0	89
76.10	15.0	12.0	23.5	43.0	4.5	2.0	90
76.11	15.0	11.0	23.5	44.5	5.0	1.0	91
76.12	16.0	12.0	22.0	44.0	4.0	2.0	92
77.01	16.5	10.5	22.5	44.5	4.5	1.5	93
77.02	15.5	11.0	22.0	46.0	4.0	1.5	94
77.03	15.5	10.0	22.0	47.5	3.5	1.5	95
77.04	15.5	10.5	20.5	49.0	2.5	2.0	96
77.05	16.5	10.0	20.0	48.5	3.0	2.0	97
77.06	17.0	9.5	19.0	49.0	3.5	2.0	98
77.08	16.5	9.5	21.0	47.5	4.0	1.5	99
77.10	15.5	10.5	20.5	47.0	4.5	2.0	100
77.11	16.5	10.0	20.0	47.5	4.5	1.5	101
78.01	17.0	9.0	20.0	48.0	4.0	2.0	102
78.02	15.5	10.5	19.0	47.5	5.5	2.0	103

78.03	16.5	12.0	18.5	46.0	4.5	2.5	104
78.04	16.0	12.0	18.5	48.0	4.0	1.5	105
78.05	15.5	12.5	18.5	47.5	4.5	1.5	106
78.06	15.0	11.5	18.5	48.5	4.5	2.0	107
78.08	16.5	10.5	17.5	48.5	4.0	3.0	108
78.09	17.0	11.0	15.5	50.5	4.5	1.5	109
78.10	16.0	14.0	17.0	46.5	5.0	1.5	110
78.11	14.0	15.5	17.5	46.5	4.5	2.0	111
78.12	14.0	15.0	17.0	47.0	5.0	2.0	112
79.01	16.0	16.0	16.0	46.5	4.0	1.5	113
79.02	15.5	15.0	17.5	44.5	5.5	2.0	114
79.03	15.0	18.5	17.0	42.0	5.0	2.5	115
79.04	16.5	15.5	19.0	43.0	4.0	2.0	116
79.05	17.5	16.5	17.0	43.5	4.0	1.5	117
79.06	18.0	15.5	16.0	43.0	5.0	2.5	118
79.08	19.0	12.0	16.0	43.5	5.0	4.5	119
79.09	19.0	11.0	18.0	42.5	5.5	4.0	120
79.10	22.5	9.5	17.5	43.5	5.5	1.5	121
79.11	23.5	8.5	17.0	43.5	6.0	1.5	122
79.12	22.0	9.5	16.0	44.5	6.0	2.0	123
80.01	24.0	8.5	16.0	43.5	7.0	1.0	124
80.02	24.5	8.0	16.0	42.5	7.5	1.5	125
80.03	26.0	6.5	17.0	42.5	7.0	1.0	126
80.04	24.5	7.0	16.5	44.5	6.0	1.5	127
80.05	23.5	7.0	15.5	46.5	6.5	1.0	128
80.06	25.0	7.0	14.5	46.5	5.0	2.0	129
80.08	24.0	8.0	13.0	48.0	6.0	1.0	130
80.09	22.5	7.0	14.0	49.0	6.6	0.9	131
80.10	24.0	6.6	12.5	49.5	5.5	1.9	132
80.11	23.0	7.0	14.0	49.5	4.5	2.0	133
80.12	25.0	8.0	12.0	47.0	5.0	3.0	134
81.01	22.5	7.0	12.0	50.5	6.0	2.0	135
81.02	22.5	7.5	13.0	50.5	5.0	1.5	136
81.03	22.5	8.0	12.5	50.0	5.5	1.5	137
81.04	24.5	7.0	12.0	48.5	6.0	2.0	138
81.05	25.5	6.0	10.5	51.5	4.5	2.0	139
81.06	26.5	6.0	10.5	50.0	5.5	1.5	140
81.08	26.5	6.0	11.0	49.5	4.0	3.0	141
81.09	25.5	6.0	10.0	50.5	5.5	2.5	142
81.10	26.0	5.5	10.5	50.5	4.0	3.5	143
81.11	27.0	5.5	10.5	50.0	3.5	3.5	144
81.12	28.0	6.0	11.0	47.0	4.5	3.5	145
82.01	28.0	7.0	11.0	46.5	4.0	3.5	146
82.02	28.0	7.5	9.0	47.5	4.5	3.5	147
82.03	25.0	7.5	10.5	49.5	3.5	4.0	148
82.04	25.5	7.0	10.5	48.5	4.0	4.5	149
82.05	25.5	8.0	10.5	46.0	5.0	5.0	150
82.06	25.5	8.5	11.5	47.0	3.0	4.5	151
82.08	27.5	7.0	11.0	47.0	4.0	3.5	152
82.09	25.5	5.0	15.5	46.0	4.5	3.5	153
82.10	25.5	5.0	14.0	46.5	5.0	4.0	154
82.11	27.0	5.0	13.5	45.5	5.0	4.0	155
82.12	28.0	5.5	13.0	45.0	5.5	3.0	156
83.02	29.0	4.0	12.0	46.0	5.5	3.5	157

83.03	30.0	4.5	14.0	44.5	5.0	2.0	15
83.04	29.5	4.0	13.5	45.0	5.0	3.0	15
83.05	29.0	4.0	13.0	45.0	5.5	3.5	16
83.06	29.0	4.5	13.0	44.0	5.0	4.5	16
83.08	29.5	5.5	14.5	42.0	5.0	3.5	16
83.09	28.5	6.0	15.0	42.5	5.5	2.5	16
83.10	29.5	8.0	14.0	40.0	5.0	3.5	16
83.11	28.0	10.5	13.0	41.0	5.0	2.5	16
83.12	30.0	9.5	11.5	41.0	5.5	2.5	16
84.01	29.5	9.0	12.0	42.5	4.5	2.5	16
84.02	28.0	9.0	13.5	42.5	4.0	3.0	16
84.03	27.5	7.5	13.5	44.5	4.5	2.5	16
84.04	27.0	8.0	13.5	43.5	5.5	2.5	17
84.05	26.5	8.0	13.0	43.5	5.5	3.5	17
84.06	26.5	9.5	13.0	43.0	5.0	3.0	17
84.08	28.0	8.0	13.0	42.5	5.0	3.5	17
84.09	28.0	8.0	15.0	43.0	4.5	1.5	17
84.10	27.0	9.0	16.0	42.5	4.0	1.5	17
84.11	28.5	9.0	15.0	40.5	5.0	2.0	17
84.12	29.0	10.5	14.5	39.0	6.0	1.0	17
85.01	31.0	9.5	13.0	40.5	5.0	1.0	17
85.02	30.0	9.0	12.5	41.5	4.5	2.5	17
85.03	31.0	8.0	13.0	42.0	4.5	1.5	18
85.04	28.5	8.5	13.5	43.0	5.5	1.0	18
85.05	30.5	7.0	11.0	44.5	5.0	2.0	18
85.06	30.0	7.5	11.5	43.5	5.5	2.0	18
85.08	28.5	8.5	12.0	45.0	5.0	1.0	18
85.09	24.5	10.7	13.6	45.3	4.8	1.1	18
85.10	19.0	23.5	8.0	43.0	4.5	2.0	18
85.11	18.5	24.0	8.0	44.0	4.0	1.5	18
85.12	18.5	23.0	8.0	45.0	4.5	1.0	18
fattas							18
fattas							19
86.03	16.0	20.5	9.5	48.5	4.5	1.0	19
86.04	15.5	22.0	9.0	47.0	5.0	1.5	19
86.05	17.0	18.0	11.5	48.0	4.0	1.5	19
86.06	17.0	18.5	12.5	45.5	4.5	2.0	19
86.08	20.0	19.0	10.5	45.0	3.5	2.0	19
86.09	21.5	17.0	10.0	46.5	4.0	1.0	19
86.10	20.5	17.5	10.0	46.0	4.5	1.5	19
86.11	20.0	18.0	9.0	46.5	4.5	2.0	19
87.01	20.2	17.7	10.5	44.9	3.5	3.2	19
87.02	18.1	17.6	10.6	45.1	4.5	4.1	20
87.03	18.5	17.1	10.8	45.3	3.6	4.7	20
87.04	16.8	17.0	8.3	45.9	4.2	7.8	20
87.05	18.1	15.5	8.7	44.5	3.9	9.3	20
87.06	18.1	15.8	8.9	44.3	5.0	7.9	20
87.08	17.1	16.5	9.0	45.7	4.1	7.6	20
87.09	18.7	15.7	7.5	45.8	4.6	7.7	20
87.10	21.0	16.1	7.7	44.2	3.7	7.3	20

KDS i centern fr perioden 09 84 - 04 87, miljöpartiet alltid inkluderat
 riga. KALLA: SIFO

SIFOS VÄLJARBAROMETER

35 observationers glidande medelvärden

	M	FP	C	S	VPK	övriga (residual)
68.01						
68.02						
68.03						
68.04						
68.05	14.54	17.31	16.31	46.56	4.16	1.14
68.06	14.54	17.31	16.31	46.56	4.16	1.14
68.07	14.36	17.15	16.35	46.90	4.09	1.15
68.08	14.19	17.04	16.48	47.13	4.01	1.15
68.09	14.02	16.94	16.55	47.41	3.91	1.16
68.10	13.85	16.85	16.62	47.66	3.83	1.19
68.11	13.72	16.75	16.71	47.90	3.73	1.19
68.12	13.58	16.69	16.72	48.10	3.67	1.24
69.01	13.45	16.59	16.79	48.31	3.60	1.26
69.02	13.32	16.46	16.90	48.50	3.52	1.29
69.03	13.15	16.42	16.97	48.70	3.41	1.35
69.04	12.98	16.36	17.06	48.86	3.36	1.37
69.05	12.82	16.28	17.25	48.96	3.31	1.39
69.06	12.61	16.15	17.48	49.00	3.31	1.46
69.07	12.41	16.06	17.68	49.06	3.29	1.50
69.08	12.22	15.95	17.95	49.07	3.28	1.53
69.09	12.07	15.81	18.21	49.09	3.26	1.56
69.10	11.91	15.72	18.42	49.14	3.24	1.56
69.11	11.81	15.60	18.67	49.10	3.24	1.57
69.12	11.69	15.48	18.91	49.08	3.23	1.62
70.01	11.60	15.38	19.12	49.00	3.24	1.66
70.02	11.54	15.29	19.34	48.88	3.26	1.69
70.03	11.45	15.28	19.48	48.80	3.26	1.74
70.04	11.35	15.37	19.55	48.60	3.35	1.79
70.05	11.23	15.51	19.65	48.37	3.41	1.84
70.06	11.12	15.61	19.79	48.13	3.45	1.91
70.07	11.00	15.68	19.97	47.87	3.51	1.97
70.08	10.95	15.68	20.20	47.57	3.61	2.00
	10.89	15.59	20.53	47.25	3.70	2.04
70.10	10.83	15.58	20.80	46.93	3.80	2.07
70.11	10.75	15.58	21.04	46.66	3.84	2.13
70.12	10.69	15.58	21.34	46.30	3.91	2.17
71.01	10.63	15.58	21.65	45.92	4.01	2.22
	10.55	15.57	21.94	45.56	4.10	2.28
71.03	10.51	15.55	22.25	45.18	4.20	2.31

	10.47	15.46	22.56	44.91	4.28	2.31
	10.44	15.39	22.91	44.58	4.37	2.31
71.06	10.44	15.35	23.24	44.21	4.43	2.34
	10.46	15.29	23.46	43.95	4.47	2.37
	10.49	15.16	23.74	43.74	4.50	2.38
71.09	10.53	15.05	24.01	43.51	4.54	2.37
71.10	10.56	14.91	24.29	43.25	4.60	2.40
71.11	10.63	14.68	24.64	42.99	4.64	2.43
	10.70	14.49	24.94	42.71	4.73	2.44
72.01	10.81	14.29	25.16	42.47	4.80	2.47
72.02	10.93	14.08	25.34	42.27	4.89	2.50
	11.03	13.89	25.46	42.13	4.95	2.55
72.04	11.13	13.69	25.59	42.04	4.98	2.58
	11.24	13.46	25.73	42.01	5.00	2.56
72.06	11.36	13.23	25.91	41.93	5.01	2.56
	11.51	12.97	26.04	41.90	5.00	2.58
	11.66	12.71	26.20	41.81	5.02	2.60
72.09	11.81	12.47	26.34	41.74	5.04	2.60
72.10	11.96	12.22	26.49	41.70	5.05	2.58
72.11	12.09	11.96	26.61	41.71	5.05	2.58
72.12	12.21	11.69	26.76	41.71	5.08	2.56
73.01	12.08	11.46	26.80	41.73	5.08	2.85
73.02	12.02	11.24	26.84	41.75	5.09	3.06
73.03	12.03	11.03	26.89	41.77	5.09	3.19
73.04	12.19	10.75	26.95	41.81	5.12	3.18
73.05	12.33	10.51	27.02	41.85	5.12	3.16
73.06	12.51	10.29	27.03	41.93	5.10	3.14
	12.71	10.10	26.96	42.00	5.09	3.14
73.08	12.87	9.96	26.79	42.15	5.07	3.16
	13.05	9.76	26.66	42.29	5.07	3.17
73.10	13.25	9.53	26.56	42.40	5.07	3.19
73.11	13.44	9.33	26.42	42.54	5.07	3.20
73.12	13.63	9.14	26.25	42.70	5.07	3.21
74.01	13.80	8.96	26.17	42.77	5.08	3.22
	13.98	8.81	26.09	42.83	5.07	3.23
74.03	14.15	8.69	26.01	42.84	5.06	3.25
74.04	14.30	8.58	25.91	42.90	5.04	3.28
74.05	14.52	8.40	25.76	43.00	5.04	3.28
74.06	14.75	8.23	25.64	43.06	5.04	3.29
	14.95	8.15	25.46	43.07	5.05	3.32
	15.12	8.09	25.29	43.10	5.04	3.36
74.09	15.28	8.08	25.09	43.17	5.02	3.36
74.10	15.42	8.15	24.85	43.21	5.01	3.36
74.11	15.58	8.19	24.69	43.17	4.98	3.39
74.12	15.65	8.26	24.61	43.13	4.96	3.39
75.01	15.78	8.34	24.50	43.10	4.94	3.35
75.02	15.89	8.40	24.42	43.09	4.91	3.29
75.03	15.98	8.48	24.31	43.09	4.89	3.26
	16.03	8.59	24.17	43.08	4.86	3.26
75.05	16.06	8.72	24.03	43.12	4.82	3.25
75.06	16.08	8.83	23.90	43.18	4.82	3.19
	16.10	8.99	23.70	43.28	4.76	3.16

	16.13	9.10	23.53	43.36	4.73	3.14
75.09	16.12	9.23	23.36	43.46	4.69	3.14
75.10	16.10	9.33	23.23	43.58	4.64	3.11
75.11	16.10	9.45	23.06	43.75	4.54	3.10
	16.38	9.50	22.97	43.88	4.49	2.79
76.01	16.60	9.55	22.85	44.02	4.44	2.55
76.02	16.76	9.59	22.74	44.14	4.40	2.38
76.03	16.79	9.63	22.64	44.24	4.35	2.35
76.04	16.81	9.69	22.52	44.32	4.33	2.33
76.05	16.79	9.78	22.40	44.38	4.33	2.33
76.06	16.77	9.85	22.30	44.46	4.32	2.30
	16.79	9.89	22.22	44.54	4.30	2.26
76.08	16.81	9.96	22.10	44.63	4.27	2.23
	16.76	10.09	21.95	44.70	4.30	2.20
76.10	16.75	10.25	21.80	44.74	4.28	2.19
76.11	16.72	10.39	21.67	44.84	4.24	2.15
76.12	16.69	10.55	21.45	44.98	4.21	2.12
77.01	16.66	10.66	21.24	45.14	4.19	2.10
77.02	16.65	10.76	21.02	45.30	4.18	2.09
77.03	16.68	10.81	20.79	45.44	4.18	2.09
77.04	16.66	10.91	20.58	45.61	4.16	2.06
77.05	16.59	11.09	20.41	45.71	4.18	2.02
77.06	16.48	11.26	20.28	45.80	4.19	1.99
	16.38	11.37	20.16	45.89	4.24	1.96
77.08	16.32	11.50	20.05	45.96	4.24	1.94
	16.22	11.57	19.99	46.01	4.28	1.92
77.10	16.09	11.76	19.84	46.11	4.29	1.91
77.11	16.06	11.84	19.72	46.21	4.28	1.88
	16.02	11.94	19.59	46.30	4.28	1.86
78.01	16.02	12.03	19.43	46.34	4.30	1.88
78.02	16.06	12.08	19.26	46.36	4.31	1.92
78.03	16.15	12.08	19.06	46.39	4.33	1.99
78.04	16.26	12.05	18.91	46.37	4.36	2.05
78.05	16.48	12.01	18.74	46.34	4.37	2.06
78.06	16.69	11.91	18.59	46.33	4.43	2.05
	16.85	11.88	18.41	46.33	4.47	2.06
78.08	17.09	11.81	18.24	46.26	4.56	2.05
78.09	17.35	11.75	18.06	46.11	4.67	2.05
78.10	17.65	11.64	17.96	45.93	4.80	2.02
78.11	17.88	11.55	17.86	45.81	4.89	2.01
78.12	18.06	11.48	17.76	45.74	4.97	1.98
79.01	18.30	11.41	17.61	45.69	5.01	1.99
79.02	18.53	11.35	17.40	45.69	5.05	1.99
79.03	18.76	11.29	17.18	45.71	5.10	1.96
79.04	18.96	11.19	16.99	45.76	5.16	1.93
79.05	19.17	11.10	16.78	45.82	5.19	1.94
79.06	19.35	11.02	16.61	45.87	5.20	1.95
	19.58	11.00	16.38	45.84	5.22	1.98
79.08	19.78	10.90	16.18	45.93	5.24	1.98
79.09	19.95	10.77	16.02	46.06	5.25	1.95
79.10	20.14	10.65	15.85	46.11	5.30	1.95
79.11	20.39	10.50	15.66	46.14	5.34	1.97

79.12	20.69	10.34	15.44	46.23	5.34	1.97
80.01	21.00	10.20	15.22	46.27	5.37	1.94
80.02	21.29	10.07	15.03	46.31	5.40	1.92
80.03	21.56	9.92	14.90	46.28	5.38	1.96
80.04	21.83	9.70	14.70	46.39	5.40	1.99
80.05	22.17	9.41	14.50	46.51	5.38	2.03
80.06	22.54	9.14	14.31	46.59	5.34	2.07
	22.89	8.85	14.17	46.61	5.35	2.13
80.08	23.24	8.62	13.99	46.66	5.31	2.17
80.09	23.61	8.31	13.76	46.82	5.30	2.20
80.10	23.86	8.08	13.51	47.01	5.28	2.26
80.11	24.09	7.81	13.33	47.15	5.28	2.34
80.12	24.30	7.60	13.17	47.24	5.28	2.42
81.01	24.50	7.45	13.04	47.34	5.22	2.44
81.02	24.71	7.32	12.91	47.44	5.18	2.43
81.03	24.96	7.21	12.71	47.57	5.14	2.42
81.04	25.04	7.08	12.65	47.64	5.11	2.47
81.05	25.10	6.98	12.56	47.73	5.08	2.54
81.06	25.24	6.85	12.49	47.76	5.05	2.60
	25.36	6.77	12.41	47.80	5.01	2.66
81.08	25.47	6.67	12.31	47.89	4.95	2.71
81.09	25.56	6.60	12.16	47.99	4.91	2.78
81.10	25.71	6.53	12.09	47.99	4.88	2.79
81.11	25.89	6.45	12.04	47.94	4.84	2.85
81.12	26.00	6.36	11.99	47.90	4.85	2.89
82.01	26.13	6.27	11.97	47.81	4.84	2.98
82.02	26.28	6.19	11.99	47.66	4.81	3.07
82.03	26.48	6.15	12.01	47.46	4.76	3.14
82.04	26.61	6.13	12.08	47.26	4.76	3.16
82.05	26.79	6.16	12.08	46.99	4.78	3.20
82.06	26.88	6.23	12.11	46.82	4.78	3.19
	27.09	6.30	12.09	46.55	4.76	3.20
82.08	27.29	6.34	12.06	46.32	4.75	3.23
82.09	27.45	6.37	12.09	46.11	4.71	3.27
82.10	27.54	6.39	12.14	45.99	4.66	3.29
82.11	27.58	6.44	12.22	45.76	4.69	3.30
82.12	27.58	6.50	12.29	45.58	4.69	3.36
	27.58	6.60	12.36	45.39	4.70	3.38
83.02	27.60	6.68	12.41	45.19	4.73	3.39
83.03	27.67	6.74	12.50	44.96	4.71	3.41
83.04	27.73	6.81	12.63	44.75	4.73	3.36
83.05	27.73	6.91	12.79	44.54	4.74	3.30
83.06	27.74	6.99	12.90	44.35	4.76	3.26
	27.77	7.09	13.00	44.14	4.81	3.19
83.08	27.86	7.15	13.11	43.94	4.83	3.11
83.09	28.00	7.19	13.17	43.71	4.86	3.07
83.10	28.16	7.22	13.24	43.52	4.87	2.99
83.11	28.24	7.24	13.33	43.44	4.89	2.87
83.12	28.39	7.19	13.31	43.36	4.94	2.80
84.01	28.49	7.19	13.32	43.26	5.00	2.74
84.02	28.54	7.21	13.34	43.19	5.04	2.69
84.03	28.62	7.31	13.24	43.16	5.05	2.61

84.04	28.59	7.48	13.23	43.12	5.04	2.53
84.05	28.36	8.01	13.07	43.05	5.03	2.47
84.06	28.09	8.53	12.93	43.02	4.99	2.43
	27.81	9.06	12.80	43.01	4.96	2.37
84.08	27.48	9.58	12.70	43.01	4.93	2.29
84.09	27.11	10.06	12.56	43.09	4.92	2.27
84.10	26.72	10.53	12.45	43.19	4.90	2.21
84.11	26.34	11.04	12.33	43.25	4.89	2.15
84.12	25.99	11.43	12.29	43.37	4.86	2.07
85.01	25.64	11.81	12.25	43.44	4.84	2.01
85.02	25.33	12.19	12.17	43.53	4.82	1.97
85.03	25.09	12.56	12.04	43.60	4.76	1.95
85.04	24.86	12.82	11.92	43.79	4.73	1.88
85.05	24.64	13.02	11.84	43.93	4.72	1.85
85.06	24.36	13.26	11.77	44.09	4.69	1.84
	24.09	13.52	11.70	44.18	4.67	1.84
85.08	23.87	13.76	11.62	44.25	4.66	1.85
85.09	23.60	14.05	11.53	44.26	4.66	1.89
85.10	23.35	14.31	11.46	44.32	4.60	1.96
85.11	23.08	14.57	11.32	44.38	4.57	2.08
85.12	22.84	14.74	11.20	44.43	4.54	2.26
	22.58	14.94	11.08	44.47	4.54	2.39
	22.28	15.18	10.97	44.54	4.52	2.51
86.03	21.97	15.42	10.80	44.62	4.51	2.69
86.04	21.73	15.61	10.55	44.71	4.53	2.86
86.05	21.52	15.81	10.34	44.82	4.49	3.02

Om datum fattas har intrapolation företagits.

IX. HÖGER - VANSTER INDIKATORER
baserade på SIFO:s väljarbarometer

Blockindikator: Socialistiska sympatisörer
minus borgerliga sympatisörer

Viktindikator I: Kommunisterna högsta vikt

Viktindikator II: Moderaterna högsta vikt

Viktindikator III: Enbart borgerliga partier,
moderaterna högsta vikt = 3

Se i övrigt texten. Där visas viktindikator I

Datum	block indikator	vikt indik. I	vikt indik. II	vikt indikator III
67.03	6.00	3.53	3.48	1.05
67.04	3.00	3.50	3.51	1.03
67.05	2.50	3.49	3.51	1.03
67.06	4.00	3.52	3.48	1.05
67.08	4.00	3.52	3.49	1.04
67.09	4.50	3.51	3.50	1.04
67.10	6.50	3.54	3.46	1.05
67.11	2.50	3.48	3.52	1.02
67.12	5.00	3.56	3.45	1.08
68.01	2.00	3.49	3.52	1.03
68.02	0.50	3.46	3.55	1.01
68.03	1.00	3.46	3.55	1.01
68.04	2.00	3.47	3.54	1.00
68.05	-2.00	3.42	3.59	0.97
68.06	0.00	3.46	3.55	1.01
68.08	-5.00	3.37	3.63	0.93
68.09	-3.50	3.37	3.64	0.93
68.10	-6.00	3.34	3.67	0.88
68.11	-7.50	3.31	3.70	0.86
68.12	-10.50	3.27	3.73	0.86
69.01	-9.50	3.29	3.72	0.86
69.02	-10.50	3.26	3.75	0.82
69.03	-7.00	3.32	3.69	0.87
69.04	-7.50	3.30	3.70	0.85
69.05	-7.50	3.29	3.72	0.85
69.06	-11.00	3.25	3.75	0.83
69.08	-9.50	3.28	3.72	0.85
69.09	-13.00	3.22	3.79	0.80
69.10	-10.00	3.26	3.74	0.82
69.11	-12.00	3.23	3.77	0.80

69.12	-15.50	3.17	3.84	0.77
70.01	-7.50	3.26	3.75	0.82
70.02	-7.50	3.27	3.73	0.83
70.03	-9.00	3.26	3.75	0.82
70.04	-7.50	3.30	3.70	0.86
70.05	-7.50	3.31	3.70	0.87
70.06	-6.50	3.31	3.69	0.86
70.08	-3.50	3.33	3.67	0.86
70.10	-1.00	3.33	3.68	0.86
70.11	-0.50	3.31	3.70	0.85
70.12	-2.50	3.28	3.73	0.83
71.01	-0.50	3.28	3.72	0.83
71.03	0.00	3.31	3.69	0.85
71.06	1.00	3.35	3.65	0.88
71.09	0.00	3.33	3.68	0.86
71.10	3.00	3.36	3.64	0.88
71.11	1.00	3.33	3.68	0.86
72.01	2.50	3.31	3.69	0.84
72.02	7.50	3.36	3.64	0.87
72.04	6.50	3.36	3.64	0.86
72.06	8.50	3.38	3.63	0.88
72.09	3.00	3.30	3.70	0.83
72.10	5.00	3.33	3.68	0.84
72.11	5.50	3.34	3.66	0.85
72.12	6.50	3.37	3.63	0.87
73.01	5.00	3.36	3.64	0.86
73.02	4.50	3.37	3.64	0.88
73.03	5.50	3.38	3.62	0.89
73.04	6.50	3.40	3.60	0.90
73.05	7.00	3.40	3.60	0.91
73.06	5.00	3.40	3.60	0.91
73.08	2.00	3.36	3.65	0.88
73.10	1.00	3.32	3.69	0.86
73.11	2.50	3.32	3.68	0.86
73.12	2.00	3.33	3.67	0.86
74.01	4.00	3.35	3.66	0.87
74.03	2.50	3.36	3.65	0.89
74.04	0.50	3.34	3.66	0.88
74.05	-0.50	3.31	3.69	0.86
74.06	-11.00	3.06	3.94	0.60
74.09	-1.50	3.32	3.68	0.87
74.10	-1.50	3.32	3.69	0.86
74.11	-1.00	3.35	3.65	0.89
74.12	-1.50	3.35	3.65	0.90
75.01	-3.00	3.32	3.68	0.87
75.02	-3.00	3.32	3.69	0.87
75.03	-2.00	3.34	3.67	0.88
75.05	-3.00	3.33	3.68	0.88
75.06	1.50	3.36	3.64	0.90
75.09	2.00	3.38	3.63	0.89
75.10	-1.50	3.36	3.64	0.91
75.11	2.00	3.43	3.58	0.95

76.01	2.00	3.45	3.56	0.96
76.02	1.50	3.45	3.55	0.97
76.03	4.50	3.51	3.49	1.02
76.04	11.00	3.58	3.43	1.05
76.05	9.00	3.52	3.48	1.01
76.06	9.00	3.56	3.44	1.05
76.08	4.00	3.46	3.55	0.97
76.10	3.00	3.41	3.60	0.93
76.11	0.00	3.36	3.64	0.91
76.12	2.00	3.42	3.58	0.94
77.01	0.50	3.40	3.61	0.93
77.02	-1.50	3.37	3.64	0.91
77.03	-3.50	3.34	3.66	0.89
77.04	-5.00	3.34	3.66	0.88
77.05	-5.00	3.35	3.65	0.90
77.06	-7.00	3.33	3.67	0.89
77.08	-4.50	3.34	3.66	0.90
77.10	-5.00	3.32	3.68	0.88
77.11	-5.50	3.33	3.67	0.90
78.01	-6.00	3.33	3.67	0.89
78.02	-8.00	3.28	3.72	0.87
78.03	-3.50	3.37	3.63	0.92
78.04	-5.50	3.35	3.66	0.91
78.05	-5.50	3.34	3.67	0.90
78.06	-8.00	3.29	3.71	0.87
78.08	-8.00	3.32	3.69	0.88
78.09	-11.50	3.29	3.71	0.89
78.10	-4.50	3.37	3.64	0.93
78.11	-4.00	3.35	3.65	0.91
78.12	-6.00	3.32	3.68	0.89
79.01	-2.50	3.42	3.59	0.96
79.02	-2.00	3.39	3.62	0.94
79.03	3.50	3.47	3.53	0.99
79.04	4.00	3.49	3.52	1.00
79.05	3.50	3.51	3.49	1.03
79.06	1.50	3.48	3.52	1.01
79.08	-1.50	3.44	3.57	0.97
79.09	0.00	3.44	3.57	0.97
79.10	0.50	3.50	3.51	1.04
79.11	-0.50	3.49	3.51	1.05
79.12	-3.00	3.45	3.56	1.01
80.01	-2.00	3.48	3.53	1.05
80.02	-1.50	3.48	3.52	1.06
80.03	0.00	3.52	3.49	1.08
80.04	-2.50	3.48	3.53	1.04
80.05	-7.00	3.41	3.60	1.00
80.06	-5.00	3.47	3.53	1.04
80.08	-9.00	3.41	3.59	1.01
80.09	-12.10	3.33	3.67	0.96
80.10	-11.90	3.37	3.63	0.98
80.11	-10.00	3.39	3.62	0.97
80.12	-7.00	3.46	3.54	1.03

81.01	-15.00	3.31	3.69	0.94
81.02	-12.50	3.35	3.65	0.96
81.03	-12.50	3.35	3.65	0.96
81.04	-11.00	3.39	3.61	1.00
81.05	-14.00	3.39	3.62	0.99
81.06	-12.50	3.41	3.59	1.02
81.08	-10.00	3.45	3.55	1.03
81.09	-14.50	3.37	3.63	0.99
81.10	-12.50	3.41	3.59	1.00
81.11	-10.50	3.46	3.55	1.03
81.12	-6.50	3.51	3.49	1.07
82.01	-4.50	3.55	3.46	1.09
82.02	-7.50	3.52	3.49	1.08
82.03	-10.00	3.44	3.56	1.01
82.04	-9.50	3.45	3.56	1.01
82.05	-7.00	3.47	3.53	1.03
82.06	-4.50	3.52	3.48	1.05
82.08	-5.50	3.53	3.48	1.08
82.09	-4.50	3.47	3.53	1.02
82.10	-7.00	3.44	3.56	1.01
82.11	-5.00	3.49	3.51	1.05
82.12	-4.00	3.52	3.48	1.08
83.02	-6.50	3.50	3.50	1.07
83.03	-1.00	3.59	3.42	1.13
83.04	-3.00	3.55	3.45	1.10
83.05	-4.50	3.52	3.48	1.08
83.06	-2.50	3.55	3.45	1.09
83.08	2.50	3.62	3.38	1.14
83.09	1.50	3.59	3.41	1.13
83.10	6.50	3.69	3.32	1.19
83.11	5.50	3.67	3.33	1.18
83.12	4.50	3.69	3.32	1.21
84.01	3.50	3.67	3.33	1.19
84.02	4.00	3.65	3.35	1.16
84.03	-0.50	3.58	3.43	1.11
84.04	-0.50	3.56	3.44	1.11
84.05	-1.50	3.54	3.46	1.09
84.06	1.00	3.59	3.42	1.12
84.08	1.50	3.61	3.40	1.13
84.09	3.50	3.63	3.37	1.15
84.10	5.50	3.65	3.36	1.15
84.11	7.00	3.68	3.32	1.19
84.12	9.00	3.72	3.29	1.23
85.01	8.00	3.75	3.26	1.25
85.02	5.50	3.70	3.30	1.21
85.03	5.50	3.71	3.29	1.22
85.04	2.00	3.62	3.38	1.16
85.05	-1.00	3.62	3.38	1.17
85.06	0.00	3.62	3.38	1.17
85.08	-1.00	3.60	3.41	1.15
85.09	-1.30	3.54	3.46	1.09
85.10	3.00	3.60	3.40	1.12

85.11	2.50	3.60	3.41	1.12
85.12	0.00	3.56	3.45	1.10
86.03	-7.00	3.41	3.59	0.99
86.04	-5.50	3.43	3.58	1.00
86.05	-5.50	3.43	3.58	0.99
86.06	-2.00	3.46	3.54	1.01
86.08	1.00	3.57	3.44	1.09
86.09	-2.00	3.54	3.46	1.09
86.10	-2.50	3.52	3.49	1.07
86.11	-4.00	3.50	3.51	1.05
87.01	0.00	3.55	3.45	1.07
87.02	-3.30	3.46	3.54	1.00
87.03	-2.50	3.48	3.52	1.01
87.04	-8.00	3.38	3.62	0.93
87.05	-6.10	3.42	3.58	0.94
87.06	-6.50	3.41	3.60	0.95
87.08	-7.20	3.39	3.61	0.93
87.09	-8.50	3.40	3.60	0.95
87.10	-3.10	3.51	3.49	1.03

Höger-vänster indikator, forts.

35 - observationers glidande medelvärden

Om datum fattas har intrapolationer företagits

Datum	block indikator	vikt indikator I	vikt indikator II	vikt indikator III
68.05	-2.56	3.40	3.60	0.95
68.06	-2.56	3.40	3.60	0.95
68.07	-3.12	3.39	3.61	0.94
68.08	-3.44	3.38	3.62	0.93
68.09	-3.82	3.37	3.63	0.93
68.10	-4.16	3.37	3.63	0.92
68.11	-4.45	3.36	3.64	0.91
68.12	-4.78	3.35	3.65	0.91
69.01	-5.08	3.35	3.65	0.90
69.02	-5.34	3.34	3.66	0.90
69.03	-5.56	3.34	3.66	0.89
69.04	-5.81	3.33	3.67	0.89
69.05	-5.91	3.33	3.67	0.88
69.06	-6.07	3.32	3.68	0.88
69.07	-6.20	3.31	3.69	0.87
69.08	-6.23	3.31	3.69	0.86
69.09	-6.26	3.30	3.70	0.86
69.10	-6.32	3.30	3.70	0.85

69.11	-6.26	3.30	3.71	0.85
69.12	-6.24	3.29	3.71	0.85
70.01	-6.14	3.29	3.71	0.85
70.02	-5.97	3.29	3.71	0.84
70.03	-5.86	3.29	3.71	0.84
70.04	-5.69	3.29	3.71	0.84
70.05	-5.39	3.29	3.71	0.84
70.06	-5.06	3.29	3.71	0.84
70.07	-4.74	3.29	3.71	0.84
70.08	-4.36	3.30	3.71	0.84
	-3.95	3.30	3.70	0.84
70.10	-3.54	3.30	3.70	0.84
70.11	-3.14	3.30	3.70	0.84
70.12	-2.61	3.30	3.70	0.84
71.01	-2.07	3.31	3.69	0.85
	-1.60	3.31	3.69	0.85
71.03	-1.06	3.31	3.69	0.85
	-0.69	3.31	3.69	0.85
	-0.20	3.32	3.69	0.85
71.06	0.40	3.32	3.68	0.85
	0.80	3.33	3.68	0.85
	1.15	3.33	3.67	0.85
71.09	1.54	3.33	3.67	0.86
71.10	1.91	3.33	3.67	0.86
71.11	2.31	3.34	3.66	0.86
	2.70	3.34	3.66	0.86
72.01	2.98	3.34	3.66	0.86
72.02	3.18	3.34	3.66	0.86
	3.30	3.34	3.66	0.86
72.04	3.38	3.34	3.66	0.86
	3.42	3.34	3.66	0.86
72.06	3.56	3.34	3.66	0.86
	3.63	3.35	3.65	0.86
	3.75	3.35	3.65	0.87
72.09	3.85	3.35	3.65	0.87
72.10	3.91	3.35	3.65	0.87
72.11	3.90	3.35	3.65	0.87
72.12	3.86	3.35	3.65	0.87
73.01	3.53	3.34	3.66	0.86
73.02	3.26	3.33	3.66	0.86
73.03	3.09	3.33	3.67	0.85
73.04	2.96	3.33	3.67	0.85
73.05	2.89	3.33	3.67	0.85
73.06	2.81	3.33	3.67	0.86
	2.69	3.33	3.66	0.86
73.08	2.39	3.33	3.67	0.86
	2.11	3.33	3.67	0.86
73.10	1.86	3.33	3.67	0.86
73.11	1.58	3.33	3.67	0.86
73.12	1.25	3.33	3.67	0.86
74.01	1.09	3.33	3.67	0.86
	0.97	3.33	3.67	0.86

74.03	0.94	3.33	3.67	0.86
74.04	0.85	3.33	3.67	0.86
74.05	0.65	3.33	3.67	0.87
74.06	0.52	3.33	3.66	0.87
	0.44	3.33	3.66	0.87
	0.36	3.34	3.66	0.87
74.09	0.25	3.34	3.66	0.88
74.10	0.19	3.34	3.65	0.88
74.11	0.31	3.35	3.65	0.88
74.12	0.42	3.35	3.64	0.89
75.01	0.58	3.36	3.64	0.89
75.02	0.71	3.36	3.64	0.89
75.03	0.78	3.36	3.63	0.90
	0.85	3.37	3.63	0.90
75.05	0.86	3.37	3.63	0.90
75.06	0.81	3.37	3.63	0.90
	0.75	3.37	3.62	0.90
	0.67	3.37	3.62	0.91
75.09	0.56	3.37	3.62	0.91
75.10	0.44	3.37	3.62	0.91
75.11	0.31	3.37	3.62	0.91
	0.49	3.38	3.61	0.92
76.01	0.53	3.39	3.61	0.92
76.02	0.55	3.39	3.61	0.92
76.03	0.46	3.39	3.61	0.92
76.04	0.37	3.39	3.61	0.92
76.05	0.25	3.39	3.61	0.92
76.06	0.14	3.39	3.61	0.92
	0.06	3.39	3.61	0.92
76.08	-0.03	3.39	3.61	0.92
	-0.20	3.39	3.61	0.92
76.10	-0.23	3.39	3.61	0.92
76.11	-0.30	3.39	3.61	0.93
76.12	-0.50	3.39	3.61	0.93
77.01	-0.77	3.39	3.61	0.92
77.02	-1.05	3.39	3.61	0.92
77.03	-1.34	3.39	3.61	0.92
77.04	-1.62	3.38	3.62	0.92
77.05	-1.81	3.38	3.62	0.92
77.06	-1.98	3.38	3.62	0.92
	-2.21	3.38	3.62	0.92
77.08	-2.32	3.38	3.62	0.92
	-2.51	3.37	3.63	0.92
77.10	-2.72	3.37	3.63	0.92
77.11	-2.86	3.37	3.63	0.92
	-3.02	3.37	3.63	0.91
78.01	-3.16	3.37	3.63	0.92
78.02	-3.28	3.37	3.63	0.92
78.03	-3.42	3.37	3.63	0.92
78.04	-3.51	3.37	3.63	0.92
78.05	-3.49	3.37	3.63	0.92
78.06	-3.56	3.37	3.63	0.93

	-3.66	3.37	3.62	0.93
78.08	-3.68	3.38	3.62	0.93
78.09	-3.62	3.38	3.62	0.94
78.10	-3.48	3.39	3.61	0.94
78.11	-3.41	3.39	3.61	0.95
78.12	-3.41	3.39	3.61	0.95
79.01	-3.39	3.40	3.60	0.95
79.02	-3.46	3.40	3.60	0.96
79.03	-3.58	3.40	3.60	0.96
79.04	-3.78	3.40	3.60	0.96
79.05	-3.96	3.40	3.60	0.97
79.06	-4.09	3.40	3.60	0.97
	-4.11	3.41	3.59	0.97
79.08	-4.31	3.41	3.59	0.97
79.09	-4.57	3.41	3.59	0.98
79.10	-4.77	3.41	3.59	0.98
79.11	-4.93	3.41	3.59	0.98
79.12	-5.10	3.41	3.59	0.98
80.01	-5.23	3.42	3.59	0.98
80.02	-5.32	3.42	3.58	0.99
80.03	-5.28	3.42	3.58	0.99
80.04	-5.56	3.42	3.58	0.99
80.05	-5.81	3.43	3.58	1.00
80.06	-5.94	3.43	3.57	1.00
	-6.05	3.43	3.57	1.00
80.08	-6.12	3.44	3.56	1.01
80.09	-6.44	3.44	3.56	1.01
80.10	-6.84	3.44	3.56	1.01
80.11	-7.21	3.43	3.57	1.01
80.12	-7.45	3.43	3.57	1.01
81.01	-7.58	3.44	3.56	1.01
81.02	-7.68	3.44	3.56	1.02
81.03	-7.84	3.44	3.56	1.02
81.04	-7.98	3.44	3.56	1.02
81.05	-8.16	3.44	3.56	1.02
81.06	-8.22	3.44	3.56	1.02
	-8.28	3.44	3.56	1.02
81.08	-8.39	3.44	3.56	1.02
81.09	-8.57	3.44	3.56	1.02
81.10	-8.53	3.45	3.56	1.02
81.11	-8.41	3.45	3.55	1.02
81.12	-8.40	3.45	3.55	1.03
82.01	-8.27	3.45	3.55	1.03
82.02	-8.01	3.46	3.55	1.03
82.03	-7.60	3.47	3.54	1.03
82.04	-7.21	3.47	3.53	1.04
82.05	-6.74	3.48	3.52	1.05
82.06	-6.39	3.49	3.51	1.05
	-5.83	3.50	3.50	1.06
82.08	-5.37	3.51	3.49	1.07
82.09	-4.90	3.52	3.48	1.07
82.10	-4.60	3.52	3.48	1.08

82.11	-4.21	3.53	3.47	1.08
82.12	-3.90	3.53	3.47	1.08
	-3.55	3.54	3.47	1.08
83.02	-3.23	3.54	3.46	1.08
83.03	-2.77	3.55	3.46	1.09
83.04	-2.31	3.55	3.45	1.09
83.05	-1.86	3.56	3.44	1.10
83.06	-1.47	3.56	3.44	1.10
	-1.09	3.57	3.43	1.11
83.08	-0.64	3.57	3.43	1.11
83.09	-0.20	3.58	3.42	1.12
83.10	0.23	3.59	3.41	1.12
83.11	0.49	3.59	3.40	1.13
83.12	0.59	3.60	3.40	1.13
84.01	0.73	3.60	3.40	1.13
84.02	0.87	3.60	3.40	1.13
84.03	0.97	3.60	3.39	1.14
84.04	1.13	3.61	3.39	1.14
84.05	1.36	3.61	3.39	1.14
84.06	1.55	3.61	3.39	1.14
	1.70	3.61	3.38	1.14
84.08	1.82	3.61	3.38	1.14
84.09	1.71	3.61	3.39	1.14
84.10	1.60	3.61	3.39	1.14
84.11	1.57	3.60	3.40	1.13
84.12	1.48	3.60	3.40	1.13
85.01	1.43	3.60	3.40	1.13
85.02	1.34	3.59	3.40	1.13
85.03	1.33	3.59	3.40	1.13
85.04	1.08	3.59	3.41	1.12
85.05	0.86	3.58	3.41	1.12
85.06	0.61	3.58	3.42	1.11
	0.46	3.57	3.42	1.11
85.08	0.34	3.57	3.43	1.11
85.09	0.26	3.57	3.43	1.10
85.10	0.20	3.57	3.43	1.10
85.11	0.02	3.56	3.44	1.10
85.12	-0.18	3.56	3.44	1.09
	-0.41	3.55	3.45	1.09
	-0.64	3.55	3.45	1.08
86.03	-0.95	3.54	3.46	1.08
86.04	-1.35	3.53	3.47	1.07
86.05	-1.64	3.53	3.47	1.07

X. FÖRSVARSVILJAN EFTER PARTISYMPATI
% ja-svar

AR	MOD	FOLK	CENTER	SOCDEM	KOMM	ALLA
1975	91	82	76	68	66	75
1976	85	76	72	71	69	72
1977	81	69	71	69	38	68
1978	82	74	73	64	31	68
1979	82	66	73	70	37	71
1980	85	73	72	73	50	73
1981	86	71	87	77	50	78
1982	83	84	84	78	61	78
1983	87	83	84	79	59	81
1984	86	81	86	78	48	79
1985	88	80	75	75	70	78
1986	84	75	75	78	57	76

XI. DATA FRAN VALJARUNDERSÖKNINGARNA

1. Klassröstning och åsiktsröstning

	klass röstning	åsikts röstning	Klassröstning		
			unga	medel- ålders	äldre
1956	0.53	0.31	0.45	0.58	0.41
1960	0.55	0.31	0.47	0.57	0.51
1964	0.48	0.23	0.40	0.48	0.51
1968	0.43	0.41	0.30	0.48	0.47
1970	0.39	0.33	0.23	0.42	0.50
1973	0.45	0.48	0.26	0.48	0.55
1976	0.37	0.50	0.22	0.37	0.48
1979	0.38	0.56	0.21	0.38	0.52
1982	0.36	0.59	0.25	0.36	0.44
1985	0.34	0.56	0.22	0.35	0.45

KALLA: Holmberg och Gilljam

2. Partibyten

AR	andel parti- bytare	byten mellan blocken	byten inom socialist blocket	byten inom borger- liga blocket	byten till och från små- partier	byten borg. liga rev.
1960	7.2	2.7	0.4	4.1	0.0	4.1
1964	10.6	2.9	1.5	4.5	1.7	6.2
1968	12.1	4.5	1.3	5.6	0.7	6.3
1970	16.0	5.5	1.9	7.7	0.9	8.6
1973	16.0	6.3	1.1	7.6	1.0	8.6
1976	19.1	6.8	2.0	8.7	1.6	10.3
1979	18.1	5.3	1.8	9.7	1.3	11.0
1982	19.5	4.9	2.8	8.4	3.4	11.8
1985	19.2	4.6	2.0	9.3	3.3	12.6

KALLA: Holmberg och Gilljam

XII. INST. TILL VAPNAT MOTSTAND I ALDERSGRUPPEN 18 (20) - 24 AR
Källa: Stütz 1987

AR	JA %	NEJ %	VET EJ %	indikator	index
1965	81.0	12.0	7.0	269.0	115.95
1966	81.0	7.0	12.0	274.0	118.10
1967	78.0	19.0	3.0	259.0	111.64
1968	73.0	19.0	8.0	254.0	109.48
1969	69.0	20.0	11.0	249.0	107.33
1970	69.0	17.5	13.5	251.5	108.41
1971	69.0	15.0	16.0	254.0	109.48
1972	63.0	24.0	13.0	239.0	103.02
1973	66.0	21.0	12.0	243.0	104.74
1974	69.0	23.0	8.0	246.0	106.03
1975	69.0	20.0	10.0	247.0	106.47
1976	64.0	20.0	16.0	244.0	105.17
1977	61.0	18.0	21.0	243.0	104.74
1978	55.0	25.0	21.0	232.0	100.00
1979	71.0	16.0	13.0	255.0	109.91
1980	68.0	17.0	15.0	251.0	108.19
1981	74.0	19.0	8.0	257.0	110.78
1982	84.0	7.0	10.0	279.0	120.26
1983	74.0	14.0	12.0	260.0	112.07
1984	76.0	18.0	6.0	258.0	111.21
1985	77.0	12.0	12.0	267.0	115.09
1986	75.0	11.0	14.0	264.0	113.79
1987	79.0	7.0	15.0	274.0	118.10
3 - års glidande medelvärden					
1966	80.00	12.67	7.33	267.33	115.23
1967	77.33	15.00	7.67	262.33	113.07
1968	73.33	19.33	7.33	254.00	109.48
1969	70.33	18.83	10.83	251.50	108.41
1970	69.00	17.50	13.50	251.50	108.41
1971	67.00	18.83	14.17	248.17	106.97
1972	66.00	20.00	13.67	245.33	105.75
1973	66.00	22.67	11.00	242.67	104.60
1974	68.00	21.33	10.00	245.33	105.75
1975	67.33	21.00	11.33	245.67	105.89
1976	64.67	19.33	15.67	244.67	105.46
1977	60.00	21.00	19.33	239.67	103.30
1978	62.33	19.67	18.33	243.33	104.89
1979	64.67	19.33	16.33	246.00	106.03
1980	71.00	17.33	12.00	254.33	109.63
1981	75.33	14.33	11.00	262.33	113.07
1982	77.33	13.33	10.00	265.33	114.37
1983	78.00	13.00	9.33	265.67	114.51
1984	75.67	14.67	10.00	261.67	112.79
1985	76.00	13.67	10.67	263.00	113.36
1986	77.00	10.00	13.67	268.33	115.66

XIII. ANSÖKNINGAR OM VAPENFRI TJANST OCH BIFALLADE ANSÖKNINGAR
Källa: Försvarsdepartementets försvarsstatistik

AR	Ansökningar	Bifall
1969	2077	715
1970	2956	405
1971	2622	564
1972	2346	1864
1973	2301	2183
1974	2258	1332
1975	2203	1306
1976	2243	1219
1977	2735	1205
1978	3128	1241
1979	3455	2613
1980	3836	2629
1981	4138	3515
1982	4140	3451
1983	4495	2957
1984	3986	3026
1985	4079	2544

XIV.

INSTALLNING TILL FÖRSVARETS STYRKA

	För liten	Lagom	För stor	Vet ej
1963	12	57	8	23
1964	12	57	9	22
1965	12	56	9	21
1966	14	56	9	21
1967	16	55	9	20
1968	17	69	5	10
1969	16	67	6	11
1970	16	64	8	13
1971	15	61	9	14
1972	20	60	6	13
1973	13	66	14	7
1974	17	62	9	12
1975	16	66	5	13
1976	19	59	9	13
1977	20	50	9	21
1978	22	52	9	18
1979	27	48	8	17
1980	24	51	8	18
1981	32	55	5	11
1982	29	50	7	13
1983	41	46	6	9
1984	35	48	5	13
1985	32	49	4	15
1986	40	44	5	11
1987	36	48	7	9

Inställning till försvarets styrka, forts.
3 - års glidande medelvärden

	För liten	Lagom	För stor	Vet ej
1964	12.00	56.67	8.67	22.00
1965	12.67	56.33	9.00	21.33
1966	14.00	55.67	9.00	20.67
1967	15.67	60.00	7.67	17.00
1968	16.33	63.67	6.67	13.67
1969	16.33	66.67	6.33	11.33
1970	15.67	64.00	7.67	12.67
1971	17.00	61.67	7.67	13.33
1972	16.00	62.33	9.67	11.33
1973	16.67	62.67	9.67	10.67
1974	15.33	64.67	9.33	10.67
1975	17.33	62.33	7.67	12.67
1976	18.33	58.33	7.67	15.67
1977	20.33	53.67	9.00	17.33
1978	23.00	50.00	8.67	18.67
1979	24.33	50.33	8.33	17.67
1980	27.67	51.33	7.00	15.33
1981	28.33	52.00	6.67	14.00
1982	34.00	50.33	6.00	11.00
1983	35.00	48.00	6.00	11.67
1984	36.00	47.67	5.00	12.33
1985	35.67	47.00	4.67	13.00
1986	36.00	47.00	5.33	11.67

XV. INSTALLNING TILL STATSUTGIFTERNA FÖR FÖRSVARET

	Bör:			
	Ökas %	Bibehll %	Minskas %	Vet ej %
1957	9.00	45.00	26.00	20.00
1958	9.00	45.75	25.50	19.75
1959	9.00	46.50	25.00	19.50
1960	9.00	47.25	24.50	19.25
1961	9.00	48.00	24.00	19.00
1962	10.00	49.00	24.50	16.50
1963	11.00	50.00	25.00	14.00
1964	13.00	51.00	22.50	13.00
1965	15.00	52.00	20.00	14.00
1966	14.00	50.50	21.50	13.00
1967	13.00	49.00	23.00	14.00
1968	12.00	53.00	24.00	11.00
1969	16.00	58.00	16.00	11.00
1970	14.00	56.50	20.50	9.50
1971	12.00	55.00	25.00	8.00
1972	17.00	55.00	22.00	6.00
1973	11.00	53.00	31.00	4.00
1974	16.00	57.00	20.00	7.00
1975	16.00	58.00	19.00	6.00
1976	19.00	56.00	19.00	6.00
1977	14.00	51.00	24.00	11.00
1978	15.00	51.00	25.00	9.00
1979	20.00	51.00	19.00	9.00
1980	18.00	53.00	19.00	9.50
1981	19.50	59.00	15.00	6.00
1982	23.00	52.50	17.00	7.50
1983	31.00	52.00	11.00	6.00
1984	32.00	50.00	12.00	6.00
1985	29.00	50.00	12.00	9.00
1986	31.00	45.00	13.00	10.00
1987	32.00	48.00	11.00	10.00

* Tabellen innehåller intrapolationer

Källa: Stütz, 1987

Inställning till statsutgifterna för försvaret, forts.
3 - års glidande medelvärden

	Bör:			
	Ökas	Bibehll	Minskas	Vet ej
	%	%	%	%
1958	9.00	45.75	25.50	19.75
1959	9.00	46.50	25.00	19.50
1960	9.00	47.25	24.50	19.25
1961	9.33	48.08	24.33	18.25
1962	10.00	49.00	24.50	16.50
1963	11.33	50.00	24.00	14.50
1964	13.00	51.00	22.50	13.67
1965	14.00	51.17	21.33	13.33
1966	14.00	50.50	21.50	13.67
1967	13.00	50.83	22.83	12.67
1968	13.67	53.33	21.00	12.00
1969	14.00	55.83	20.17	10.50
1970	14.00	56.50	20.50	9.50
1971	14.33	55.50	22.50	7.83
1972	13.33	54.33	26.00	6.00
1973	14.67	55.00	24.33	5.67
1974	14.33	56.00	23.33	5.67
1975	17.00	57.00	19.33	6.33
1976	16.33	55.00	20.67	7.67
1977	16.00	52.67	22.67	8.67
1978	16.33	51.00	22.67	9.67
1979	17.83	51.67	21.00	9.17
1980	19.33	54.33	17.67	8.17
1981	20.33	54.83	17.00	7.67
1982	24.50	54.50	14.33	6.50
1983	28.67	51.50	13.33	6.50
1984	30.67	50.67	11.67	7.00
1985	30.67	48.33	12.33	8.33
1986	30.67	47.67	12.00	9.67

XVI.

DATA FRAN EVA BLOCKS UNDERSÖKNING

Frekvenser av vissa begrepp i ett urval av ledare

AR	Trygghet %	Frihet %	Jämlikhet %	Reglering %
1945	26	53	15	31
1946	32	43	20	39
1947	24	43	19	57
1948	23	41	14	42
1949	34	42	18	47
1950	27	40	14	43
1951	25	34	19	46
1952	34	38	22	49
1953	36	34	14	39
1954	33	34	19	46
1955	26	36	17	44
1956	31	43	15	41
1957	34	37	17	39
1958	42	31	15	37
1959	40	40	20	38
1960	27	39	13	33
1961	23	36	16	33
1962	25	41	12	27
1963	24	30	16	20
1964	32	34	15	30
1965	29	37	19	28
1966	24	29	21	40
1967	31	32	16	30
1968	34	40	25	32
1969	25	31	30	26
1970	26	26	26	33
1971	33	32	24	34
1972	40	29	22	46
1973	52	34	24	50
1974	38	29	29	47
1975	33	29	26	42

Data från Eva Blocks undersökning
 Frekvenser av vissa begrepp i ett urval av ledare
 Förts.

ÅR	Demokrati	Socialism	Tillväxt	Löntagare
	%	%	%	%
1945	26	28	45	20
1946	28	33	65	31
1947	24	39	77	30
1948	29	30	51	19
1949	19	24	62	27
1950	29	24	56	22
1951	22	24	60	16
1952	26	19	63	19
1953	25	20	61	18
1954	15	20	57	22
1955	17	28	56	18
1956	23	21	60	26
1957	20	15	58	22
1958	24	12	42	17
1959	18	20	57	18
1960	24	15	46	11
1961	22	16	50	13
1962	26	18	55	13
1963	25	20	44	10
1964	23	17	46	25
1965	19	13	51	17
1966	20	15	60	20
1967	18	18	52	15
1968	29	17	62	22
1969	25	24	55	24
1970	23	17	54	26
1971	26	15	67	25
1972	20	24	70	22
1973	33	25	68	31
1974	26	18	58	24
1975	30	22	52	25

Data från Eva Blocks undersökning, forts.

Frekvenser av vissa begrepp i ett urval av ledare
3-års glidande medelvärden

AR	Trygghet %	Frihet %	Jämlikhet %	Reglering %
1946	27.33	46.33	18.00	42.33
1947	26.33	42.33	17.67	46.00
1948	27.00	42.00	17.00	48.67
1949	28.00	41.00	15.33	44.00
1950	28.67	38.67	17.00	45.33
1951	28.67	37.33	18.33	46.00
1952	31.67	35.33	18.33	44.67
1953	34.33	35.33	18.33	44.67
1954	31.67	34.67	16.67	43.00
1955	30.00	37.67	17.00	43.67
1956	30.33	38.67	16.33	41.33
1957	35.67	37.00	15.67	39.00
1958	38.67	36.00	17.33	38.00
1959	36.33	36.67	16.00	36.00
1960	30.00	38.33	16.33	34.67
1961	25.00	38.67	13.67	31.00
1962	24.00	35.67	14.67	26.67
1963	27.00	35.00	14.33	25.67
1964	28.33	33.67	16.67	26.00
1965	28.33	33.33	18.33	32.67
1966	28.00	32.67	18.67	32.67
1967	29.67	33.67	20.67	34.00
1968	30.00	34.33	23.67	29.33
1969	28.33	32.33	27.00	30.33
1970	28.00	29.67	26.67	31.00
1971	33.00	29.00	24.00	37.67
1972	41.67	31.67	23.33	43.33
1973	43.33	30.67	25.00	47.67
1974	41.00	30.67	28.33	46.33

Data från Eva Blocks undersökning, forts.

Frekvenser av vissa begrepp i ett urval av ledare
3-års glidande medelvärden
Fortsättning

AR	Demokrati %	Socialism %	Tillväxt %	Löntagare %
1946	26.00	33.33	62.33	27.00
1947	27.00	34.00	64.33	26.67
1948	24.00	31.00	63.33	25.33
1949	25.67	26.00	56.33	22.67
1950	23.33	24.00	59.33	21.67
1951	25.67	22.33	59.67	19.00
1952	24.33	21.00	61.33	17.67
1953	22.00	19.67	60.33	19.67
1954	19.00	22.67	58.00	19.33
1955	18.33	23.00	57.67	22.00
1956	20.00	21.33	58.00	22.00
1957	22.33	16.00	53.33	21.67
1958	20.67	15.67	52.33	19.00
1959	22.00	15.67	48.33	15.33
1960	21.33	17.00	51.00	14.00
1961	24.00	16.33	50.33	12.33
1962	24.33	18.00	49.67	12.00
1963	24.67	18.33	48.33	16.00
1964	22.33	16.67	47.00	17.33
1965	20.67	15.00	52.33	20.67
1966	19.00	15.33	54.33	17.33
1967	22.33	16.67	58.00	19.00
1968	24.00	19.67	56.33	20.33
1969	25.67	19.33	57.00	24.00
1970	24.67	18.67	58.67	25.00
1971	23.00	18.67	63.67	24.33
1972	26.33	21.33	68.33	26.00
1973	26.33	22.33	65.33	25.67
1974	29.67	21.67	59.33	26.67

XVII.

DATA FRAN LAGERCRANZ' UNDERSÖKNING

Förekomsten av vissa begrepp i ett urval av ledare samt index för uniorientering och fjärrområdesorientering.

Källa: Goldmann 1981

	Uni- orientering USA - Sovjet	Nord-Syd frågor och Sverige	Säkerhets- frågor och Sverige	Fjärr- områdes orientering
	index	%	%	index
1950	-5	1.2	5.2	-0.37
1951	2	0.0	6.0	0.22
1952	-10	0.0	7.0	-0.30
1953	-2	0.2	2.5	-0.27
1954	39	0.2	2.8	-0.61
1955	-31	1.2	1.2	-0.22
1956	-22	1.3	3.0	-0.37
1957	-37	0.2	1.2	-0.45
1958	-13	3.5	1.2	-0.06
1959	-11	2.8	1.7	-0.56
1960	9	0.5	0.3	-0.21
1961	-18	0.8	2.2	-0.26
1962	24	0.2	1.8	-0.44
1963	32	2.7	0.5	0.02
1964	11	2.7	0.8	-0.06
1965	27	4.8	1.2	0.19
1966	21	5.8	0.3	0.54
1967	53	10.3	1.3	0.20
1968	63	5.7	2.3	0.33
1969	63	9.3	1.3	0.67
1970	13	2.8	0.3	0.52
1971	25	5.8	0.7	0.36
1972	63	7.2	0.8	0.39
1973	54	9.0	1.0	0.44
1974	67	7.8	0.3	0.32
1975	31	5.8	2.0	0.33

Data från Lagercranz' undersökning, forts.
 Förekomsten av vissa begrepp i ett urval av ledare
 samt index för uniorientering och
 fjärrområdesorientering.
 3 - års glidande medelvärden

	Uni- orientering USA - Sovjet	Nord-Syd frågor och Sverige	Säkerhets- frågor och Sverige	Fjärr- områdes orientering
	index	%	%	index
1951	-4.33	0.40	6.07	-15.00
1952	-3.33	0.07	5.17	-11.67
1953	9.00	0.13	4.10	-39.33
1954	2.00	0.53	2.17	-36.67
1955	-4.67	0.90	2.33	-40.00
1956	-30.00	0.90	1.80	-34.67
1957	-24.00	1.67	1.80	-29.33
1958	-20.33	2.17	1.37	-35.67
1959	-5.00	2.27	1.07	-27.67
1960	-6.67	1.37	1.40	-34.33
1961	5.00	0.50	1.43	-30.33
1962	12.67	1.23	1.50	-22.67
1963	22.33	1.87	1.03	-16.00
1964	23.33	3.40	0.83	5.00
1965	19.67	4.43	0.77	22.33
1966	33.67	6.97	0.93	31.00
1967	45.67	7.27	1.30	35.67
1968	59.67	8.43	1.63	40.00
1969	46.33	5.93	1.30	50.67
1970	33.67	5.97	0.77	51.67
1971	33.67	5.27	0.60	42.33
1972	47.33	7.33	0.83	39.67
1973	61.33	8.00	0.70	38.33
1974	50.67	7.53	1.10	36.33

XVIII. DATA BASERAT PÅ BIBLIOTEKSTJANSTS BIBLIOGRAFIER
 Antal författare, publiceringar och ledarartiklar
 i kategorien krigsväsen.

	Antal tidningar	Antal ledare	Antal publiceringar författare	Antal Ledare indik	För- fattar indik	Publi- cerings indik	
1954	0	0	179	326	0.00	2.36	4.29
1955	73	11	175	337	15.07	2.40	4.62
1956	72	13	156	310	18.06	2.17	4.31
1957	70	26	211	325	37.14	3.01	4.64
1958	66	66	266	384	100.00	4.03	5.82
1959	65	37	215	267	56.92	3.31	4.11
1960	66	16	135	193	24.24	2.05	2.92
1961	69	5	137	216	7.25	1.99	3.13
1962	69	4	160	225	5.80	2.32	3.26
1963	67	1	118	133	1.49	1.76	1.99
1964	58	0	48	51	0.00	0.83	0.88
1965	59	10	92	103	16.95	1.56	1.75
1966	60	2	96	103	3.33	1.60	1.72
1967	56	1	152	153	1.79	2.71	2.73
1968	55	7	134	134	12.73	2.44	2.44
1969	54	12	129	150	22.22	2.39	2.78
1970	52	3	101	107	5.77	1.94	2.06
1971	43	10	168	181	23.26	3.91	4.21
1972	43	4	196	226	9.30	4.56	5.26
1973	43	16	113	124	37.21	2.63	2.88
1974	47	23	131	153	48.94	2.79	3.26
1975	47	54	154	202	114.89	3.28	4.30
1976	47	22	96	108	46.81	2.04	2.30
1977	50	15	165	185	30.00	3.30	3.70
1978	50	4	126	146	8.00	2.52	2.92
1979	50	12	145	174	24.00	2.90	3.48
1980	50	3	106	114	6.00	2.12	2.28
1981	50	35	135	176	70.00	2.70	3.52
1982	50	4	90	106	8.00	1.80	2.12
1983	50	15	96	110	30.00	1.92	2.20
1984	50	13	142	174	26.00	2.84	3.48
1985	50	5	192	217	10.00	3.84	4.34
1986	50	1	170	200	2.00	3.40	4.00

Data från Bibliotekstjänsts bibliografier. forts
Antal författare och artiklar
i kategorien internationella förhållanden

	Artikel- antal	tidnings- antal	index a/t
1964	87	58	1.50
1965	114	59	1.93
1966	98	60	1.63
1967	144	56	2.57
1968	186	55	3.38
1969	197	54	3.65
1970	185	52	3.56
1971	184	43	4.28
1972	170	43	3.95
1973	125	43	2.91
1974	176	47	3.74
1975	153	47	3.26
1976	133	47	2.83
1977	141	50	2.82
1978	123	50	2.46
1979	119	50	2.38
1980	207	50	4.14
1981	331	50	6.62
1982	445	50	8.90
1983	394	50	7.88
1984	242	50	4.84
1985	419	50	8.38
1986	307	50	6.14

XIX. FÖRSVARsutGIFTERNA

1. Utgifterna för totalförsvaret

* Fram till 1965/66 är civilförsvaret inte inkluderat.

	1983 priser millj	% av Stats- utg.	% av BNP
1958/1959		18.2	4.2
1959/1960	12.137	17.5	4.1
1960/1961	12.009	16.7	3.8
1961/1962	13.295	17.6	4.0
1962/1963	14.368	17.1	4.1
1963/1964	14.995	17.5	4.0
1964/1965	15.654	16.0	4.0
1965/1966	17.214	16.6	4.2
1966/1967	16.804	15.2	3.9
1967/1968	16.640	14.0	3.7
1968/1969	16.797	13.3	3.5
1969/1970	18.173	13.4	3.6
1970/1971	18.530	13.0	3.5
1971/1972	19.685	12.6	3.6
1972/1973	20.548	12.8	3.6
1973/1974	20.070	11.8	3.5
1974/1975	20.622	11.5	3.4
1975/1976	20.996	10.9	3.3
1976/1977	20.435	10.0	3.2
1977/1978	22.236	10.1	3.6
1978/1979	22.240	9.5	3.5
1979/1980	22.644	9.4	3.5
1980/1981	21.990	8.6	3.4
1981/1982	20.615	9.1	3.6
1982/1983	22.048	7.9	3.3
1983/1984	23.161	8.2	3.3
1984/1985	20.746	7.2	3.0
1985/1986	20.804	7.8	2.9
1986/1987	21.573	8.0	3.0

Källa: Försvarsdepartementets försvarsstatistik

2. Utgifterna för det militära försvaret

	Fasta priser (82/83) milj. kr.	% av BNP
1972/1973	19.372	3.4
1973/1974	18.814	3.2
1974/1975	19.186	3.2
1975/1976	19.321	3.1
1976/1977	19.039	3.0
1977/1978	19.668	3.1
1978/1979	20.173	3.1
1979/1980	20.219	3.1
1980/1981	19.819	3.0
1981/1982	19.775	3.1
1982/1983	18.750	2.8
1983/1984	19.452	2.7
1984/1985	19.017	2.7
1985/1986	19.350	2.7

Källa: Förvarsdepartementets försvarsstatistik

SENASTE RAPPORTER FRÅN SPF

139. Engholm, Monica: När det osannolika blev sant. En studie av fyra lokaltidningars rapportering efter Tjernobyli 12-24 maj 1986. Stockholm 1987. Pris 60 kr.
140. Anderberg, Thomas: Att värdera det oförutsedda. En bedömning av ledarartiklar om Tjernobyli syndromet sådant det tedde sig i nedfallscentrum, våren 1986. Stockholm 1987. Pris 70 kr.
141. Nordlund, Roland: "Ovanligt hög lokal radioaktivitet". En studie av Radio Upplands Tjernobyli bevakning den 29 april-30 juni 1986. Stockholm 1987. Pris 80 kr.
142. Westerståhl, Jörgen & Johansson, Folke: Tjernobyli olyckan och myndighetsbeskeden. En studie av myndighetsinformation i lokala etermedier den 28 april-15 juni 1986. Stockholm 1987. Pris 40 kr.
143. Stütz, Göran: Att informera om det osynliga. En studie med anledning av broschyren "Efter Tjernobyli". Stockholm 1987. Pris 70 kr.
144. Lundgren, Claes: Tjernobyli olyckan i Radio Moskvas belysning. En studie av sovjetisk information till svensk publik om en nationell katastrof. Stockholm 1987. Pris 80 kr.
145. Elsässer, Gertie: Försvarsvilja och framtidstro. Lund 1987. Pris 100 kr.
146. Stütz, Göran: Opinion 87. En undersökning om svenska folkets inställning till några samhälls- och försvarsfrågor hösten 1987. Stockholm 1987. Pris 60 kr.
147. Hvitfelt, Håkan: Nyheter i krig. Stockholm 1988. Pris 120 kr.
148. Sjöstedt, Gunnar: Desinformation, vilseledning och nationell säkerhet. En problembeskrivning. Stockholm 1988. Pris 60 kr.
149. Stütz, Göran: Åsikt 88. En undersökning bland ungdom om inställningen i några samhälls- och försvarsfrågor våren/sommaren 1988. Stockholm 1988. Pris 60 kr.
150. Stütz, Göran: Opinion 88. En opinionsundersökning hösten 1988. Stockholm 1988. Pris 60 kr.
151. Nohrstedt, Stig Arne & Sahlberg, Dan-Erik: "Något har hänt". Ryktet om en sovjetisk kärnkraftsolycka 3 februari 1988. Stockholm 1989. Pris 80 kr.
152. Miegel, Fredrik: Försvarsvilja på individnivå - En inledande intervjuundersökning. Stockholm 1989. Pris 40 kr.
153. Sverrisson, Arni: Försvarsvilja, opinionsklimat och massmedier - En explorativ undersökning, Stockholm 1989. Pris 60 kr.

**RÄDDNINGSG
VERKET**

L250/Biblioteket
Idnr 1772.1.1

Karlstad

230 | 0 |

Forsvarsvilja, opinionsklimat
och massmedier

SPF STYRELSEN FÖR
PSYKOLOGISKT
FÖRSVAR

ADRESS
BIRGER JARLS TORG 5, 1 TR
111 28 STOCKHOLM

TELEFON
08-23 02 60